

Výzkumný
ústav pro
krajinu

Dendrologická zahrada v proměnách času

ZDENĚK KIESENBAUER • JIŘÍ VELEBIL • MARKÉTA ŠANTRŮČKOVÁ • EVA SOJKOVÁ •
LUCIE MEDKOVÁ • MARIE DVOŘÁČKOVÁ • LUCIE HLAVÁČOVÁ • IVO TÁBOR

Publikace – kritický katalog výstavy – je jedním z výstupů projektu Dendrologická zahrada jako pokračatelka zahradnické a krajinářské tradice v Průhonicích (DH23P03OVV072), který byl ve Výzkumném ústavu pro krajinu, v. v. i. řešen v letech 2023–2027. Pojednává o historii Dendrologické zahrady před a zejména po jejím založení, o vývoji jejího vnitřního členění a organizace, vývoji sortimentu a také o podílu osobností zahradnického výzkumu na jejím budování a jejích odkazu.

Recenzenti:

Ing. Ina Truxová

Ing. Milena Andrade Dneboská

Autoři:

Zdeněk Kiesenbauer

Jiří Velebil

Markéta Šantrůčková

Eva Sojková

Lucie Medková

Marie Dvořáčková

Lucie Hlaváčová

Ivo Tábor

Vážíme si pomoci kolegyně Věry Vávrové, především v oblasti zpracování archivní dokumentace. Zároveň děkujeme za podporu a cenné rady.

Tato publikace byla realizována za finanční podpory Ministerstva kultury ČR v rámci Programu na podporu aplikovaného výzkumu v oblasti národní a kulturní identity na léta 2023 až 2030 (NAKI III) jako výstup projektu Dendrologická zahrada jako pokračatelka zahradnické a krajinářské tradice v Průhonicích (DH23P03OVV072).

Text a mapové podklady: ©2026 Zdeněk Kiesenbauer, Jiří Velebil, Markéta Šantrůčková, Eva Sojková, Lucie Medková, Marie Dvořáčková, Lucie Hlaváčová, Ivo Tábor

Foto: ©2026 Zdeněk Kiesenbauer, Jiří Velebil, archiv Dendrologické zahrady

Titulní fotografie: ©2026 Zdeněk Kiesenbauer

Grafická úprava: ©2026 Lenka Krejčová

Mapový podklad: Český úřad zeměměřičský a katastrální, ©ČÚZK, www.cuzk.cz

ISBN 978-80-87674-61-1

Obsah

Úvod	7
Založení zahradnické tradice	11
Založení a první desetiletí zahradnického výzkumného ústavu v Průhonicích	13
Osobnosti Dendrologické zahrady	18
Koncepce Dendrologické zahrady	25
Architektonicko-krajinářské řešení Dendrologické zahrady	31
Kompoziční rozbor území Dendrologické zahrady	41
Sbírky rostlin Dendrologické zahrady	47
Opadavé listnaté dřeviny	49
Stálezelené listnaté dřeviny	57
Jehličnaté dřeviny	67
Památné stromy a ohrožené rostliny ČR	71
Trvalky	77
Cibuloviny	81
Evidence genofondu	85
Průhonické šlechtění dřevin	89
Výzkumná činnost v Dendrologické zahradě	99
Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta	103
Stezka sucha	107
Principy udržitelné péče využívané v Dendrologické zahradě	111
Poslání Dendrologické zahrady	116
Použité zdroje	118
Resumé	119

Průhonice patří k mimořádným místům české zahradnické a krajinářské historie a výzkumu rostlin ze všech možných úhlů pohledu. Na relativně malém území se zde během 20. století soustředilo nebývalé množství zahradnických či výzkumných ploch, které vznikaly, zanikaly, proměňovaly se a znovu hledaly své místo v měnících se společenských, politických i hospodářských podmínkách. Jen málokterá z těchto ploch však přežila do dnešních dnů v podobě, která by stále nesla původní myšlenku systematické práce s krajinou a sbírkami rostlin. Vedle Průhonického parku a Průhonické botanické zahrady na Chotobuzi je právě Dendrologická zahrada jedním z těchto vzácných svědků kontinuity.

Průhonický park byl jako vrcholné dílo krajinářské architektury dotvořen již před první světovou válkou a jeho základní prostorová struktura zůstala zachována po celé následující století. Přes politické zlomy, změny vlastnických poměrů i proměny využití krajiny si udržel svou rozlohu i charakter a stal se pevným referenčním bodem v jinak velmi dynamicky se vyvíjejícím území. Právě tato stabilita umožnila, aby se v jeho bezprostředním okolí rozvíjely další výzkumné a zahradnické aktivity, které na park tematicky i prostorově navazovaly.

Již ve 20. letech 20. století zde existoval areál dnešního Výzkumného ústavu pro krajinu a zároveň se v oblasti začala výrazně prosazovat Československá dendrologická společnost, která ve 30. letech získala pozemky na Štípence, v místě dnešní Dendrologické zahrady, a položila zde základy systematických dendrologických výsadeb. Kolem správní budovy společnosti vznikly první menší výsadbové plochy, které se později staly jádrem Zemanova pole. Současně byly intenzivně využívány i plochy podél potoka Botiče, ovocnářské arboretum v Újezdě u Miličovského lesa či okrasné a pokusné výsadby na Červenkově poli. Krajina tehdy fungovala jako živá mozaika specializovaných ploch, z nichž každá měla svůj jasně vymezený účel.

Tato mozaika však byla od počátku vystavena silným tlakům. Druhá světová válka, poválečné změny a zejména zásadní reorganizace výzkumných institucí na počátku 50. let 20. století vedly k zániku Československé dendrologické společnosti. Její pozemky byly převedeny na Výzkumný ústav okrasného zahradnictví, čímž se sice zachovala kontinuita využití, avšak mnohé původní plochy začaly postupně měnit svou funkci nebo zcela mizet. Výstavba dálnice Praha–Brno vedla k likvidaci části výsadeb a k zásadnímu narušení ploch kolem Botiče. Zároveň se postupně stávala stále výraznější bariérou mezi obcí a budoucí Dendrologickou zahradou. Ovocnářské arboretum v Újezdě bylo postupně rušeno a jeho sbírky přesunuty na nově zakládané experimentální plochy, například na Chotobuzi.

Právě v této době se začíná výrazně profilovat Dendrologická zahrada jako místo, které dokázalo na rozdíl od mnoha jiných lokalit nejen přežít, ale postupně se rozvíjet. Rozšiřování směrem k východu a později i k severu, vznik nové vstupní části a systematická výstavba sbírek – to vše přispělo k tomu, že se z původně dílčích pokusných ploch stal ucelený objekt s jasnou identitou.

Druhá polovina 20. století přinesla proměny i v širším krajinářském kontextu Průhonic. Některé výzkumné plochy byly zrušeny, jiné přesunuty, vznikly nové areály na Michovkách, zatímco podél Botiče zůstaly pouze zbytkové a degradované pozůstatky někdejších výsadeb. Přesto se v Průhonici postupně ustálila síť tvořená několika klíčovými objekty, zejména Průhonickým parkem a Průhonickou botanickou zahradou na Chotobuzi ve správě Botanického ústavu Akademie věd ČR a areálem dnešního Výzkumného ústavu pro krajinu a jím spravovanou Dendrologickou zahradou. Právě tato stabilizace umožnila, aby se Dendrologická zahrada stala nejen výzkumným a sbírkovým zázemím, ale také veřejně přístupným prostorem, který propojuje vědu, krajinu a společnost.

Význam Dendrologické zahrady dnes spočívá nejen v bohatství jejích sbírek. Je především dokladem historické kontinuity, schopnosti adaptace a dlouhodobé péče o krajinu v prostředí, které bylo opakovaně vystaveno radikálním zásahům. Zatímco desítky původních zahradnických a výzkumných ploch zanikly beze stopy nebo přežívají jen v náznacích, Dendrologická zahrada zůstává živým organismem, který v sobě nese paměť místa. Tato kniha se k této paměti vrací – aby připomněla nejen proměny jednotlivých ploch, ale i širší příběh vztahu člověka, vědy a krajiny v Průhonici.

současné zahradnické plochy

Průhonický park

Areál nynější

Dendrologické zahrady

Areál nynějšího Výzkumného ústavu pro krajinu

Plochy podél potoka Botiče

Areál nynější

Průhonické botanické zahrady na Chotobuzi

Areál nynějších Michovců

zániklé zahradnické plochy

Červenkovovo pole

Ovocnářské plochy

Zahrada u Štípenky

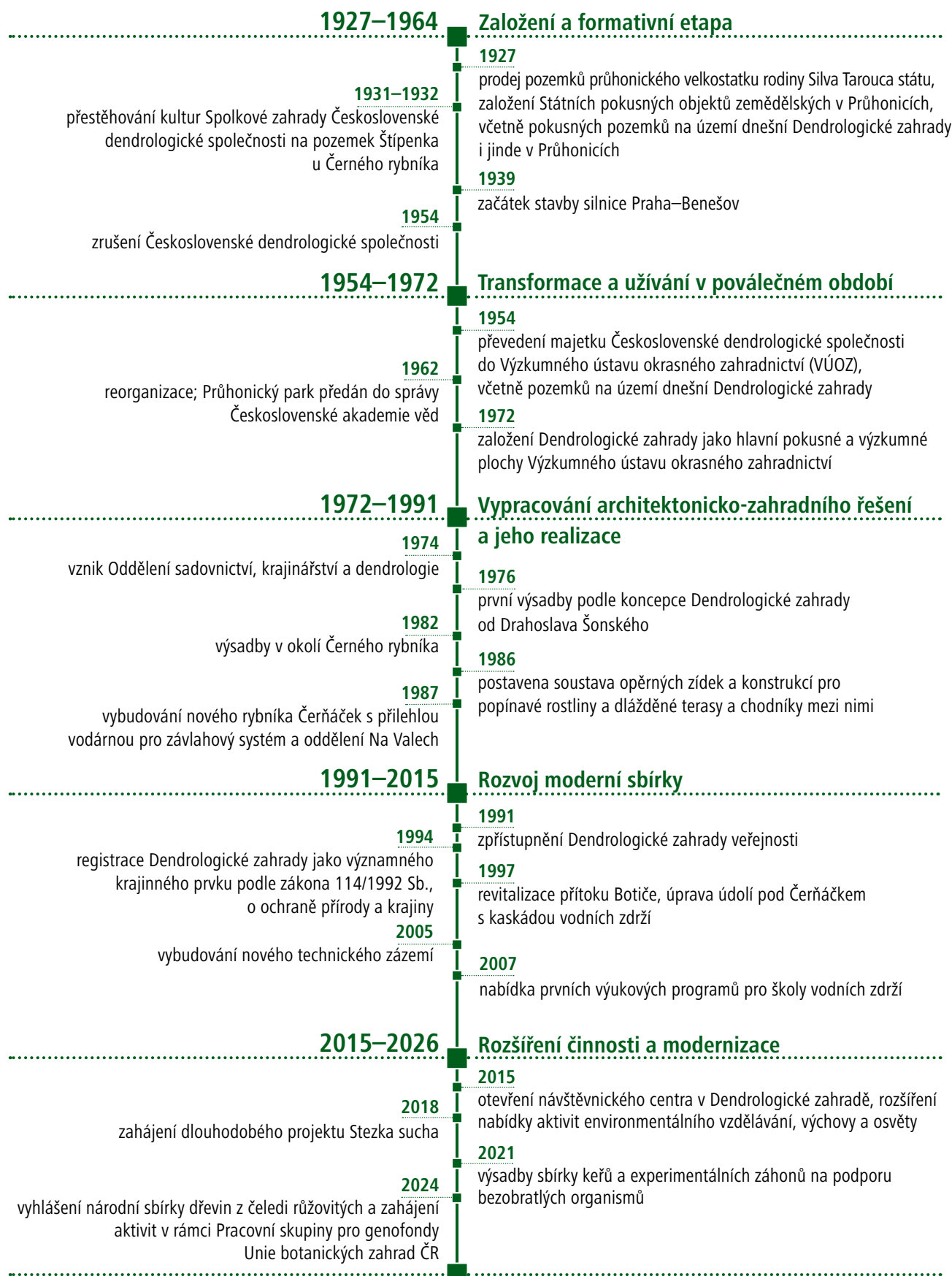
Doudova zahrada

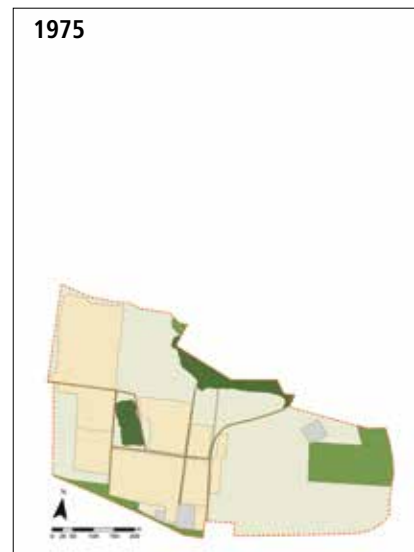
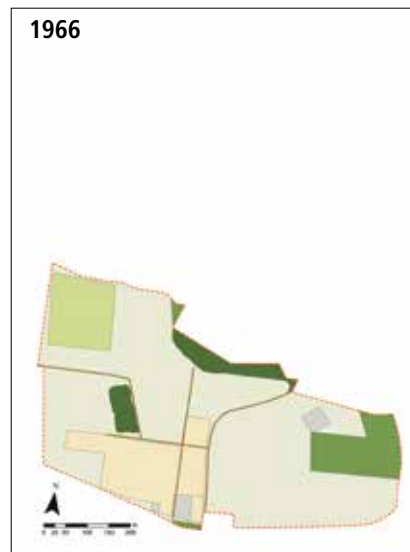
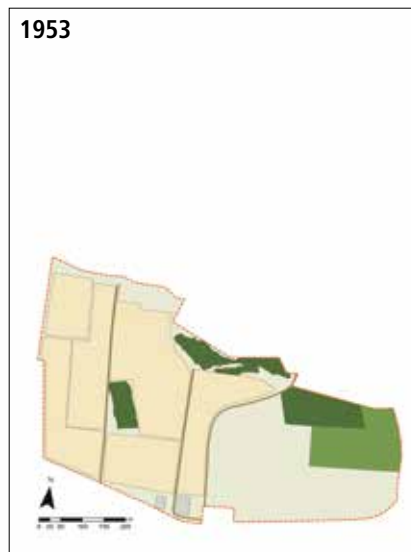
Zahrada Československé společnosti a Zemanovo pole

V Jezírku

1
Mapa všech výzkumných a zahradnických využívaných ploch, které existovaly v Průhoncích v letech 1938–2024

2
Časová osa historického vývoje Dendrologické zahrady

- Legenda**
- hranice Dendrologické zahrady
 - cesty
 - keře
 - komposty
 - letničkové výsadby
 - mokřad
 - porosty stromů
 - trvalky
 - vodní plocha
 - školkařské plochy
 - stavby a technické zázemí
 - původní trvalé porosty
 - travnaté plochy

1	2
---	---

1
Přehled vývoje
Dendrologické zahrady
 od 50. let 20. století
 do současnosti

2
Původní exemplář
korkovníku amurského
(Phellodendron amurense)
 na ploše bývalé Horní zahrady,
 dnes v areálu Výzkumného
 ústavu pro krajinu

Založení zahradnické tradice

Osobností, která stála na počátku významného postavení Průhonic ve světě zahradní a krajinářské architektury, stejně jako výzkumu rostlin, jejich šlechtění a uplatnění v krajinářské tvorbě, byl hrabě Arnošt Emanuel Silva Tarouca. Jeho osobnost a přínos byly podrobně zpracovány v nedávno vydaných publikacích (Barošová a kol. 2020, Novák a kol. 2025), proto zde shrneme pouze základní informace, a to především ve vztahu k vývoji území dnešní Dendrologické zahrady.

Arnošt Emanuel Silva Tarouca získal průhonický zámek, velkostatek a přilehlé pozemky sňatkem s dědičkou Marií Antonii Nostitz-Rieneck v roce 1885. Mladý manželský pár následně zahájil rozsáhlou přeměnu Průhonic ve své reprezentativní sídlo. Ta zahrnovala nejen kompletní přestavbu zámku podle návrhu architekta Jiřího Stibrala, ale především vznik a rozvoj zámeckého parku. V době příchodu A. E. Silva Taroucy do Průhonic se pod zámek rozkládala pouze menší přírodně-krajinářská zahrada, zatímco většinu zahlobeného údolí Botiče pokrývaly porosty obory. Následující tři desetiletí věnoval A. E. Silva Tarouca systematickému budování parku, který se stal jeho trvalým odkazem.

Zřejmě právě budování parku a hledání rostlin vhodných do zdejších klimatických podmínek, které by splňovaly požadavky na vzhled parku, přivedly Silva Taroucu k zájmu o dendrologii. Na počátku 20. století se Silva Tarouca aktivně zapojil do činnosti Rakouské zahradnické společnosti a roku 1908 založil spolu s Camillem Schneiderem, Istvánem Ambrozi-Migazzim a Ludwigem von Boschan Rakousko-uherskou dendrologickou společnost (Barošová a kol. 2020). Její činnost byla plně rozvinuta pouze do začátku první světové války, poté utlumila svou činnost a v roce 1920 oficiálně zanikla. Již v roce 1922 na ni však navázala Československá dendrologická společnost, a to alespoň částečně v personální kontinuitě. Jak Rakousko-uherská, tak Československá dendrologická společnost se zaměřovaly na pěstování a šlechtění rozmanitého rostlinného materiálu ve spolkové zahradě a na vydávání popularizačních i odborných publikací o rostlinách, jejich pěstování a použití. K nejvýznamnějším patřily obsáhlé Příručky pro přátele zahrad (Kulturhanbücher für Gartenfreude), vydané opakovaně ve třech svazcích věnovaných listnatým dřevinám, jehličnanům a trvalkám (všechny knihy vyšly nedávno v moderní edici, viz Barošová a kol. 2020, Novák a kol. 2025).

Významným příspěvkem A. E. Silva Taroucy ke spolkové činnosti bylo založení spolkové zahrady na jeho pozemcích v Průhonicích. Od jejího založení ji vedl František Zeman, rodák z Tehoviček (dnes součástí Prahy-Kolovrat). Od roku 1909 se zahrada rozkládala na ploše přibližně 1 ha v rámci dnešního Průhonického parku, v lokalitě U Zlatého bažanta. Tato tzv. Dolní zahrada zanechala dodnes dochované dendrologické památky, například dva cedry libanonské (*Cedrus libani*) a lípu japonskou (*Tilia japonica*). V roce 1911 byla spolková zahrada přesunuta za zeď parku na novou, přibližně dvouhektarovou plochu nad alpinem, za budovu bývalého ovčína. Na ploše této tzv. Horní zahrady zůstal dodnes dochován např. krásný exemplář korkovníku amurského (*Phellodendron amurense*) nebo metasekvoje čínské (*Metasequoia glyptostroboides*), jeden z nejstarších jedinců tohoto druhu v Evropě, a několik dalších dřevin (Šantrůčková a kol. 2024).

Území dnešní Dendrologické zahrady bylo v té době, a to až do 20. let 20. století, využíváno převážně jako zemědělská půda, zejména na jihu byla panská pole náležející k průhonickému velkostatku. Západní hranici tvořil potok Botič s přilehlou nivou, na severozápadě se rozkládala panská milíčovská bažantnice. Územím procházel drobný vodní tok s kaskádou rybníčků, z nichž největší byl rybník Černý, nad ním ležel rybník Prostřední a pod ním směrem k Botiči další dvě menší nádrže, z nichž je jménem doložen rybník Trávníček. Prostorem budoucí zahrady vedly z Průhonic tři historické cesty: jedna směřovala mezi Černým a Prostředním rybníkem ke Křeslicím, druhá, lemovaná stromy, vedla kolem Trávníčku přes potok do Újezdu a třetí mířila kolem Prostředního rybníka k Pitkovicím. Již od 19. století je na starých mapách zřetelný obdélníkový remíz, který dnes představuje nejstarší dochovaný porost v rámci Dendrologické zahrady.

1841 - MAPA CÍSAŘSKÝCH OTISKŮ STABILNÍHO KATASTRU

--- současná hranice Dendrologické zahrady

1

2

1
Mapa stabilního katastru území dnešní Dendrologické zahrady a přilehlého okolí na podkladu současné ortofotomapy

2
Otto Jirásek,
 vedoucí Spolkové zahrady Československé dendrologické společnosti

První desetiletí zahradnického výzkumného ústavu v Průhonicích

PRVNÍ
DESETILETÍ
ZAHRADNICKÉHO
VÝZKUMNÉHO
ÚSTAVU

Po první světové válce byla část pozemků dnešní Dendrologické zahrady zahrnuta do pozemkové reformy. Menší parcely byly přidělovány obyvatelům okolních obcí nebo prodávány jako stavební parcely, zejména v Křeslicích. V roce 1927 odkoupil československý stát (Ministerstvo zemědělství) od manželů Arnošta Emanuela a Marie Silva Tarouca průhonický velkostatek, včetně zámku, zámecného parku, přilehlých hospodářských pozemků a zahrad. Zakoupené pozemky se nacházely na katastrech Průhonic, Hole, Újezdu a Křeslic. Prodej se uskutečnil pro stát finančně výhodně za podmínky, že v Průhonicích bude nadále rozvíjen zahradnický výzkum a zajištěna péče o park. Majetek byl převeden do nově vzniklých Státních pokusných objektů zemědělských, jejichž řízením byl pověřen Bohumil Kavka (1901–1977). V rámci této instituce byly řešeny výzkumné úkoly v oborech ovocnářství, zelinářství a okrasného zahradnictví (Anonym 1927).

Ředitel Bohumil Kavka zpočátku úzce spolupracoval s A. E. Silva Taroucou a navazoval na jeho odkaz jak v péči o park, tak ve výzkumné činnosti, která se již dříve formovala v rámci Československé dendrologické společnosti. Zelinářský výzkum vedl František Landovský, ovocnářství Karel Kamenický. Zahradnický výzkum se v prvních desetiletích soustředil především na pěstování a šlechtění rostlin, zejména dřevin. Zkoumány byly i introdukované druhy, a to jak z hlediska jejich pěstitelských nároků (s důrazem na mrazuvzdornost), tak z pohledu jejich uplatnění v zahradní a krajinářské tvorbě (např. druhy a odrůdy zajímavé barvou či habitem). Významnou roli přitom hrálo zázemí Průhonického parku a dalších ploch bývalého velkostatku, kde byly ověřovány pěstitelské postupy a technologie (Baroš a kol. 2020).

Po převzetí majetku A. E. Silva Taroucy státem bylo nutné upravit i vlastnické vztahy Státních pokusných objektů zemědělských ke Spolkové zahradě Československé dendrologické společnosti, která část jejich pozemků využívala. V letech 1931–1932 byly kultury dendrologické společnosti přestěhovány na nový pozemek, tzv. Štípenku, nacházející se zčásti v areálu dnešní Dendrologické zahrady. Přesun inicioval inspektor spolkové zahrady F. Zeman, který ji vedl až do roku 1937. Stěhování provázely spory se Státními pokusnými objekty zemědělskými, zejména ohledně financování rostlinného materiálu a nákladů na přesun (Národní archiv, fond VÚKOZ Průhonice). Situace byla stabilizována až v roce 1934 uzavřením pachtovní smlouvy mezi československým státem (Ministerstvem zemědělství) a Československou dendrologickou společností na pozemek o rozloze 15 ha. Smlouvu podepsali ředitel Státních pokusných objektů zemědělských Bohumil Kavka a předseda společnosti Karel Domin.

Na počátku 30. let 20. století se Československá dendrologická společnost zároveň potýkala s důsledky hospodářské krize. Velká část zahradnických firem navíc vnímala spolkovou zahradu jako konkurenci a kritizovala její činnost. V reakci na tuto situaci vzniklo roku 1935 Nákupní, pěstitelské a prodejní družstvo při Československé dendrologické společnosti, s. r. o., vedené Bohumilem Novákem, které zajišťovalo obchod s rostlinami vypěstovanými ve spolkové zahradě (Anonym b. d.). Po odchodu Františka Zemana v roce 1937 převzal vedení zahrady Otto Jirásek (Kiesenbauer 2016).

V roce 1939 přišla spolková zahrada o část pozemků a kultur v souvislosti se stavbou silnice (pozdější dálnice) z Prahy do Benešova. Obor okrasného zahradnictví navíc zasáhla druhá světová válka a produkce se v tomto odvětví přeorientovala na pěstování užitkových rostlin. Plochy využívané dendrologickou společností tak byly postupně omezovány a vyklízeny. Ani poválečné období nepřineslo zlepšení. Po několika letech stagnace byla Československá dendrologická společnost v roce 1954 zrušena a její pozemky, sbírky i rostlinný materiál převzal Výzkumný ústav okrasného zahradnictví (Národní archiv, fond VÚKOZ Průhonice).

Výzkumný ústav již dříve využíval plochy v oblasti mezi Remízem a Stráněmi (nad potokem Botič) a také Vrbovnu založenou v první polovině 40. let 20. století u Černého rybníka (Tábor & Součková 1995, Medková a kol. 2025). Po připojení zahrady Štípenka se pěstební plochy využívané ústavem rozšířily na většinu jižní části dnešního areálu Dendrologické zahrady, až k Černému rybníku a lokalitě Údolíčko. Kromě dřevin pěstovaných v rámci výzkumných úkolů zde byly soustředěny i nově introdukované dřeviny určené pro výsadby do Průhonického parku. Odborné vedení výsadby zajišťoval B. Kavka a další spolupracovníci. Vedoucím zahrady byl Antonín Stržínek (Kiesenbauer 2016).

Dubový remíz s dominantním porostem dubu letního (*Quercus robur*) byl jako nejstabilnější porost v areálu zahrady oplocen a dlouhodobě využíván jako bažantnice. Podél jižního břehu Černého rybníka byly patrné pozůstatky Vrbovny. Po protržení hráze Černého rybníka v roce 1958 (Kronika Průhonice 1950–1960, Medková a kol. 2025) byla část porostů pod hrází zplanřována a kolem roku 1960 přeměněna na tzv. Matečnici, kde byly pro ukázkou vysazeny vybrané druhy stromů, např. barevné odrůdy buku lesního (*Fagus sylvatica*),

1938

1953

1966

současná hranice
Dendrologické zahrady

1975

1981–1983

1989

1994–1997

2007

2015

1

2

1
Soubor leteckých měřických
snímků, zachycujících území
Dendrologické zahrady
od 30. let 20. století do
současnosti, včetně vyznačení
jejích současných hranic
2
Leteckých měřický snímek
z roku 2025

2025

PRVNÍ
DESETILETÍ
ZAHRADNICKÉHO
VÝZKUMNÉHO
ÚSTAVU

javory (*Acer*) či habry obecné (*Carpinus betulus*). Podél východní hranice areálu se rozkládal ovocný sad založený v poválečných letech z jableoní (*Malus domestica*), hrušní (*Pyrus communis*) a třešní (*Prunus avium*). Jižní část území sloužila k produkci sadby okrasných i lesních dřevin, semen a okrajově i zeleniny. Z významnějších pěstebních ploch lze zmínit zásobní plochu šeříků obecných (*Syringa vulgaris*) se 70 odrůdami a růží (*Rosa*) pro šlechtění podnoží, fungující až do roku 1985. K nejhodnotnější plochám patřila oblast Štípenky, kde byly v této době pěstovány dřeviny ze školek v Žehuších a množeny vzácnější druhy získané z různých parků středních Čech, původně určené pro poválečnou obnovu Průhonického parku. Areál byl v té době vybaven jen několika stavbami: skleníky, pařeništi, dvěma garážemi a montovanou plechovou kůlnou. Jako zázemí zaměstnancům sloužila dřevěná pracovna (Medková a kol. 2025).

Novou koncepci začal Výzkumný ústav okrasného zahradnictví hledat po reorganizaci výzkumných institucí v roce 1962. V průhonickém zámku od roku 1954 sídlila vedle Výzkumného ústavu okrasného zahradnictví také Geobotanická laboratoř Československé akademie věd (ČSAV), která byla roku 1962 transformována na Botanický ústav ČSAV. V témže roce byl zároveň do majetku Botanického ústavu převeden i Průhonický park a pokusné pozemky na Chotobuzi, kde byla založena botanická zahrada. Výzkumný ústav okrasného zahradnictví tak musel hledat nové pozemky pro svou činnost. Myšlenka založit samostatnou Dendrologickou zahradu při Výzkumném ústavu okrasného zahradnictví se zrodila na začátku 70. let 20. století. Podnět předložil vědecké radě ředitel Jiří Mareček hned v roce svého nástupu do funkce (1971), realizace byla zahájena o rok později. Zvažovány byly dvě lokality, obě v majetku výzkumného ústavu. Jednou byly tzv. Michovky jižně od zástavby Průhonic a druhou území bývalé Štípenky s přilehlými plochami severně od obce. Pro své rozmanitější přírodní podmínky byla nakonec vybrána druhá z nich. Koncepce zahrady již tehdy v zásadě počítala s rozsahem blízkým dnešní podobě (Tábor & Součková 1995, Medková a kol. 2025).

Tabulka 1: Přehled změn názvu zahradnického výzkumného ústavu v Průhonicích

Rok	Výzkumná zahradnická instituce v Průhonicích
1927	Státní pokusné objekty zemědělské v Průhonicích Státní pokusná zahrada ovocná v Průhonicích
1928	Státní pokusné objekty zemědělské v Průhonicích Státní pokusná zahrada ovocná v Průhonicích Státní pokusná zahrada zelinářská v Průhonicích
1929	Státní pokusné objekty zemědělské v Průhonicích Státní výzkumná stanice ovocnářská a pokusná zahrada ovocná v Průhonicích Státní pokusná zahrada zelinářská v Průhonicích
1930–1936	Státní pokusné objekty zemědělské v Průhonicích Státní výzkumná stanice ovocnářská a pokusná zahrada ovocná v Průhonicích Státní výzkumná stanice a pokusná zelinářská zahrada v Průhonicích
1936–1946	Státní výzkumné ústavy zahradnické v Průhonicích
1946–1951	Výzkumný ústav okrasného zahradnictví (VÚOZ) Výzkumný ústav ovocnářský (roku 1951 přestěhován do Holovous) Výzkumný ústav zelinářský (roku 1951 přestěhován do Olomouce)
1951–1977	Výzkumný ústav okrasného zahradnictví (VÚOZ)
1977–1991	Výzkumný a šlechtitelský ústav okrasného zahradnictví v Průhonicích (VŠÚOZ)
1991–2000	Výzkumný ústav okrasného zahradnictví (VÚOZ)
2000–2006	Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví (VÚKOZ)
2006–2024	Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, v. v. i. (VÚKOZ, v. v. i.)
od 2025	Výzkumný ústav pro krajinu, v. v. i. (VÚK, v. v. i.)

	1	2
	3	4
	5	6
	7	8

- 1
Prostor školek
Československé
dendrologické společnosti.
Po roce 1945. Pohled
z tělesa budované dálnice
k Černému rybníku
- 2
Pěstební kóje a konstrukce
stínoviště pro pěstování
rododendronů. 1970,
pohled ze střechy
plechové kůlny v prostoru
Dendrologické zahrady.
V pozadí nově vybudovaná
farma
- 3
Původní zázemí zahrady
s pohledem do pěstební kóje
se zásobní plochou plaménků
(*Clematis*) a skleníky. 1970
- 4
Pracovna a šatna
zahradníků v hospodářském
zázemí Dendrologické zahrady
- 5
Seminář k 80. výročí
založení Spolkové
zahrady Československé
dendrologické společnosti.
Září 1989
- 6
Ředitel ústavu Jiří Mareček
odhalil v průběhu semináře
u rybníku Černáček pamětní
desku akademické sochařky
Máří Magdaleny Tinlové.
5. září 1989
- 7
Při příležitosti zpřístupnění
zahrady veřejnosti v roce
1991 proběhla vernisáž
uměleckých děl a instalací
(soukromá galerie ECO-ART),
některé objekty zdobí zahradu
do současnosti
- 8
Konference k 100 letům
založení Průhonického
parku v roce 1985. Pamětní
strom (buk lesní – *Fagus
sylvatica* ‘Dawyck Purple’)
vysadil Dick van Hoey Smith,
jeden ze zakládajících členů
Mezinárodní dendrologické
společnosti (vpravo) a Jan
Petr, vedoucí Dendrologické
zahrady (vlevo)

Osobnosti Dendrologické zahrady

Dendrologická zahrada v Průhoncích je unikátním dílem, které v sobě spojuje historickou kontinuitu s odvahou ke koncepčně novému řešení. Je výsledkem dlouhodobého odborného úsilí, které navazuje na výjimečnou zahradnickou a dendrologickou tradici Průhonic, spjatou se jmény hraběte Arnošta Emanuela Silva Taroucy, Camilla Schneidera, Bohumila Kavky, Františka Zemana a dalších osobností Rakousko-uherské a později Československé dendrologické společnosti. Její vznik v 70. letech 20. století představoval ojedinělý počín v českém i středoevropském kontextu.

Ztráta zázemí v Průhonickém parku se stala impulzem k vytvoření nového, moderního, experimentálního, sadovnicko-dendrologického pracoviště. Hlavním iniciátorem tohoto kroku byl tehdejší ředitel ústavu Jiří Mareček, který dokázal formulovat jasnou vizi a současně vytvořit podmínky pro její uskutečnění. Zásadní podporu mu poskytl provozně-ekonomický náměstek Vladimír Mareš, jenž zajistil nejen finanční prostředky, ale i klíčové pozemky pro budoucí zahradu.

V osobě Drahošlava Šonského našel J. Mareček nejen autora celkové koncepce, ale i výkonného architekta a pomyslného „stavbyvedoucího“, který po celá léta řídil realizaci zahrady v terénu a koordinoval práci rozsáhlého týmu. Na odborném obsahu zahrady se od počátku podíleli také zkušení výzkumníci – především Karel Hieke a Milada Opatrná. Neméně důležitou roli sehrála nastupující generace odborníků. Výraznou osobností se stal dendrolog Roman Businský, stejně jako Marie Součková, která po dlouhá léta přímo řídila budování zahrady v terénu. Společně s Ivo Táborem, pozdějším ředitelem ústavu, dokázali po roce 1989 převést Dendrologickou zahradu do nové společenské, organizační i odborné reality.

Zcela nezastupitelné místo v historii zahrady patří také zkušeným praktikům. Významným zahradníkem, který zanechal v areálu nesmazatelnou stopu, byl Antonín Stržínek, jenž pracoval ve výzkumném ústavu od roku 1951 a po převzetí majetku Československé dendrologické společnosti byl do roku 1975 vedoucím zahrady. Období vlastní intenzivní realizace pak vedl především Jan Petr, který přešel ze sousední ústavní zahrady, tzv. Zemanova pole, a působil zde jako vedoucí až do roku 1990.

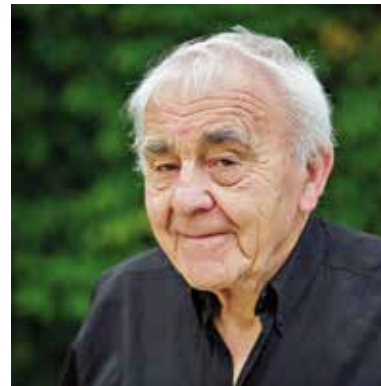
Na vzniku a rozvoji Dendrologické zahrady v průběhu jejího vývoje také participoval široký tým odborníků řešících klíčové výzkumné úkoly. K nejvýznamnějším patřili například Vladimír Čížek (rychle rostoucí dřeviny – rody *Populus* a *Salix*), Jiří Mareček ml. (listnaté dřeviny a keře), Marek Hamata (technologie a trvalky), Eva Holečková (pnoucí dřeviny), Ina Truxová (technologie a řízení prací) či Antonín Cvrček (listnaté dřeviny).

Dnešní podoba Dendrologické zahrady je výsledkem dlouholeté práce a nadšení mnoha generací odborníků. Jejich částečný přehled je uveden v tabulce 2, tento výčet však není a ani nemůže být úplný. Zahrnuje především ty kolegy, kteří se aktivně podíleli či podílejí na rozvoji zahrady – ať už jako řešitelé výzkumných úkolů, vedoucí terénních prací nebo významní odborní konzultanti. Nejedná se tedy o soupis všech zaměstnanců či pouze výzkumných pracovníků. Za dobu existence zahrady jí prošly stovky odborníků a každý z nich zanechal v jejím vývoji svou jedinečnou stopu. Po celá desetiletí se budování současné podoby Dendrologické zahrady účastnily také desítky řadových zahradníků a vyšší desítky studentů odborných škol, kteří zde absolvovali odbornou praxi a často zde zpracovávali své ročníkové, diplomové i doktorandské práce. Právě jejich každodenní práce, spojená s vizí a odborností vedoucích osobností, dala zahradě podobu živého, proměnlivého a trvale inspirativního díla.

Hlavní iniciátor a stratég vzniku zahrady

Prof. Ing. Jiří Mareček, CSc. (1930–2024)

Jiří Mareček patřil k nejvýznamnějším osobnostem českého zahradnictví druhé poloviny 20. století. V letech 1971–1991 působil jako ředitel Výzkumného ústavu okrasného zahradnictví (později Výzkumného a šlechtitelského ústavu okrasného zahradnictví) v Průhoncích. Za jeho vedení prošel ústav zásadní proměnou – byl organizačně stabilizován, odborně rozšířen a prostorově přebudován. V první polovině 70. let prosadil vznik Dendrologické zahrady jako terénního výzkumného pracoviště sadovnického a dendrologického výzkumu. Zahrada byla koncipována jako částečná náhrada za ztracený areál Průhonického parku a současně jako moderní experimentální laboratoř v krajině. Jiří Mareček zajistil pozemky o rozloze téměř 73 ha, převážně na tehdejší orné půdě za dálnicí D1 v okolí Černého rybníka, a zasloužil se rovněž o výstavbu nového sídla ústavu, který do té doby sídlil na průhonickém zámku. Významně rozšířil Oddělení sadovnictví, krajinářství a dendrologie a inicioval řešení komplexních výzkumných úkolů, mimo jiné zaměřených na ochranu a tvorbu životního prostředí v pražské aglomeraci. Za svou celoživotní práci byl v roce 2022 oceněn prezidentem České republiky medailí Za zásluhy I. stupně. Další informace např. Steinová a kol. (2022).

	2 3 4 5 6 7
1	

- 1 Jiří Mareček
- 2 Drahošlav Šonský
- 3 Karel Hieke
- 4 Milada Opatrná
- 5 Marie Součková
- 6 Roman Businský
- 7 Ivo Tábora

Autor koncepce a architekt zahrady

Ing. Drahořlav Šonský, CSc. (1934–2021)

Drahořlav Šonský byl autorem koncepce a sadovnického řešení dnešní Dendrologické zahrady. Celkovou koncepci území zpracoval v roce 1974 a po jejím schválení byly v roce 1976 zahájeny první realizační práce. Ve výzkumném ústavu působil v letech 1974–1991 a byl nejbližším spolupracovníkem J. Marečka. Po celou dobu svého působení přímo řídil budování zahrady v terénu, včetně zajišťování a shromažďování sadbového materiálu. Od roku 1986 byl vedoucím Oddělení sadovnictví, krajinářství a dendrologie. Zpracoval realizační projekt Dendrologické zahrady a navrhl její rozdělení do 29 tematických skupin podle sortimentu okrasných rostlin, čímž vytvořil přehlednou a dodnes funkční strukturu celého areálu. Další informace např. Steinová a kol. (2022).

Odborné pilíře dendrologického a sortimentálního výzkumu

Ing. Karel Hieke (1930–2011)

Karel Hieke byl jedním z nejvýznamnějších českých dendrologů a dlouholetým pracovníkem výzkumného ústavu. Vynikal mimořádnou znalostí sortimentu okrasných dřevin a patřil k nejpłodnějšímu odborným autorům v oboru dendrologie. Podílel se na řešení výzkumného úkolu „Hodnocení dřevin a květin z hlediska sadovnického použití“, zahájeného již v roce 1955. Je autorem série dendrologicky zaměřených publikací věnovaných principům výběru dřevin pro použití v zahradní a krajinářské tvorbě, studiu sortimentu a také inventarizaci dřevin zámeckých parků v Čechách a na Moravě (např. Hieke 1978a, b; 1984a, 1985b, 2004). V Dendrologické zahradě se věnoval hodnocení sortimentů keřů, zejména rododendronů (*Rhododendron*), pustorylů (*Philadelphus*), weigelií (*Weigela*), mochen (*Dasiphora*), zlatic (*Forsythia*), vřesů (*Calluna*) a vřesovců (*Erica*), jejichž sbírky zde byly systematicky soustředovány a testovány.

Ing. Milada Opatrná (1927–2016)

Milada Opatrná byla přední českou perenářkou (perenáři či trvalkáři jsou zahradnické výrazy pro odborníky zabývající se vytrvalými okrasnými rostlinami, tedy perenami či trvalkami). Ve výzkumném ústavu pracovala nepřetržitě v letech 1950–1987. Zabývala se kritickým výběrem nevhodnějších kultivarů pro zahradnickou praxi a výsledky své práce publikovala v odborných i populárně-vědeckých časopisech. Pod jejím vedením probíhalo v Dendrologické zahradě již od konce 50. let systematické hodnocení a testování širokého sortimentu okrasných vytrvalých bylin, navazující na tradici zahájenou ve 30. letech 20. století. V 80. letech se aktivně podílela na budování zahrady a ke konci své kariéry experimentovala s naturalizací trvalek. Spolupracovala také na šlechtění tzv. Jelínkových azalek a rododendronů (*Rhododendron*). Více o její práci např. v kapitole věnované trvalkám nebo v publikaci Baroš a kol. (2020).

Ing. Marie Součková (1943–*)

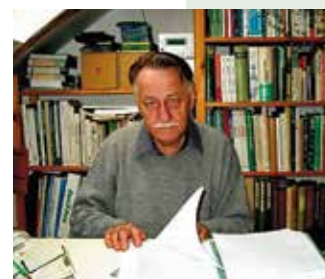
Marie Součková byla dlouholetou blízkou spolupracovnicí Drahořlava Šonského a Iva Tábora. Zabývala se zpracováním detailních plánů výsadby a následně přímo koordinovala jejich realizaci v terénu. Zavedla systematickou evidenci rostlin od zaměřování kultur až po vedení evidenčních karet. Specializovala se na podrostové trvalky (Součková 1992), kapradiny, okrasné trávy a bambusy, věnovala se také hodnocení sortimentu okrasných jabloní (Součková 2004). Aktivně se podílela na dokumentaci a revizi památných stromů České republiky.

Ing. Roman Businský, Ph.D. (1951–*)

Roman Businský je významný vědecký pracovník a přední dendrolog. Od počátku budování zahrady byl odborným asistentem Karla Hiekeho, později blízkým spolupracovníkem Drahořlava Šonského, s nímž řídil výsadby stromů a keřů. Od roku 1979 taxonomicky revidoval zásobní plochu dřevin ve Štípnence. Věnoval se hodnocení kolekcí pnoucích a sadových růží (*Rosa*), dodnes se věnuje taxonomickému studiu rodů tavolníků (*Spiraea*) a borovice (*Pinus*), jejichž sbírky v zahradě soustředil a odborně revidoval. V posledních letech se podílel také na založení nové kolekce ohrožených dřevin České republiky.

Doc. Ing. Ivo Tábora, CSc. (1951–*)

Na počátku 90. let převzal vedení další výstavby zahrady po Drahořlavu Šonském. Ve spolupráci s Marií Součkovou řídil její další rozvoj a modernizaci. Již v roce 1992 nechal převést evidenci genofondu pěstovaných rostlin do elektronické podoby. V letech 2000–2012 působil jako ředitel výzkumného ústavu, kdy se mimo jiné zasadil o nápravu majetkoprávních vztahů a vykoupení klíčových pozemků. Na základě zkušeností z Arboreta Mlýňany založil v Dendrologické zahradě významnou sbírku stálezelených dřevin. Dlouhodobě se věnoval revizi památných stromů České republiky a šlechtění velkokvětých rododendronů.

Pamětní lavičky a stromy: odkaz osobností vrostlý do zahrady

Od roku 2017 připomínají osobnosti, jež se o vznik a rozvoj Dendrologické zahrady významně zasloužily, pamětní lavičky a stromy. Jsou tichým poděkováním těm, jejichž práce a vize jsou v zahradě přítomny dodnes – v kompozici prostoru, ve sbírkách rostlin i v celkovém genui loci zahrady. Každé odhalení pamětní lavičky je zároveň společenskou událostí – příležitostí k setkání zahradnické komunity i pamětníků spojených s historií výzkumného ústavu a Dendrologické zahrady. Lavičky jsou zároveň místem odpočinku i vzpomínky na odborníky, kteří už nejsou mezi námi. Svoji pamětní lavičku mají prozatím v zahradě tito kolegové a kolegyně:

- Antonín Stržínek – zahradník a praktik, který stál u zrodu prvních výsadeb,
- Milada Opatrná – uznávaná odbornice, jejíž jméno je neodmyslitelně spjato s průhonickými trvalkami a rododendrony,
- Karel Hieke – dendrolog, pedagog a autor stěžejních zahradnických publikací,
- Drahoslav Šonský – zahradní architekt, který vtiskl zahradě její tvář jako autor celkové koncepce a generelu,
- Jiří Mareček – hlavní iniciátor vzniku zahrady, emeritní ředitel ústavu a významný představitel české krajinářské architektury,
- Eva Petrová – odbornice na šlechtění květin, která v zahradě založila tradici pěstování cibulovin.

Při významných příležitostech jsou vysazovány pamětní stromy. Buď jako symbol spolupráce, nebo na počest osobností spojených se zahradou. Společně s pamětními lavičkami nám připomínají historii a vývoj tohoto místa.

1	2	4
3		

1
Drahoslav Šonský (zcela vlevo) se svými blízkými kolegy Vladimírem Čížkem, Jiřím Marečkem mladším a Markem Hamatou (jmenovaní na fotografii zleva doprava)

2
Bohumil Kavka (zcela vlevo), ředitel výzkumného ústavu v letech 1927–1971, formoval tým výzkumných pracovníků, kteří reprezentovali ústav v pozdějších letech. Na snímku vedle něj (zleva doprava) dendrologové Eva Uiberlayová a Karel Hieke a Jiří Soukup, zaměřený na zahradnické technologie, vývoj substrátů a výživu rostlin

3
Skupina zaměstnanců, kteří v zahradě pracovali v roce 1988.

Dendrologickou zahradou prošly během její historie stovky zaměstnanců i studentů zahradnických škol, vykonávajících zde odbornou praxi.

4
Mapa laviček osobností a pamětních stromů

— hranice Dendrologické zahrady

— cesty

● lavičky osobností

● pamětní stromy

A – Lavička Antonína Stržínka

B – Lavička Ing. Milady Opatrné

C – Lavička Ing. Karla Hlekeho

D – Lavička Ing. Drahošlava Šonského, CSc.

E – Lavička prof. Ing. Jiřího Marečka

F – Lavička Ing. Evy Petrové

1 – *Platanus ×hispanica*

2 – *Platanus ×hispanica*

3 – *Platanus ×hispanica*

4 – *Quercus robur*

5 – *Fagus sylvatica* 'Dawyck Purple'

6 – *Pinus sylvestris* 'Glaucia Compacta'

7 – *Pinus sylvestris* 'Glaucia Compacta'

8 – *Quercus pontica*

9 – *Tilia* 'Profesor Mareček'

Tabulka 2: Přehled zaměstnanců, kteří se podíleli na výstavbě Dendrologické zahrady v období 1974–2025

Zaměstnanec	1975–1980	1981–1985	1986–1990	1991–1995	1996–2000	2001–2005	2006–2010	2011–2015	2016–2020	2021–2025
Baroš Adam Věnuje se problematice technologií zakládání trvalkových výsadeb a sledování jejich vytrvalosti. Od roku 2007 se podílí na zakládání trvalkových záhonů.										
Businský Roman Založil jednu z nejvýznamnějších sbírek v zahradě – tavolníků a borovic. V rámci výzkumné činnosti se věnoval hodnocení pnoucích a sadových růží. V osmdesátých letech se aktivně podílel na budování zahrady, kde řídil velkou část výsadeb.										
Cvrček Antonín Zakládal sortimentální plochy významných rodů listnatých stromů – jabloní, buků, dubů a javorů. Navázal na činnost Jiřího Marečka ml.										
Černá Marta Věnovala se evidenci rostlin, později tvorbě výukových programů pro školy a vedení návštěvnického centra.										
Čížek Vladimír Věnoval se problematice rychle rostoucích dřevin. Do zahrady přenesl velkou část sbírek vrb a topolů z Arboreta Mendelovy univerzity v Brně a ze šlechtitelské stanice VÚLHM v Kostelanech u Uherského Hradiště.										
Dostálek Jiří V Dendrologické zahradě pracoval v roce 1973. Během svého působení spolupracoval na výsadbách obvodových partií zahrady (dnešní oddělení A-III a C-II).										
Dvořáčková Marie Od roku 1981 spolupracovala s Antonínem Stržínkem na množení rostlin. V letech 1985–1995 a po mateřské dovolené od roku 2007 spravuje databázi rostlin, zpracovává mapové podklady a instaluje jmenovky ke dřevinám.										
Hamata Marek Ve výzkumném ústavu působil v letech 1984–1990. Zabýval se minimalizací prací v trvalkových záhonech, technologiemi pěstování vzrostlých stromů a ve spolupráci s Janem Ondřejem se podílel na zakládání květnatých luk.										
Herynek Petr Spolupracoval jako zahradník s Antonínem Stržínkem.										
Hieke Karel Významný dendrolog, který se věnoval hodnocení sortimentů keřů – pustorylů, weigelií, mochen, zlatíc, vřesů, vřesovců a především rododendronů.										
Hlaváč Michal Dlouholetý pracovník zahrady, který v posledních letech řídí práce v zahradě a spravuje technické zázemí.										
Holečková Eva Zakládala sbírku pnoucích dřevin a v osmdesátých letech se podílela na řízení některých výsadeb.										
Horák Dušan V zahradě pracoval krátce od roku 1989. Podílel se na snaze o založení školky okrasných rostlin při Dendrologické zahradě, od které bylo později upuštěno.										
Kaňák Karel Přední znalec borovic, který se věnoval studiu jejich proveniencí. Založil arboretum Sofronka v Plzni. Pro Dendrologickou zahradu připravil výběr perspektivních klonů borovic, které z velké části tvoří jádro výsadeb Na Valech i na Rizovce.										
Kašparová Lenka Kurátorka genofondových sbírek rododendronů. Pracuje na Odboru šlechtění a pěstebních technologií.										
Kiesenbauer Zdeněk Ve výzkumném ústavu působí od roku 1984. Do roku 1995 spravoval školky dřevin a úzce spolupracoval s Vladimírem Čížkem na shromažďování sortimentu vrb a topolů. Od roku 1995 je vedoucím Dendrologické zahrady.										
Kváča Karel V letech 1990–1991 byl vedoucím Dendrologické zahrady.										

Zaměstnanec	1975–1980	1981–1985	1986–1990	1991–1995	1996–2000	2001–2005	2006–2010	2011–2015	2016–2020	2021–2025
Látová Marie Asistentka Ludvíka Večeři, která se intenzivně podílela na šlechtění růží. Později přešla do školkařského oddělení výzkumného ústavu, kde se věnovala množení rododendronů.										
Lehovec Jaroslav Vedl množení okrasných dřevin a založil v Průhonicích mezinárodní výměnu semen Index seminum.										
Mareček Jiří Ředitel ústavu (1971–1990), který restrukturalizoval výzkum, prosadil založení a zajistil pozemky pro vznik nových pokusných ploch – současné Dendrologické zahrady, na jejíž tvorbě se významně podílel.										
Mareček Jiří ml. Věnoval se studiu listnatých keřů a stromů. Shromáždil podstatnou část kolekce okrasných jabloní a významných rodů listnatých stromů. Řídil výsadby mnoha částí zahrady										
Motl Jiří Přední lesnický dendrolog, který se v Průhonicích jako externista podílel především na studiu a hodnocení lesnického sortimentu topolů a vrb využitelných v sadovnické tvorbě.										
Nekola Jiří V letech 1991–1995 řídil Dendrologickou zahradu a byl pověřen založením zdejšího školkařského střediska. Tyto plány však nebyly realizovány.										
Nekolová Alena Šlechtila rododendrony a azalky a podílela se na jejich výsadbách v 90. letech.										
Nováková Věra Zabývala se problematikou používání herbicidů při pěstování okrasných rostlin.										
Novotný Alois Podílel se na výsadbách v 70. letech.										
Ondřej Jan Zakládal pokusné a sortimentální plochy intenzivních trávníků, věnoval se jejich hodnocení i studiu jejich náhrad. Intenzivně se zabýval problematikou mobilní zeleně v městských podmínkách. Věnoval se také rostlinám pro střešní zahrady.										
Ondřejová Vítězslava V rámci dálkového průzkumu země v areálu Dendrologické zahrady vyhodnocovala stav porostů a řešila ekonomiku údržby zeleně.										
Opatrná Milada Významná perenářka, která většinu svého profesního života věnovala studiu a testování sortimentů trvalek a částečně šlechtění rododendronů. Aktivně se podílela na budování zahrady v 80. letech.										
Petr Jan Dlouholetý vedoucí zahrady, který ji řídil v době intenzivního budování od poloviny 70. let do roku 1990.										
Petrová Eva Věnovala se šlechtění cibulovin i experimentům s jejich naturalizací v zahradě již od poloviny 80. let.										
Pospíšil Václav Do zahrady přišel v roce 1959 s Ludvíkem Večeřou jako technický pracovník. Pečoval o školky, věnoval se hodnocení šeříků, podnoží a novému šlechtění růží až do roku 1979.										
Poustková Bedřiška Nejstarší zaměstnankyně zahrady. Původně pracovala v zámeckém parku v zahradě U Zlatého bažanta. Po jejím zrušení přešla do zahrady dendrologické společnosti, kde působila až do konce 70. let. Spravovala sbírky alpinek a vedla oddělení trvalek.										
Růžičková Jiřina Věnuje se hodnocení genofondové sbírky rododendronů a podílí se na jejím udržování v Dendrologické zahradě.										
Severa Michal Ve výzkumném ústavu se věnuje šlechtění a hodnocení genofondové sbírky rododendronů. V Dendrologické zahradě se podílí na udržování této kolekce.										

Zaměstnanec	1975–1980	1981–1985	1986–1990	1991–1995	1996–2000	2001–2005	2006–2010	2011–2015	2016–2020	2021–2025
Scholz Jaromír Konzultant výzkumného programu zahrady.										
Schuch Josef Po odchodu Jaroslava Lehovce převzal jeho agendu. Věnoval se hodnocení sortimentů dřevin a technologiím jejich rozmnožování.										
Souček Josef Od roku 2017 spolupracuje jako konzultant problematiky sucho tolerujících dřevin Stezka sucha. Sbírky rostlin jsou významnou měrou rozšiřovány díky darům semen z jeho zahraničních expedic.										
Souček Vladimír Konzultant výzkumného programu zahrady.										
Součková Marie Nejbližší spolupracovnice Drahoslava Šonského, s nímž se aktivně podílela na budování zahrady od první poloviny 80. let do roku 2006. Později spolupracovala s Ivem Tábořem jak na výstavbě zahrady, tak na revizi památných stromů ČR. Dlouhodobě se věnovala trvalkám pro extrémní stanoviště a hodnocení okrasných jablek. Po celou dobu svého působení ve výzkumném ústavu řídila většinu výsadeb, po roce 1990 téměř všechny odborné práce.										
Stržínek Antonín Dlouholetý zaměstnanec, který nastoupil na pracoviště pozdější Dendrologické zahrady již na počátku 50. let. Postupně obnovil zpuštělé plochy po zrušené spolkové zahradě Československé dendrologické společnosti a významně přispěl k přeměně zahrady. Jako zkušený zahradník se věnoval množení a dopěstování většiny rostlin pro výsadby až do roku 2006, kdy odešel do důchodu.										
Šonská Klára V 70. letech řešila výzkum aplikace herbicidů, později pracovala v oddělení šlechtění rostlin.										
Šonský Drahoslav Autor koncepce a sadovnického řešení areálu Dendrologické zahrady a vedoucí Oddělení sadovnictví, krajinářství a dendrologie. Byl hlavním řešitelem několika velkých výzkumných projektů a po celou dobu svého působení ve výzkumném ústavu přímo řídil budování zahrady.										
Štěrbá Jiří Působil jako technický pracovník – školkař. Věnoval se rozmnožování dřevin až do poloviny 70. let.										
Tábor Ivo Na počátku 90. let nastoupil na místo Drahoslava Šonského a řídil další výstavbu zahrady ve spolupráci s Marií Součkovou. Zasloužil se o převedení evidence genofondu rostlin do elektronické podoby již v roce 1992. V letech 2000–2012 byl ředitelem výzkumného ústavu. Na základě zkušeností z Arboreta v Mlýnech založil sbírku stálezelených dřevin. Dlouhodobě se věnoval revizi památných stromů ČR a šlechtění rododendronů.										
Truxová Ina Krátce se podílela na řízení výsadeb v zahradě v druhé polovině 80. let.										
Večeřa Ludvík Věnoval se hodnocení světového sortimentu růží a od 60. let šlechtil růže různých skupin, včetně podnožových.										
Velebil Jiří V letech 2011–2013 působil jako kurátor sbírek Dendrologické zahrady a dodnes se aktivně podílí na správě rostlin. Založil sbírku endemických a dalších ohrožených dřevin ČR. V zahradě se dnes věnuje taxonomickému studiu kritických rodů dřevin.										
Voženílková Eva Zpočátku spolupracovala s Antonínem Stržínkem na rozmnožování rostlin pro zahradu, později se věnovala evidenci rostlin.										
Weger Jan Spolu s Karlem Kaňákem zakládal pokusné plochy borovic na Rizovce.										
Žlebčík Jiří Dlouholetý pracovník výzkumného ústavu a znalec růží. Dlouhodobě spolupracuje na revizi sbírky růží v Dendrologické zahradě.										

Koncepce Dendrologické zahrady

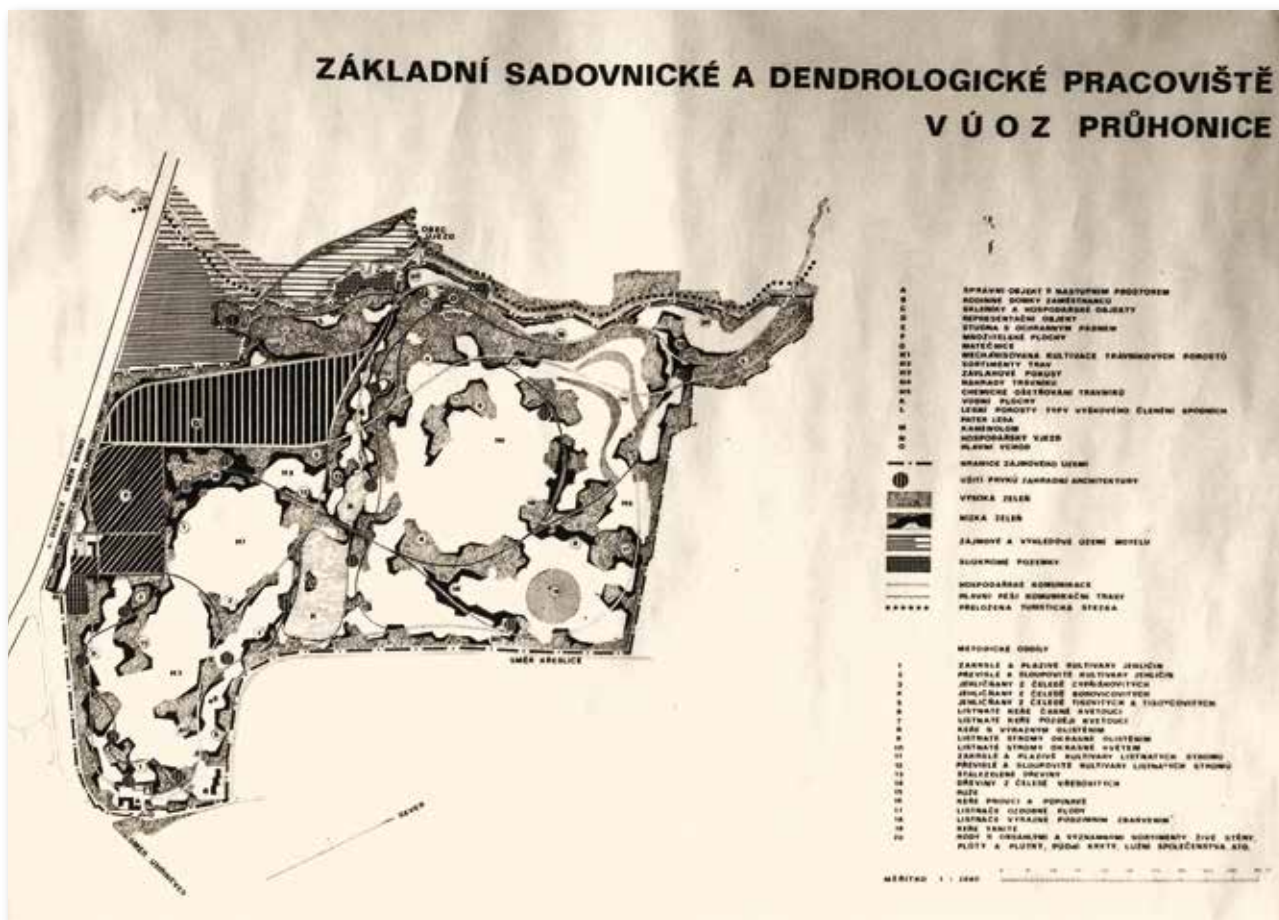
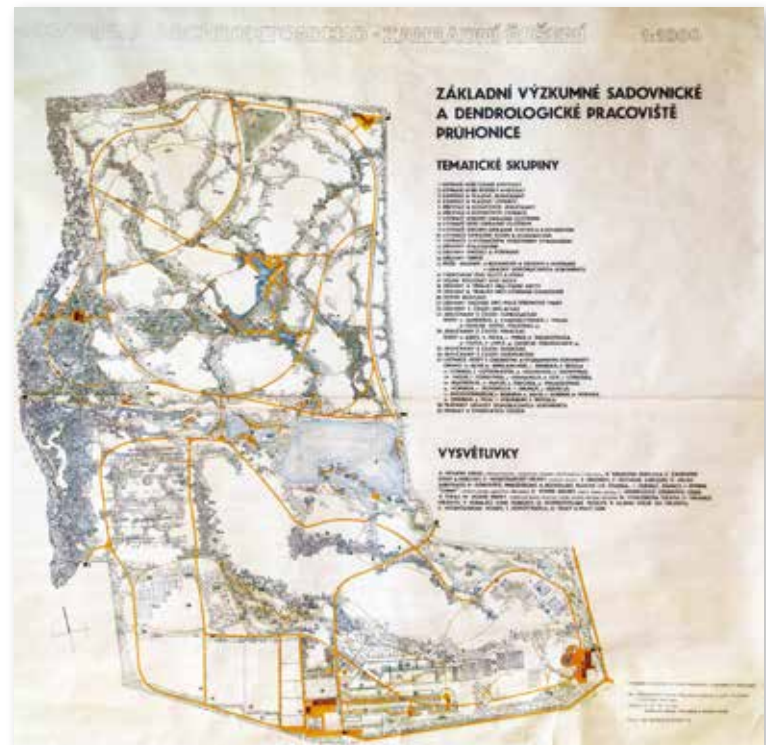
Autorem studie celého území i koncepce budoucí Dendrologické zahrady se stal Drahošlav Šonský. Byl pověřen i realizací projektu, a to jako vedoucí nově zřízeného Oddělení sadovnictví, krajinářství a dendrologie Výzkumného ústavu okrasného zahradnictví (VÚOZ). Od samého začátku měla zahrada být jak výzkumným pracovištěm, tak plochou pro popularizaci zahradnického výzkumu a prezentaci jeho výsledků. Výzkumná činnost byla vystavěna na pěti základních pilířích, které odpovídaly tehdejšímu zaměření výzkumného ústavu:

- soustřeďování a výzkum sortimentů okrasných dřevin,
- výzkum sadovnických technologií,
- rozvoj školkařství a jeho metod,
- šlechtění okrasných dřevin,
- odborná dokumentace (budování herbářů a dalších sbírek, fotodokumentace).

Zatímco výzkum byl rozvíjen již od počátku, popularizační a propagační činnost zůstávala až do začátku 90. let 20. století v počátcích a plně se nerozvinula. Přesto se již v původní koncepci počítalo s tím, že zahrada bude sloužit jako ukázkový objekt zahradnických výsadeb a sortimentů, bude poskytovat rostlinný materiál pro výsadby v sídlech i v krajině a zároveň se stane místem odborných seminářů a exkurzí.

Pro naplnění výše uvedených cílů měla být zahrada rozdělena do 29 tematických skupin podle sortimentů okrasných rostlin. V rámci každé skupiny měl být soustředěn co největší počet druhů a kultivarů rostlin, které by byly dlouhodobě sledovány a hodnoceny. Navržené skupiny byly tyto (celky, které se podařilo do roku 1989 plně vybudovat nebo alespoň výrazně pokročit v jejich realizaci, jsou zvýrazněny tučně):

- 1. Listnaté keře časně kvetoucí**
- 2. Listnaté keře později kvetoucí**
- 3. Zakrslé a plazivé jehličnany**
4. Zakrslé a plazivé listnáče
5. Převíslé a sloupovité jehličnany
6. Převíslé a **sloupovité listnáče**
- 7. Listnaté stromy okrasné olistěním**
8. Listnaté keře okrasné olistěním
9. Listnaté stromy okrasné květem a květenstvím
10. Listnaté stromy okrasné plody a plodenstvím
11. Listnáče s významným podzimním barvením
12. Dřeviny stálezelené
- 13. Dřeviny pnoucí a popínavé**
14. Dřeviny trnité
15. **Růže: a) botanické a sadové, b) pnoucí, c) ukázky doporučených sortimentů**
- 16. Tvarované živé ploty**
17. Volně rostoucí živé ploty
- 18. Dřeviny a trvalky pro půdní kryty**
- 19. Dřeviny a trvalky pro extrémní stanoviště**
20. Vodní rostliny
- 21. Dřeviny vhodné pro malé stromové tvary**
22. Dřeviny z čeledi *Ericaceae*
23. Jehličnany z čeledi *Cupressaceae*, rody *Juniperis*, *Chamaecyparis*, *Thuja* a ostatní
24. **Jehličnany z čeledi *Pinaceae***, rody *Abies*, ***Picea***, ***Pinus***, *Pseudotsuga*, *Tsuga*, ***Larix*** a ostatní
25. Jehličnany z čeledi *Taxaceae*
26. Jehličnany z čeledi *Taxodiaceae*
27. **Listnáče – rody s obsáhlými a sadovnický významnými sortimenty druhů, rody *Acer*, *Amelanchier*, *Berberis*, *Betula*, *Cornus*, *Cotoneaster*, *Crataegus*, *Dasiphora* (dříve *Potentilla*), *Euonymus*, ***Fagus***, ***Forsythia***, *Hamamelis*, *Ilex*, *Lonicera*, *Magnolia*, ***Malus***, *Paeonia*, ***Philadelphus***, ***Populus***, *Prunus*, *Quercus*, *Rhododendron*, *Robinia*, ***Salix***, *Sorbus*, ***Spiraea***, ***Syringa***, *Tilia*, *Viburnum*, ***Weigelia*****
28. Trvalky v tematických skupinách
29. **Travníky: ukázky doporučených sortimentů, včetně náhrad**

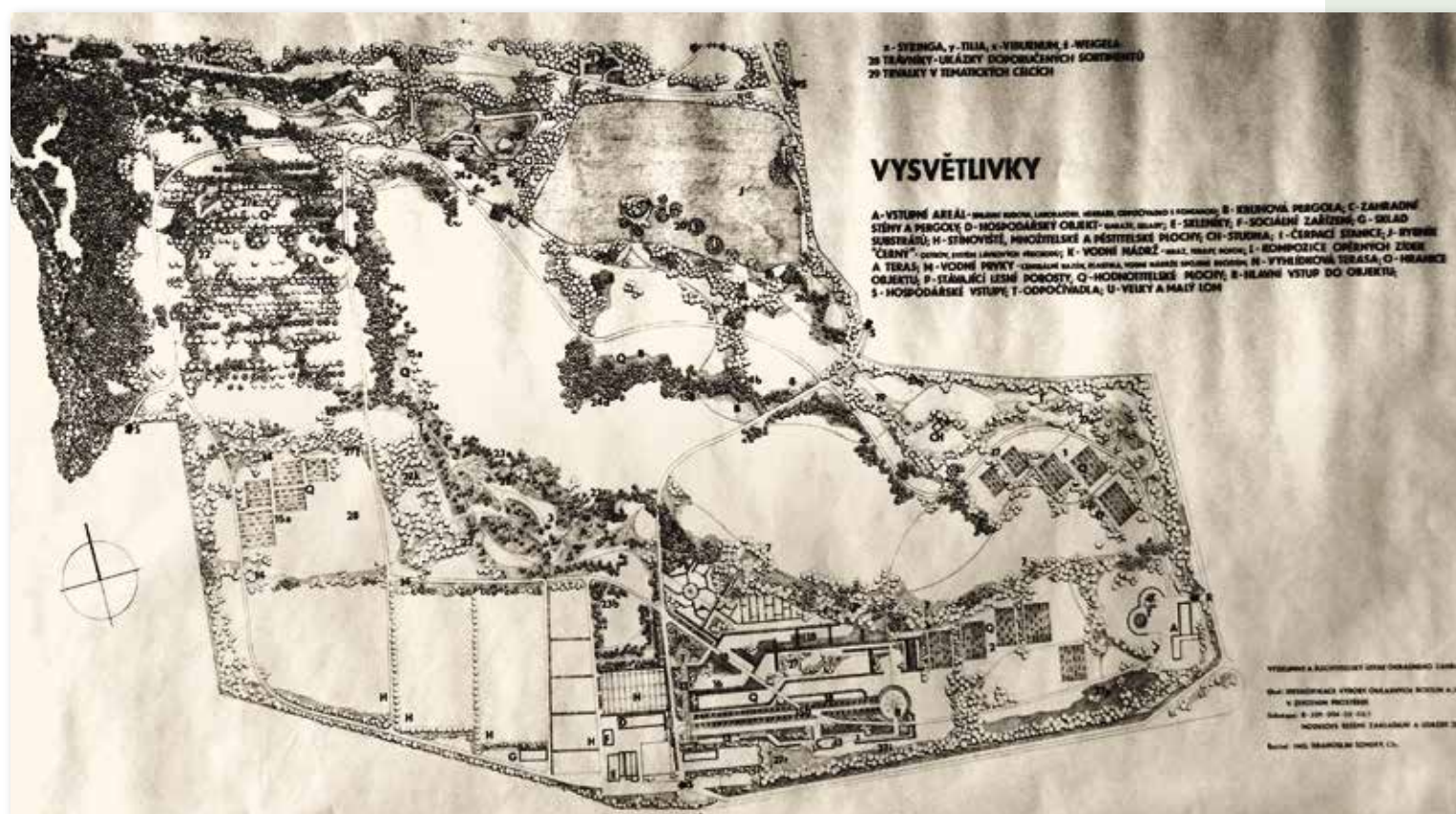
1	2		
3		4	

- 1 Jeden z prvních dochovaných výkresů Dendrologické zahrady, vymezující zájmové území a původní záměr využití lužních partií údolí Botiče. Polovina 70. let
- 2 Fragment jednoho z posledních výkresů modelového řešení experimentálních ploch na území dnešní Dendrologické zahrady. Začátek 80. let
- 3 První koncepční návrhy využití ploch, které byly po řadě připomínek vědecké rady tehdejšího Výzkumného ústavu okrasného zahradnictví (VÚOZ) postupně zpřesňovány
- 4 Konečná verze generelu architektonicko-zahradního řešení z roku 1982

Výše uvedené skupiny představovaly zejména plochy modelových výsadeb trvalého charakteru. Kromě nich bylo v zahradě ještě počítáno s dočasnými plochami pro srovnávací pokusy a s intenzivně obhospodařovanými plochami pro množení a přípravu rostlinného materiálu (Šonský 1985, Šonský 1989). V tomto období byly výsadby podle plánů D. Šonského postupně realizovány především v jižní části zahrady mezi dálnicí a Černým rybníkem. Nezávisle na původně navržených výsadbových skupinách byla zahrada postupem času rozdělena na 49 oddělení, která slouží především pro lepší orientaci a organizaci práce v zahradě. S původními tematickými celky se překrývají jen zčásti. Označení těchto oddělení je použito dále v textu. Jedná se o kombinaci velkého písmene a čísla řecké abecedy oddělené spojovníkem (např. A-I nebo E-II), společně se slovním pojmenováním uvedeným v publikované interaktivní mapě Kompoziční vývoj Dendrologické zahrady v krajinných souvislostech (Medková a kol. 2025).

Před zahájením budování Dendrologické zahrady se v areálu nacházel nekvalitní lesní porost, soustředěný zejména podél západní a severní hranice. Tento porost vznikl z různorodé sadby s převahou smrku ztepilého (*Picea abies*), jasanu ztepilého (*Fraxinus excelsior*), dubu letního (*Quercus robur*), buku lesního (*Fagus sylvatica*) s vtroušeným dubem červeným (*Quercus rubra*) a jírovcem maďalem (*Aesculus hippocastanum*). Podél potoka rostla především olše lepkavá (*Alnus glutinosa*) a vrby (*Salix*). Na louce před Černým rybníkem byly porosty vrb, dubů letních a dominantních jedinců topolů (*Populus*), jako pozůstatek dřívějších výsadeb i původních porostů. Nejstarší porost představoval remíz ve střední části zahrady tvořený dubem letním s okrajovým lemem trnky (*Prunus spinosa*) (Medková a kol. 2025).

První výsadby byly zahájeny v roce 1976 v dnešní jižní části areálu. Nejprve byla osázena plocha o rozloze přibližně 40 ha na místě již několikrát zmíněné Štípenky a mezi Remizem a Stráněmi. Současně byly založeny izolační výsadby podél jižní a východní hranice zahrady, tvořené především domácími dřevinami, jako jsou habr obecný (*Carpinus betulus*), dub letní, lípa srdčitá (*Tilia cordata*) a borovice lesní (*Pinus sylvestris*). Z nepůvodních druhů byla pro rychlý růst a odolnost vysazena douglaska tisolistá (*Pseudotsuga menziesii*). Ve střední části zahrady, na západním okraji Dlouhé louky, vznikla výrazná kosterní výsadba borovic (*Pinus sylvestris*, *P. nigra*, *P. contorta*). Severní okraj Dlouhé louky vymezovala výsadba douglasky tisolisté, modřínů (*Larix*) a různých druhů smrků

1	2	
3	4	9
5	6	10
7	8	11

1
Jedna z nejstarších výsadeb – izolační pás, založený v polovině 70. let podél jižní hranice zahrady. V pozadí původní obalovna, vybudovaná při výstavbě dálnice D1

2
Probírky původních porostů vrb, olší a topolů podél jižního břehu Černého rybníka. Kolem 1980

3
Budování páteřních komunikací s živичným povrchem. Kolem 1980

4
Nejstarší porost dubů, tzv. Remíz, v jižní části zahrady. Pohled od Černého rybníka. V popředí nová výsadba borovic. 1980

5
Výsadba rododendronů v severní části Štípenky. 1982

6
Liniové výsadby živých stěn s Remízem v pozadí. 1985

7
Modelace terénu s nově vybudovanými kamennými zidkami pro výsadby zakrslých dřevin, s podrosty vřesů a vřesovců. 1987

8
Nově založený rybník Čerňáček s čerstvě upraveným terénem. Pohled z hráze Černého rybníka. 1988

9
Úprava původního lesního porostu podél západní hranice zahrady s novými výsadbami rododendronů a podrostových trvalek. 1995

10
Černý potok v době budování vodních zdří pro zlepšení mikroklimatických podmínek pro pěstování citlivějších dřevin. 1997

11
Oddělení V Zidkách (A-II) v době zpřístupnění zahrady veřejnosti v letních měsících. 1991

(*Picea abies*, *P. engelmannii*, *P. laxa*, *P. pungens*). Okraje porostu doplňovaly vzrůstné odrůdy smrku ztepilého (např. 'Virgata', 'Bohemica Pendula', 'Magnifica', 'Finedonensis'). Severovýchodní okraj Barevné louky byl osázen borovicemi černými (*Pinus nigra*), zatímco po jejím obvodu byli soustředěni jedinci morfologicky výrazné variety borovice černé (*Pinus nigra* var. *fastigiata*) původem z Turecka dovezených J. Scholzem. Na jižním okraji louky byly vysazeny první stromy, které dnes tvoří porost tzv. Středního pásu. Ten je druhově bohatý s převahou lip (*Tilia*), habru obecného a javoru mléče (*Acer platanoides*). Ve střední části dominují jedle (*Abies*) a douglasky tisolisté. Jihovýchodní prostor zahrady rozděluje linie dubů letních, která přechází do skupiny habrů obecných a následně do izolačního pásu podél jihovýchodní hranice. Ten je tvořen podobnou skladbou lip, dubů, habrů a borovic. Východní okraj zahrady byl osázen javorem klenem (*Acer pseudoplatanus*), jírovci (*Aesculus*) a stromovými vrbami. Z okrasných keřů byla v jižní části zahrady založena hodnotitelská plocha pustorylů (*Philadelphus*) a pnoucích růží (*Rosa*). V okolí hospodářského zázemí byly vysazeny skupiny tisů (*Taxus*) v různých odrůdách, cypřišků (*Chamaecyparis*, *Callitropsis*) a jalovců (*Juniperus*) (Medková a kol. 2025, Šonský 1985).

Od roku 1982 bylo upraveno dalších 32 ha severně od Černého rybníka a potoka, který jím protéká. Tím se výměra osázených ploch znásobila. Byla vybudována základní síť vozovek v jižní části zahrady. V letech 1982–1983 provedlo Státní rybářství Praha odbahnění dna Černého rybníka, přičemž velká část sedimentu byla vyvezena na louku na jeho jižní straně. Do roku 1986 byla postavena velká pergola a soustava opěrných zídek pro pnoucí rostliny, dlážděné terasy a chodníky v odděleních A-I, A-II a B-II. V hospodářském zázemí vznikly objekty garáže a hala pro velkou techniku. Po roce 1986 byla zahájena výstavba opěrných zídek s obkladem z pískovce z lomu Krákorka v oddělení Na Valech (E-II) a následně pod hrází Černého rybníka. Do zahrady byly navezeny solitérní balvany z oblasti Milevska, použité především při budování modelovaného území pro zakrslé jehličnany Na Valech, později také v Údolíčku. V roce 1987 byl vybudován nový rybník Čerňáček s přilehlou vodárnou pro napájení nově vybudovaného rozvodu závlahy.

V severní části zahrady byly na zemědělsky obdělávané půdě založeny první výsadby, především podél východní hranice a na louce severně od rybníka. V blízkosti původního lesního porostu v severní části západní hranice pozemku (dnes oddělení M-I, Les Na Rizovce) byla založena tzv. standardní matečnice doporučeného sortimentu kvetoucích keřů a topolů pro využití v sadovnické tvorbě a pro nabídku množitelského materiálu školkařským podnikům. V porostu Štípenky (oddělení H-I) vysazeném v letech 1957–1960 proběhla řada pěstebních zásahů s cílem prosvětlení porostu, uvolnění významných solitér i částečné narušení původních řad. Do částečného stínu vzrostlých stromů byly pak vysazeny tzv. doporučené odrůdy rododendronů (*Rhododendron*) ze světového sortimentu v jednotlivých skupinách podle barvy květů.

Mezi nejvýznamnější změny ve výsadbách patřilo rozšíření základních kosterních porostů v odděleních A-III, B-III, B-V, B-VI, E-III, E-IV a G-I. Byly vysazeny hodnotitelské plochy časně kvetoucích keřů rodů *Berberis*, *Cornus*, *Chaenomeles*, *Lonicera*, *Ribes*, *Salix*, *Spiraea* a *Viburnum* (oddělení B-III a B-IV). Na vlhkých půdách podél východní hranice byla shromážděna kolekce vybraných odrůd stromových a keřových vrb; pro nízké, horské a tundrové druhy byly vybudovány zvýšené záhony z palisád. Na nově uvolněné plochy u hráze Černého rybníka (oddělení F-II) byly přesazeny vzrostlé hybridní rododendrony odvozené od *Rhododendron smirnowii*, které vyšlechtil J. Scholz. Do stínu poslední řady konifer ve Štípence byla přenesena kolekce vzrostlých rododendronů prezentující odrůdy světového šlechtění. Podél východní hranice zahrady proběhly výsadby sortimentu stromových vrb (oddělení C-I, C-II a C-III). Po modelaci terénu Na Valech byly zahájeny výsadby vzrostlých borovic jako základ nově budovaného oddělení. Založení živých plotů proběhlo ve dvou etapách – živé stěny a nižší živé ploty (oddělení A-I, B-I a B-II). Proběhla výsadba nízkých keřů a trvalek v rámci hodnocení půdopokryvných rostlin (oddělení A-I a B-III). V rámci práce s trvalkami byly vysazeny první záhony pro stinná a vlhká stanoviště v louce u rybníka (oddělení F-I); podél přítoku odrůdy sibiřských kosatců (*Iris sibirica*) a do podrostu olší odrůdy čechrav (*Astilbe*) (Medková a kol. 2025).

1

2
Současná mapa oddělení
Dendrologické zahrady
s vyznačením místních názvů
používaných v publikaci

Architektonicko-krajinářské řešení

Dendrologické zahrady

Architektonicko-krajinářské řešení Dendrologické zahrady vychází především z jejího původního poslání – vytvořit specializované odborné pracoviště zaměřené na výzkum, uchovávání a hodnocení sortimentu okrasných rostlin využitelných v zahradní a krajinářské tvorbě. Nedílnou součástí této koncepce bylo také ověřování technologických postupů při zakládání a údržbě zeleně a řešení problematiky školkařské výroby. Zahrada proto byla od počátku navržena především jako výzkumné pracoviště, zatímco její demonstrační, vzdělávací a rekreační funkce se rozvíjely postupně, zejména po zpřístupnění areálu veřejnosti v roce 1991. Dendrologická zahrada dnes představuje unikátní krajinný a výzkumný komplex, jenž spojuje estetické kvality krajinářských úprav s náročnými experimentálními programy botanického charakteru a zároveň obohacuje kulturní krajinu jihovýchodní části metropolitní oblasti Prahy.

Území zahrady je převážně rovinaté až mírně zvlněné. Na východě na něj navazují pole, areál opuštěného hospodářského statku a částečně také obytná zástavba. Západním směrem terén klesá k zalesněným svahům podél potoka Botiče, které vytvářejí souvislý porost při západní hranici areálu. Lužní porosty a přilehlá vegetace skalnatých svahů nad potokem představují významnou přírodní kulisu i cenný ekologický prvek. Severní hranici zahrady tvoří zemědělské pozemky, jižní stranu pak výrazně vymezuje dálnice D1. Dominantním krajinným motivem je údolí Černého potoka, které prochází středem zahrady a propojuje největší vodní plochu – Černý rybník – s tokem Botiče. Toto údolí přirozeně rozděluje zahradu na severní a jižní část. Vodní systém zde neplní pouze estetickou funkci, ale významně ovlivňuje i mikroklimatické a stanovištní podmínky, zejména pro pěstování mokřadních rostlin a dřevin vyžadujících vlhčí prostředí. Z původních porostů se dochoval především cenný dubový remíz a fragmenty porostů v údolí Černého potoka.

Základní kompoziční koncepci zahrady navrhl zahradní architekt Drahošlav Šonský. Klíčovým principem jeho řešení bylo systematické uspořádání výsadeb do tematických skupin charakteristických svým využitím v zahradní a krajinářské tvorbě. Výběr lokalit pro jednotlivé tematické celky byl přitom podmíněn především stanovištními nároky dřevin, jejich vzrůstem a šíří zastoupeného sortimentu. Na základě podrobného posouzení výchozího stavu území, svažitosti terénu a charakteru stávajících porostů či volných ploch byly vymezeny základní kompoziční a prostorové celky, do nichž byly jednotlivé tematické skupiny citlivě začleněny. K nejhodnotnějším částem území patří výše zmíněný dubový remíz a ostatní zachované lesní porosty, luční enkláva s rybníkem a vodotečí, Štípenka (někdejší zásobní plocha rostlin pro získávání množitelského materiálu) a prostory bývalých drobných lomů se specifickými stanovištními podmínkami. Ostatní části areálu tvoří převážně otevřené, rovinaté až mírně svažité plochy bez výrazných přírodních dominant, které poskytují prostor pro rozvoj sbírkových výsadeb.

Na ploše 72,8 ha se prolínají rozlehlé travnaté a luční plochy, tematicky členěné sbírky dřevin a bylin, lesní porosty, vřesoviště, mokřady a další parkové scenérie. Tyto prvky jsou kompozičně propojeny tak, aby žádná část nepůsobila izolovaně, ale jako součást uceleného krajinného systému.

Celkový koncept zahrady je řešen převážně v přírodně-krajinářském stylu, jenž respektuje přirozený charakter terénu, vegetace i vodních prvků a kontrastuje s přísně geometrickým uspořádáním typickým pro klasické botanické zahrady nebo formální arboreta. Cílem bylo vytvořit prostředí působící přirozeně a harmonicky, jako by vznikalo postupným působením přírodních procesů, a současně umožnit systematickou organizaci sbírkových a výzkumných ploch. Do rozvolněného rámce jsou místy vloženy i pravidelněji komponované prostory s výraznějšími prvky zahradní architektury. V severní části areálu byl původně plánován další vstupní prostor se správním objektem. Výtvárným vyvrcholením této části byla výšková diferenciacie prostoru pomocí vyhlídkových věží v kombinaci s vodními prvky a zpevněnými plochami a soustava sbírkových ploch. Jejich rozvoj byl ovlivněn změnou zřizovatele, kterým se stalo Ministerstvo životního prostředí s odlišnými prioritami, a také skutečností, že asi čtvrtina výměry zahrady se nacházela na soukromých pozemcích. Vstupní areál ani architektonické dominanty severní části zahrady tak nebyly nikdy realizovány. Protože území zahrady je převážně rovinaté, bylo při návrhu nutné uplatnit také terénní modelace, které prostor oživují a rozčleňují rozsáhlé horizontální plochy. Nejvýraznějším příkladem těchto zásahů je systém vodních prvků tvořený Černým rybníkem a navazující kaskádou menších zdrží na vodoteči Černého potoka. Jejich vybudování vyžadovalo rozsáhlé výkopové práce, tvarování břehů i stabilizaci terénu. Další výrazné modelace byly provedeny například v oddělení Na Valech (E-II), kde vznikla expozice pomalu rostoucích konifer doplněných podsadbou vřesů (*Calluna*) a vřesovců (*Erica*). Terén zde byl upraven zeminou pocházející z výkopů při výstavbě nové budovy výzkumného ústavu v Průhoncích, což se však časem ukázalo jako problematické vzhledem k nepříznivým fyzikálním vlastnostem použitého materiálu, zejména sléhavosti a vysychavosti jílovitých půd.

Pro výškové členění prostoru slouží také opěrné zídky a úpravy svahů, které jednotlivé tematické celky ukotvují jak funkčně, tak vizuálně. Typickým příkladem jsou pískovcové zídky, využívané nejen ke stabilizaci svahů, ale i jako výrazný estetický prvek. Jemná textura a teplá barevnost pískovce přirozeně korespondují s okolní vegetací a posilují dojem přirozeného, postupně se vyvíjejícího krajinného prostředí.

Součástí návrhu bylo také řešení vztahu zahrady k okolní krajině. Negativní vlivy, zejména blízkost dálnice a objektů sousední farmy, byly zmírněny izolačními pásy stromových výsadeb a vhodným rozmístěním hospodářského zázemí a školek okrasných rostlin. Výsledkem je kompaktní, krajinnářsky hodnotný celek, který plní odborné, ekologické i estetické funkce a zároveň citlivě reaguje na své širší územní souvislosti.

V následujícím textu jsou prezentovány nejvýznamnější kompoziční celky zahrady a jejich krátká charakteristika:

Historická zeleň

Historické jádro zahrady tvoří několik vzájemně provázaných prvků: starý porost dubového remízu (nejstarší zdejší porost dubů letních, doložený již na mapách z 19. století, dnes oddělení E-I), navazující plocha Štípenky (oddělení H-I) a letité duby na hrázi Černého rybníka. Porost na Štípence byl založen na přelomu 50. a 60. let 20. století jako zdroj množitelského materiálu pro obnovu Průhonického parku. V současnosti je porost prosvětlen, doplněn výsadbami magnolií (*Magnolia*) a hortenzií (*Hydrangea*) a plní především krajinnářskou a sbírkovou funkci. Tyto historické porosty představují cenný doklad původní struktury krajiny a základní kompoziční prvky zahrady.

Porosty stromů

Areál zahrady zahrnuje lesní porosty podél západní hranice, vzniklé převážně již v předválečném období přeměnou původních porostů. Tyto plochy se vyznačují často nevyhovující druhovou skladbou, tvořenou nevhodně zvolenými druhy i proveniencemi kosterních dřevin. Dominují zde zejména smrk ztepilý (*Picea abies*), javor klen (*Acer pseudoplatanus*), jírovec maďal (*Aesculus hippocastanum*), jilm

1	2
	3
	4

1
Letecký snímek areálu zahrady od jihovýchodního okraje, zachycující linii kosterních výsadeb. Autor snímku Michal Lehocký, 2007

2
Historický porost dubů letních v Remízu (E-I) doplněný mladou výsadbou borovic. 1978

3
Pohled od současné velké pergoly v oddělení B-II směrem k zemědělskému objektu za východní hranicí areálu zahrady. 1979

4
Pohled od Remízu (E-I) směrem k současnému hlavnímu vstupu do areálu. 1979

sibiřský (*Ulmus pumila*), dub červený (*Quercus rubra*) a douglaska tisolistá (*Pseudotsuga menziesii*). Ojediněle se zde vyskytují i cennější druhy, jako dub bahenní (*Quercus palustris*) či ořešák černý (*Juglans nigra*).

Mimořádně hodnotný je lužní porost na jižní a západní straně Černého rybníka se starými olšemi lepkavými (*Alnus glutinosa*) a duby letními (*Quercus robur*) na hrázi. Významnou dominantou rovinatého území je rovněž remíz v oddělení E-I.

Původní porosty jsou propojeny tzv. kosterní výsadbou, zakládanou po roce 1975, sestávající převážně z domácích druhů typických pro středočeskou krajinu (javor mléč – *Acer platanoides*, habr obecný – *Carpinus betulus*, dub letní – *Quercus robur*, lípa srdčitá – *Tilia cordata*, borovice lesní – *Pinus sylvestris*), doplněné o borovici černou – *Pinus nigra* či douglasku tisolistou – *Pseudotsuga menziesii*. Izolační výsadby podél jižní a východní hranice zahrady tvoří především stromové druhy obdobné skladby, na vlhkých půdách při východní hranici pak zejména vrby (*Salix*) a topoly (*Populus*). Část porostů, zejména v západní části areálu, je využívána jako podrostové stanoviště pro rododendrony (*Rhododendron*), stínomilné keře, hajní trvalky a kapradiny.

Vodní plochy

Černý rybník o rozloze přibližně 3 ha (s malým ostrovem) představuje esteticky i funkčně klíčový prvek zahrady. Společně s menším rybníkem Čerňáčkem a navazující kaskádou vodních nádrží na vodoteči Černého potoka přirozeně člení areál na severní a jižní část a významně ovlivňuje mikroklimatické podmínky území.

Původním záměrem bylo využít část hladiny Černého rybníka pro sbírku vodních a bahenních rostlin se systémem lávek umožňujících pohyb návštěvníků nad vodní hladinou a detailní pozorování vegetace, tento záměr však nebyl zrealizován. Navazující luční plochy jsou stylizovány jako lužní porosty s vlhkomilnými dřevinami, trvalkami a cibulovinami vhodnými pro tato stanoviště. Obdobně je řešeno i okolí vodoteče vytékající z Čerňáčku, vymezené pro pobřežní a mokřadní vegetaci.

Samostatnou vodní plochou je lekninové jezírko v oddělení Na Valech (E-II), které jako jediné není napájeno přirozeným vodním zdrojem. Plánované vodní prvky v severní části zahrady (vodní stříšky, vodotrysky a vývěry) nebyly z ekonomických důvodů realizovány.

Skalní útvary a svahy

V bezprostřední návaznosti na údolí Černého potoka místy vystupuje skalnaté podloží, historicky využívané jako zdroj stavebního kameniva ve dvou drobných lomech. V současnosti jsou tyto plochy obhospodařovány extenzivně s perspektivou výsadby specializovaných druhů rostlin skalnatých stanovišť.

Spodní partie příkrých svahů údolí vedoucích od rybníka Čerňáček až k západní hranici zahrady jsou vymezeny především pro stálezelené dřeviny. Stanovištní podmínky zde vytvářejí vhodné prostředí pro jejich pěstování, zatímco vyšší, osluněné partie jsou určeny pro teplo-
milné druhy. Tato část zahrady je zatím využívána pouze okrajově.

Luční porosty a otevřené plochy

Významnou hodnotou zahrady jsou luční porosty obhospodařované tradičním způsobem pro sklizeň sena a pozdních otav, mimo jiné ceněné pro charakteristickou vůni v době seče. V jižní části dominují Barevná (oddělení B-VI) a Dlouhá louka (oddělení E-III), které vytvářejí otevřené světlé prostory doplněné pokusnými plochami časně kvetoucích keřů na východním okraji a výsadbami sadových růží (*Rosa*) na okraji západním.

Severní část zahrady charakterizují rozlehlé louky členěné liniemi stromů a komunikací. Východní okraj lemují sbírky okrasných jablek (*Malus*), buků (*Fagus*), dubů (*Quercus*) a javorů (*Acer*), severní okraj je vymezen výsadbou botanických druhů hrušní (*Pyrus*), sbírkou jasanů (*Fraxinus*) a jeřábů (*Sorbus*), západní hranici pak tvoří původní lesní porost v oddělení M-I. Louka severně od Černého rybníka slouží jako pokusná plocha výsadby trvalek s vyšším stupněm autoregulace a extenzivní údržbou.

1	4	5
2	3	6
	7	8

Skupiny keřů a dočasné pokusné plochy

Keřové skupiny obvykle navazují na porosty stromů, místy rozčleňují luční plochy nebo tvoří jejich okraje. Často se jedná o původní experimentální a hodnotitelské plochy, například u rodů kdoulevec (*Chaenomeles*) nebo šejřík (*Syringa*). Některé plochy mají střednědobý charakter a vyžadují po několika dekádách obměnu, ať již z důvodu efektivnějšího využití území, nebo v reakci na vývoj sortimentů (růže, tavolníky, pustoryly aj.).

Pro udržení kvality sbírek je nezbytná pravidelná revize, vyřazování málo hodnotných druhů a odrůd a doplňování nového sortimentu dostupného na trhu. Taková obměna aktuálně probíhá například v odděleních s pnoucími a půdopokryvnými dřevinami (A-I, A-II, B-II) a časně kvetoucími keři (B-IV).

Živé ploty

Oddělení s dřevinami do živých plotů (A-I, B-I, B-II) a s pnoucími a půdopokryvnými dřevinami (A-I, A-II, B-II) představují jedny z mála výrazně „organizovaných“ prostorů zahrady. Jsou tvořeny nízkými liniemi živých plotů a stěn a opěrnými konstrukcemi pro pnoucí dřeviny vedenými ve směru východ–západ, s výraznou pohledovou osou směřující od návštěvnického centra s kavárnou k velké pergole v oddělení B-II. Prostory mezi jednotlivými liniemi zahrnují pravidelně obměňované pokusné plochy, dnes využívané zejména pro prezentaci dlouhověkých trvalek v bohatém sortimentu (např. *Hemerocallis* – denívka, *Paeonia* – pivoňka).

1
Původní porosty starých dubů v centrální části zahrady byly propojeny kosterními výsadbami, jež člení areál na samostatné kompoziční celky

2
Staré duby na hrázi Černého rybníka se řadí k nejstarším a nejcennějším porostům v areálu

3
Dubový remíz v oddělení E-I tvořil v počátcích budování zahrady výraznou dominantu rovinatých pozemků

4
Černý rybník s otevřeným pohledem na louku podél jeho severního břehu

5
Hladina Černého rybníka představuje nejvýraznější a nezaměnitelný kompoziční prvek Dendrologické zahrady

6
Vodoteč Černého potoka v oddělení J-II, tzv. Údolíčku, patří k esteticky nejcennějším částem zahrady

7
Uměle vytvořené leknínové jezírko je ústředním prostorem oddělení E-II, s výsadbami zakrslé rostoucích jehličnanů

8
Rybník Čerňáček, vybudovaný v roce 1987 pod hrází Černého rybníka jako zdroj závlahové vody, se spolu s navazující kaskádou zdrží významně podílí na zlepšení mikroklimatických podmínek, které usnadňují pěstování exotických dřevin z jihovýchodní Asie

1	4	5
2	3	6
		7
		8

Zakrslé jehličnany a vřesovištní rostliny

Část Na Valech (oddělení E-II) je charakteristická volným krajinářským řešením. Výšková diferenciacie je dosažena modelací terénu a použitím opěrných zídek. Členitý prostor je osázen geograficky uspořádanými sbírkami borovic (*Pinus*), doplněnými zakrslými kultivary dalších jehličnanů a podrosty vřesů (*Calluna*), vřesovců (*Erica*) a ve stinnějších partiích brusnic (*Vaccinium*), libavek (*Gaultheria*), rojovníků (*Rhododendron*) či medvědice (*Arctostaphylos*).

Stezka sucha

Severní částí zahrady prochází pomyslná linie výsadeb dřevin tolerantních k suchu a vysokým teplotám. Trasa je zvýrazněna liniovými záhony kvetoucích keřů, jako jsou dřívěšky (*Berberis*), ibišky (*Hibiscus*), komule (*Buddleja*), levandule (*Lavandula*), ruje (*Cotinus*), a připravovanou výsadbou perských růží.

Součástí jsou suché zídky se záhony založenými na propustných šterkových substrátech a slouží k testování listnatých keřů určených pro extrémně suchá stanoviště.

1
Staré lesní porosty
podél západní hranice
zahrady byly po průběžných probírkách podsazeny sbírkami velkokvětých rododendronů a hajních půdopokryvných trvalek

2
Uměle vymodelované
návrší s pohledovou
dominantou skupiny
kamenů, které usnadňují orientaci návštěvníků v členitém prostoru zahrady

3
Stráž Rizovky v oddělení J-III představuje největší převýšení v areálu zahrady

4
Rozlehlé luční plochy patří k nejhodnotnějším částem zahrady. Jejich význam spočívá nejen v rozloze, ale také v bohatém spektru rostlinných druhů typických pro mezofilní květnaté louky, které vytvářejí cenné a druhově pestré přírodní prostředí

5
Centrální louka na Rizovce s uměle vymodelovaným návrším, nejvyšším bodem zahrady, je na východní straně vymezena sbírkovými plochami okrasných jablek

6
Skupiny starých stromů
na hrázi Černého rybníka s dorůstajícím porostem mladších výsadeb, které propojují historické porosty a utvářejí stinné a vlhké klima ve středu zahrady. Letecký snímek Radek Boháč, 2025

Stezka domácích dřevin

Liniová výsadba v severozápadní části Rizovky (severní část zahrady) v odděleních N-I, N-II, N-III, O-II a O-III. Využívá rozdílné půdní podmínky – od skeletových a vysychajících až po trvale vlhké půdy v severní části. Plocha je osázena méně známými domácími dřevinami, včetně většiny endemických a silně ohrožených zástupců naší flory.

Užitková zahrádka

Samostatným objektem při okraji hospodářského zázemí je zahrádka v oddělení D-VI, představující kolekci užitkových rostlin, která zahrnuje jak zeleninu, tak staré ovocné odrůdy, málo známé užitkové dřeviny a další netradiční užitkové byliny. Užitková zahrádka byla v roce 2013 vybudována na části plochy bývalých okrasných školek se zásobní plochou šejků z 50. let 20. století. Dnes mimo jiné slouží jako prostor pro výukové programy.

Expozice vonných rostlin

Menší plocha na východním okraji Dlouhé louky v oddělení E-IV je založena podél spirálovitě vedeného úzkého chodníku procházejícího kompaktní výsadbou vonných a aromatických rostlin s výrazným výškovým členěním a konstrukcemi pro pnoucí dřeviny. Expozice je určena především pro vzdělávací účely a smyslové vnímání.

7

Porosty stromů jsou propojeny jednotlivými skupinami keřů.

V některých případech představují pozůstatky někdejších pokusných ploch, na nichž byly hodnoceny rozsáhlé sortimenty kvetoucích keřů. Tyto výsadby byly postupně rozvolňovány a původní sortiment je průběžně doplňován o nové druhy a odrůdy

8

Mokřad s vlhkou loukou a porostem rákosu v jižní části zahrady odkazuje na prostor zaniklého Prostředního rybníka. Jako trvale vlhké stanoviště je významným obohacením zahrady nejen z pohledu estetického, ale především ekologického. Letecký snímek Radek Boháč, 2025

— hranice Dendrologické zahrady	skupiny keřů a dočasné pokusné plochy	cesty
skalni útvary a svahy	živé ploty	vodní plochy
návří	zakrsle jehličnany a vřesovištní rostliny	stavby a technické zázemí
historická zeleň	užitková zahrada	stezka sucha
porosty stromů	listnaté keře pro suchá stanoviště	stezka domácích dřevin
travní porosty a otevřené plochy	expozice vonných rostlin	

1	2
	3

1
**Mapa architektonicko-
 krajinného řešení**
Dendrologické zahrady.
 2025

2
**Generel a architektonicko-
 zahradní řešení zahrady,**
 zpracované v roce 1984
 Drahošlavem Šonským
 a kolektivem

3
**Snímek zahrady, pořízený
 z východní strany**
 zahrady směrem k západu,
 dokumentuje mozaiku porostů
 stromů a otevřených, lučních
 ploch. Letecký snímek Jaroslav
 Nigrín, 2019

Významný kompoziční jev – Barevná a Dlouhá louka

Barevná a Dlouhá louka představují významný kompoziční prvek parkové krajiny, který prostoru dodává otevřenost, rytmus a výraznou sezónní proměnlivost. Jejich květnatá skladba vytváří v průběhu vegetačního období bohatou barevnou strukturu, podporuje dálkové pohledy a přirozeně propojuje jednotlivé části areálu. Tradiční způsob hospodaření – seč na seno a následnou otavu – zachovává charakter místa a udržuje druhovou pestrost bez nadměrné intenzifikace. Z ekologického hlediska louky podporují biodiverzitu, poskytují potravu a úkryt hmyzu i drobným obratlovcům, přispívají k vsakování vody a zlepšují půdní strukturu. Spojení estetické hodnoty s tradiční péčí tak vytváří harmonický a ekologicky stabilní krajinný celek.

1	2	7
3	4	
5	6	

Významný kompoziční jev – Mokřad

Půlhektarový mokřad představuje v rámci zahrady významný krajinnotvorný i ekologický prvek. Esteticky obohacuje prostor vodní hladinou, proměnlivostí světelných odrazů a sezónní dynamikou pobřežní vegetace, čímž vytváří atraktivní klidovou zónu pro návštěvníky. Z environmentálního hlediska plní důležitou retenční funkci – zadržuje srážkovou vodu, přispívá k ochlazení mikroklimatu a podporuje biodiverzitu. Poskytuje útočiště obojživelníkům, vodnímu hmyzu i ptactvu. Mokřad tak propojuje estetickou hodnotu s ekologickou stabilitou území a významně zvyšuje kvalitu parkového prostředí.

Významný kompoziční jev – Černý rybník s porostem starých dubů na hrázi

Hladina tříhektarového Černého rybníka se starými duby na březích tvoří výraznou krajinnářskou dominantu a stabilizační prvek kompozice. Vodní plocha otevírá prostor, zrcadlí oblohu i siluety stromů a umocňuje hloubku i proměnlivost scénérie během dne i ročních období. Staré duby svou hmotou, strukturou kmenů a rozložitými korunami dodávají místu monumentalitu, historickou kontinuitu a výrazný estetický akcent. Z environmentálního hlediska rybník plní retenční a mikroklimatickou funkci, zmírňuje teplotní výkyvy a zvyšuje vzdušnou vlhkost v okolí. Spolu se starými duby vytváří cenné biotopy pro vodní organismy, ptactvo, hmyz i drobné savce. Kombinace vodní plochy a vzrostlých stromů tak představuje ekologicky stabilní a vizuálně působivý celek s vysokou krajinnářskou hodnotou.

- 1 Významný kompoziční jev Barevná louka
 - 2 Významný kompoziční jev Dlouhá louka
 - 3, 4 Významný kompoziční jev Mokřad
 - 5, 6 Významný kompoziční jev Černý rybník
 - 7 Kompoziční osa – promenáda k velké pergole
- Jediná přísně osová komunikace v zahradě spojuje prostor kavárny s dominantou velké pergoly. Tato květinová osa je lemována konstrukcemi s pnoucími růžemi a geometrickými záhony nízkých keřů

Kompoziční rozbor území Dendrologické zahrady

Současná podoba areálu je výsledkem promyšleného zahradně-architektonického konceptu, který se začal formovat v roce 1974. Na rozdíl od běžných arboret či botanických zahrad bylo hlavním cílem Dendrologické zahrady naplnit potřeby sadovnické praxe – představit odborné i laické veřejnosti široké možnosti využití okrasných rostlin v konkrétních zahradních a krajinářských kompozicích.

Rámcový kompoziční rozbor území Dendrologické zahrady

Území zahrady je tvořeno mírně zvlněným reliéfem s výškovým rozpětím mezi 270 a 295 m n. m. Terén plynule klesá od východní hranice směrem k západu do nivy potoka Botiče. Nejvyšším místem areálu je modelované návrší v severní části, které slouží jako vyhlídkový bod, zatímco nejnižší polohu představuje prostor u odtoku Černého potoka ze zahrady při západním oplocení.

Jižní část zahrady je celkově položena níže než severní, nejvyšší dominantou je zde dubový remíz, který se v současnosti pohledově propojuje s kosterními porosty. Kromě přirozené konfigurace terénu má významnou roli také umělá modelace terénu, jež byla klíčová pro vytvoření specifických mikrostanovišť. Příkladem je oddělení Na Valech s kamennými zídkami nebo terénní úpravy v prostoru za Černým rybníkem.

V rámci kompozičního rozboru lze dále identifikovat linie a osy organizující prostor zahrady, pohledové vazby, vyhlídky, významné kompoziční jevy – porosty dřevin, vodní systém a cestní síť.

Kompoziční linie

Hlavní kompoziční linie – pohledy, průhledy a osy – vymezují ve velké míře kosterní výsadby lemující rozsáhlé luční porosty (Barevná louka, Dlouhá louka). Tyto linie jsou vedeny převážně ve směru východ–západ v jižní části zahrady a sever–jih v její severní části, čímž respektují konfiguraci terénu. Vedlejší kompoziční linie jsou pravidelně směřovány zejména v oddělení živých plotů a u opěrných konstrukcí pro pnoucí dřeviny.

Kompoziční osy

Jediná výrazná kompoziční osa je vedena mezi dominantou velké pergoly a prostorem kavárny. Je zdůrazněna liniemi konstrukcí pro pnoucí růže a doprovodnými záhony pokryvných kvetoucích keřů. Směr této osy se odráží také v průběhu opěrných cihlových zídek pro popínavé dřeviny a v liniích živých stěn a živých plotů.

Významný kompoziční jev – skupina kamenů

Dominantu severní části areálu tvoří skupina kamenů složená z monolitů granodioritu, pocházejících z lomu Nečín u Příbrami. Monolity vztýčené na travnatém návrší vytvářejí přirozený klidový bod a svou surovou estetikou odkazují k prehistorickým symbolickým stavbám.

Významný kompoziční jev – lom

Hluboce zaříznutý prostor bývalého lomu představuje zajímavý doklad geologické stavby území i historického využití krajiny. Původně sloužil jako zdroj stavebního kamene pro historické zidky a mlýn v nedalekém Újezdě, dnes je však prostorem ticha a stínu.

Pohledové vazby

Rozlehlé luční plochy umožňují pohledy a průhledy na barevně výrazné skupiny dřevin, například na rašící barevné buky, kvetoucí vřesovce či podzimmě zbarvené listnaté stromy. Kompozice zahrady pracuje s principem dojemové gradace a střídání světla a stínu.

Z okružní komunikace se otevírají atraktivní pohledy na dominanty zahrady – velkou pergolu či skupinu kamenů – a na výrazně komponované sbírky dřevin, například linie sadových růží v Dlouhé louce, vzrostlé keře rododendronů na hrázi Černého rybníka nebo skupiny kvetoucích šeříků.

V některých případech přitahuje pozornost návštěvníka výrazná terénní modelace, například nouzový přepad vody z rybníka nebo modelace oddělení zakrslých dřevin. Typické jsou také průhledy z okružní cesty na hladiny rybníků a na kvetoucí skupiny keřů. Barevná louka a navazující Dlouhá louka poskytují jeden z nejdelších vnitřních průhledů v rámci zahrady.

Výhlídkové body

Výhlídkové body umožňují vnímat prostorové vztahy a kompoziční souvislosti zahrady. Mezi nejvýznamnější patří:

- návrší u skupiny kamenů v oddělení J-I nebo návrší v oddělení K-III s kruhovým výhledem,
- vyhlídka z uměle modelované vyvýšeniny v oddělení K-I, vymezená porostem borovic na severozápadní straně, odkud se otevírá pohled na hladinu Černého rybníka přes ovál trvalkových záhonů lemujících louku.

Významné kompoziční jevy

Prostorové uspořádání jednotlivých kompozičních jevů, vztahy a vazby mezi nimi jsou základem krajinářské kompozice zahrady. Důležitou roli zastávají nejen louky a porosty dřevin, jejichž protiklad je základním kompozičním principem, ale i vodní prvky, stavby, drobná architektura a cestní síť.

Porosty dřevin

Porosty dřevin zásadně ovlivňují prostorovou kompozici a rozvržení hmot. Podíl stromových porostů činí přibližně 33 %, luk 22 % a keřových skupin 20 %. Důležité je nejen jejich prostorové vymezení, ale také struktura a proměnlivost.

Významné je střídání stálezelených jehličnatých porostů v chladnější západní části u Botiče s listnatými porosty v sušších a teplejších polohách. Rašící skupiny dominantních dubů se světlým odstínem zeleně sjednocují druhově pestré sbírky dřevin. Kombinace stromového patra s podrostovými dřevinami (například rododendrony v lesních partiích) vytváří výškovou gradaci, prostorovou členitost a intimnější charakter menších prostorů.

Izolační porosty dubů (*Quercus*), lip (*Tilia*), habrů (*Carpinus*) a borovic (*Pinus*) tvoří optickou i částečně akustickou bariéru vůči dálnici D1.

1	2	
3	4	
5	6	7

- 1 Významný kompoziční jev – skupina kamenů
- 2 Významný kompoziční jev – lom
- 3, 4 Místo dalekého výhledu na hladinu rybníka a okolní louky
- 5, 6, 7, 8 Místo dalekého výhledu z nejvyššího bodu zahrady

Místo dalekého výhledu na hladinu rybníka a okolní louky

Místo dalekého výhledu na hladinu rybníka a okolní louky představuje výrazný kompoziční moment krajiny. Pohled přes otevřenou louku směrem k vodní hladině vytváří pocit hloubky, prostorové kontinuity a klidu. Kontrast mezi jemnou strukturou travního porostu a klidnou vodní plochou umocňuje vizuální účinek a podtrhuje harmonii přírodních prvků. Průhled zároveň posiluje orientaci v prostoru, zvýrazňuje hlavní krajinné dominanty a přispívá k estetické hodnotě celku.

Místo dalekého výhledu z nejvyššího bodu zahrady

Tento bod představuje jediné místo s plným kruhovým výhledem, které umožňuje návštěvníkovi pochopit celkový krajinný koncept zahrady. Na jihu kompozici ukotvuje silueta zámecké věže, zatímco severní horizont uzavírá zástavba Jižního Města a Petrovic. Tento kontrast zdůrazňuje roli zahrady jako zelené oázy v těsném sousedství metropole.

1		4
2	3	5
		6

1 Významný kompoziční jev – vodoteč Černého potoka.

Údolí Černého potoka představuje nejvlhčí a klimaticky nejspeciifičtější část zahrady.

Systém zdrží a kaskád vybudovaný na uměle upravené vodoteči nejen esteticky obohacuje prostor, ale zároveň aktivně zvlhčuje vzduch. To umožňuje pěstování náročnějších druhů dřevin, které by v jiných částech areálu neprosplývaly

2 Významný kompoziční jev – pergola.

Pergola představuje nepřehlédnutelný orientační bod a architektonický akcent jižní části zahrady. Zároveň tvoří ideové završení prohlídkových okruhů a místo, kde dochází ke gradaci návštěvnického zážitku

3 Významný kompoziční jev – historický porost dubového remízu.

Dubový porost je zachycen již na prvním vojenském mapování, což z něj činí jeden z nejstarších krajinných prvků v okolí. Estetickou hodnotu staletých dubů umocňují níže kosené travnaté plochy v popředí, které umožňují vyniknout architektuře kmenů i charakteristickému větvení korun

4, 5, 6

Doporučené prohlídkové okruhy a orientace.

Pro zvýšení návštěvnického komfortu a zdůraznění sezónní proměnlivosti zahrady v průběhu roku byl vytvořen systém doporučených značených okruhů. Ty návštěvníky provádějí místy, která v daném období nabízejí nejvýraznější fenologické jevy – od jarního kvetení až po podzimní barevnost – a usnadňují orientaci v rozsáhlém a členitém areálu

Vodní plochy

Vodní prvky – rybníky, jezírka a mokřady – představují významné kompoziční jevy. Procházejí zahradou přibližně v ose východ–západ a oddělují její jižní a severní část.

Nejrozsáhlejší vodní plochou je Černý rybník (3 ha), lemovaný liniemi původních porostů dubů, olší, vrb a topolů. Pod jeho hrází byl v roce 1987 vybudován rybník Čerňáček (0,23 ha), obklopený porosty vzrostlých okrasných dřevin.

Dalším jevem je systém pěti kaskád a zdrží s přepady na Černém potoce v Údolíčku, který zvyšuje vzdušnou vlhkost a umožňuje pěstování náročnějších dřevin pocházejících z jihovýchodní Asie. Mezi návštěvníky velmi oblíbené, přestože rozlohou nejmenší, patří lekninové jezírko – umělá nádrž s vodními rostlinami v oddělení E-II Na Valech (340 m²), jež tvoří kompoziční střed sbírky zakrslých konifer. U severního oplocení se nachází Suchý rybník, který je ve vlhkých letech napájen pozůstatky historické drenážní soustavy.

Na východní straně zahrady se nachází mokřad o rozloze přibližně 0,5 ha, jenž je pozůstatkem zaniklého Prostředního rybníka zaneseného naplaveninami. Postupně přechází do podmáčené plochy porostlé rákosem.

Vodní režim zahrady je v posledních desetiletích ohrožován přívalovými srážkami a zasolenými odtoky z okolní komerční zóny a sídliště. Tato situace si vyžádala v roce 2001 výstavbu odvodňovacího koryta pro převod velkých vod, které se zároveň stalo výrazným kompozičním prvkem.

Stavby a drobná architektura

Stavby, drobná architektura a umělecká díla mohou plnit funkci dominant i orientačních bodů. Mezi nejvýznamnější patří:

- kruhová pergola se zídkami pro popínavé rostliny (navržená D. Šonským) v oddělení A-II a B-II,
- skupina kamenů z mohutných žulových bloků vztyčených v severní části zahrady v oddělení J-I,
- sochařská díla instalovaná buď jako výrazné pohledové akcenty, nebo jako doplněk intimnějších prostorů.

Objekty technického zázemí jsou soustředěny v blízkosti dálnice, kde zároveň vytvářejí bariéru mezi dopravní infrastrukturou a vnitřním prostorem zahrady.

Cestní síť

Cestní síť je hierarchicky uspořádaným systémem komunikací navazujícím na historické stopy.

Páteřní cesty

- obvodový okruh včetně propojujících cest s živičným nebo šterkovým povrchem,
- cesta vedená po hrázi zaniklého Prostředního rybníka.

Mlatové stezky

Užší komunikace rozšiřující síť páteřních cest a zpřístupňující detailní partie sbírek, například rododendronový les nebo oddělení Na Valech.

Prohlídkové okruhy

Systém dvou celosezónních a pěti sezónních stezek (tj. Předjaří, Jaro, Léto, Pozdní léto, Podzim), které návštěvníky vedou k aktuálně nejatraktivnějším partiím zahrady.

Rušivé jevy

Rušivé prvky negativně ovlivňují vnímání prostoru i kvalitu pobytu v zahradě. Lze je rozdělit do několika kategorií:

- plošné rušivé jevy – dominantní pohledový horizont sídliště Jižní Město na severu, komerční zóna v Čestlicích a dálnice D1, které narušují klid a stabilitu vodního režimu,
- bodové rušivé jevy – stožáry vysokého napětí a billboardy u dálnice, narušující měřítko a čistotu dálkových pohledů z vyvýšených míst,
- akustické rušení – trvalý hluk z dálnice D1, který je částečně eliminován pouze v nejnižších polohách u Botiče.

Pro tvorbu kapitoly byly využity následující zdroje: Tábor & Součková (1995), Otruba (2002), Kučová a kol. (2014), Weber a kol. (2016), Mareček (2022).

- hranice
 - Dendrologické zahrady
 - negativní výhledy
 - ✳ místo dalekého výhledu 360 °
 - ✳ místo dalekého výhledu 180 °
 - významný kompoziční jev
 - směr průhledu a pohledu
 - významná osa kompozice
- 1 Mokřad
 - 2 Barevná louka
 - 3 Dlouhá louka
 - 4 Černý rybník
 - 5 místo dalekého výhledu na hladinu rybníka a okolní louky
 - 6 průhled přes hladinu Černáčku
 - 7 Volavková louka
 - 8 Šeříková louka I
 - 9 Šeříková louka II
 - 10 pohled přes trvalkové záhony na hladinu Černého rybníka
 - 11 místo dalekého výhledu z nejvyššího bodu zahrady
 - 12 kameny
 - 13 lom
 - 14 vodoteč Černého potoka
 - 15 historický porost dubového remízu
 - 16 leknínové jezírko
 - 17 průhled přes Dlouhou louku na hladinu Černého rybníka
 - 18 kompoziční osa – promenáda k velké pergole
 - 19 pergola

Mapa kompozičních jevů

Sbírky rostlin Dendrologické zahrady

Dendrologická zahrada v Průhoních představuje významné specializované pracoviště zaměřené na shromažďování, uchovávání a studium rozmanitosti dřevin a dalších neprodukčních rostlin. Její sbírková činnost plní nejen funkci estetickou a krajinářskou, ale především vědeckou, konzervační a edukační. Zahrada spravuje rozsáhlé genofondy, které zahrnují jak běžně pěstované okrasné druhy, tak i taxony vzácné, ohrožené či endemické, čímž významně přispívá k ochraně biologické rozmanitosti. Sbírky jsou systematicky evidovány a dlouhodobě dokumentovány, což umožňuje sledování jejich původu, vývoje i zdravotního stavu. Evidence zahrnuje botanickou identifikaci, provenienci, lokalizaci v rámci areálu i další odborné údaje důležité pro výzkum a správu genofondů. Tento systematický přístup je klíčový pro zachování genetické variability a pro využití sbírek v rámci vědeckých studií, šlechtění či ochrannářských programů. Struktura sbírek je členěna do několika základních skupin:

a) Sbírky okrasných rostlin

Tato skupina tvoří nejrozsáhlejší část sbírek a zahrnuje široké spektrum okrasných dřevin i bylin. Důraz je kladen na druhovou rozmanitost i škálu kulturních forem (odrůd neboli kultivarů). Důležité jsou nejen estetické vlastnosti, ale i adaptační schopnosti jednotlivých taxonů. Sbírky slouží jako zdroj inspirace pro zahradní a krajinářskou tvorbu a zároveň jako experimentální základna pro hodnocení vhodnosti rostlin v podmínkách střední Evropy. Jak se měnil počet pěstovaných taxonů rostlin v Dendrologické zahradě v jednotlivých letech ukazuje tabulka 3.

b) Genofondy ohrožených a endemických dřevin České republiky

Významnou součástí zahrady jsou specializované kolekce zaměřené na ochranu genetických zdrojů domácích dřevin. Tyto genofondy zahrnují druhy a populace, které jsou v přirozeném prostředí ohrožené nebo geograficky omezené. Uchovávání těchto taxonů *ex situ* představuje důležitý nástroj ochrany přírody a umožňuje jejich další studium, případně i návrat do přírody.

c) Kolekce vybraných jedinců památných a kulturně významných stromů ČR

Tato specifická skupina sbírek je zaměřena na uchování genetického materiálu stromů, které mají historický, kulturní či symbolický význam. Jedná se například o potomstvo významných památných stromů nebo jedince spojené s významnými událostmi či osobnostmi. Tyto kolekce propojují biologickou hodnotu s kulturním dědictvím a přispívají k jeho zachování pro budoucí generace.

Pro zhodnocení rozvoje sbírek i konkrétních jedinců s delším časovým odstupem je důležitá také pravidelná prezentace jejich stavu. První publikace se seznamem pěstovaných rostlin a popisem zahrady vyšla tiskem v roce 1995 (Tábor & Součková 1995). Řada výsledků hodnocení vybraných kolekcí byla publikována v odborných časopisech, např.: Businský (1985, 1987), Hieke (1982; 1983a, b; 1984b; 1985a), Businský & Businská (2002), Businský & Velebil (2011).

Tabulka 3: Počet taxonů rostlin pěstovaných v Dendrologické zahradě ve vybraných letech

rok	dřeviny	trvalky	cibuloviny	celkem
1995				3 038
2008	5 357	1 467	253	7 077
2015	5 432	1 508	312	7 252
2020	5 460	2 674	386	8 520
2025	7 113	3 040	595	10 748

1	2	
3		
4	5	6

1, 2
Současná kolekce odrůd
šeříku obecného (*Syringa*
vulgaris), založená v roce
 2002 v severní části zahrady

3
Sakury se řadí k největším
 atrakcím začátku návštěvnické
 sezóny; původní plocha této
 výsadby byla založena v roce
 2003

4
Třešeň Sargentova (*Prunus*
sargentii) na jižním okraji
 Štípenky představuje
 v současnosti nejstarší
 exemplář asijské třešně
 v zahradě

5
Kolekce historických odrůd
růží, uspořádaná do několika
 záhonů představujících
 základní skupiny odrůd, které
 stály u zrodu moderního
 sortimentu tohoto rodu

6
Nejstarší část výsadby
okrasných jablek byla
 výrazně oslabena suchem
 v letech 2015 a 2018;
 v současnosti je kolekce
 jablek přenesena na nové
 stanoviště po obvodu louky
 v odděleních L-I, O-II a N-III

Opadavé listnaté dřeviny

Listnaté dřeviny, jakožto zástupci krytosemenných rostlin (*Angiospermae*), představují nejrozsáhlejší a druhově nejbohatší část sbírek Dendrologické zahrady. Většina z nich je opadavá, což znamená, že jejich asimilační orgány – plošné listy rozmanitých tvarů a velikostí – podléhají výraznému sezónnímu rytmu. Tento fenologický cyklus, zahrnující jarní rašení, letní růst, podzimní vybarvování a zimní dormanci, činí listnaté dřeviny jedním z nejdynamičtějších a esteticky nejpůsobivějších prvků zahrady v průběhu celého roku.

Na rozdíl od jehličnanů se listnaté dřeviny vyznačují mimořádnou proměnlivostí vzhledu. Jarní období je charakteristické svěžím odstínem mladých listů, často doprovázeným bohatým kvetením, které je u mnoha taxonů (např. magnolií, sakur, slivoní, šeříků, jabloní či muchovníků) hlavním okrasným efektem. V létě tvoří listnaté stromy a keře základní hmotu zeleně, poskytují stín a prostorovou strukturu, zatímco podzim přináší širokou paletu barev od žluté přes oranžovou až po sytě červenou a purpurovou. Právě podzimní aspekt listnatých dřevin je, po jarním kvetení rododendronů, v Průhonických považován za jeden z vrcholů návštěvnické sezóny.

Pěstování okrasných listnatých dřevin má v českých zemích hluboké historické kořeny, úzce spjaté s vývojem zahradní a krajinářské architektury. Od raně novověkých zámeckých zahrad přes krajinářské parky 19. století až po moderní dendrologické sbírky tvořily listnaté dřeviny základní stavební kámen komponované krajiny. Průhonice, již od doby založení zámeckého parku a později Dendrologické zahrady, sehrály klíčovou roli v introdukci, testování a studiu domácích i cizokrajných listnatých dřevin ve středoevropských podmínkách.

Současná sbírka listnatých dřevin v Dendrologické zahradě je budována systematicky s důrazem na botanickou i krajinářskou hodnotu jednotlivých taxonů. Zahrada slouží jako významné experimentální pracoviště pro hodnocení růstu, fenologie, zdravotního stavu a adaptability dřevin na specifické místní podmínky, které se vyznačují těžšími půdami, kolísáním půdní vláh a výrazným periodickým suchem. Tyto faktory umožňují dlouhodobé sledování reakce listnatých dřevin na stresové vlivy, jež jsou v kontextu klimatické změny stále aktuálnější.

Z pěstitelského a ekologického hlediska lze listnaté dřeviny v zahradě rozdělit do několika základních skupin. První tvoří taxony náročnější na půdní vláhu a živiny, často pocházející z lužních lesů nebo horských oblastí. Patří sem například jasaný (*Fraxinus*), jilmy (*Ulmus*), olše (*Alnus*) či některé javory (*Acer*). Tyto dřeviny jsou soustředěny zejména do vlhčích partií zahrady, včetně nivy Černého potoka, kde mohou plně rozvinout svůj růstový potenciál.

Druhou skupinu představují druhy tolerantnější k suchu, teplu a méně příznivým půdním podmínkám. Sem náleží například duby (*Quercus*), habry (*Carpinus*), břízy (*Betula*) či lípy (*Tilia*). Tyto taxony jsou často využívány jako kosterní dřeviny v otevřenějších částech zahrady a na mírně exponovaných stanovištích, kde se uplatní jejich vysoká ekologická stabilita a dlouhověkost.

Dřeviny s vysokou mírou tolerance vůči vysokým teplotám a suchu tvoří základ speciální kolekce, která je rozvíjena zejména v posledních osmi letech a nese název Stezka sucha (viz kapitola Stezka sucha). Hlavní důvodem pro její založení bylo hledat, ověřovat a dlouhodobě sledovat perspektivní druhy a kultivary dřevin, které budou schopny se vyrovnat s proměnlivými podmínkami probíhající změny klimatu.

Již při zakládání zahrady byla věnována mimořádná pozornost dřevinám určeným pro speciální použití. Pro pnoucí dřeviny byl vybudován promyšlený systém opěrných zídek pro druhy s příčepivými kořeny a přichytnými terčíky, doplněný o ocelové konstrukce určené pro ovíjivé a úponkaté druhy. Pro prezentaci pnoucích růží byly původně instalovány konstrukce z žebírkové oceli, které byly v letech 2019 a 2021 nahrazeny konstrukcemi z impregnovaného dřeva a lodního provazu. Menší ocelové konstrukce slouží pro méně vzrůstné liány, zejména plaménky (*Clematis*).

Prostor mezi konstrukcemi a opěrnými zídkami je vyhrazen tzv. půdopokryvným dřevinám, které jsou vhodné pro ozelenění malých ploch nebo míst technicky obtížně přístupných. V uplynulých letech se zde vystřídaly dvě kolekce nízkých, hustě větvených listnatých keřů, jako jsou mochny (*Dasiphora*), tavolníky (*Spiraea*), weigelié (*Weigela*) a řada dalších rodů. Zastoupeny byly rovněž poléhavé rostoucí jehličnany, především jalovce (*Juniperus*), a kompaktně rostoucí smrky (*Picea*).

Zvláštní postavení v kompozici a použití v zahradě mají listnaté dřeviny s výrazným okrasným efektem, ať už jde o květy, plody, kůru nebo podzimní zbarvení. Do této skupiny patří například růže (*Rosa*), magnolie (*Magnolia*), sakury a další třešně či slivoně (*Prunus*), jabloně (*Malus*), hrušně (*Pyrus*), ale také keře jako šeříky (*Syringa*), kaliny (*Viburnum*), svídy (*Cornus*), hortenzie (*Hydrangea*) či tavolníky (*Spiraea*). Tyto dřeviny jsou v zahradě často soustředovány do tematických expozic nebo využívány jako akcenty v krajinářských kompozicích.

1	2	3
---	---	---

1, 2

Javory patří k nejnápadnějším dřevinám podzimního aspektu zahrady. Většina stromových druhů a forem doprovází, případně přímo vytváří, kosterní porosty areálu

3

Asijské druhy javorů jsou z převážné části soustředěny jako doprovod stálezelených rododendronů na svazích údolíčka

Zdejší sbírky listnatých dřevin zahrnují široké spektrum rodů mírného pásma severní polokoule s významným zastoupením východoasijské a severoamerické flóry. Mezi nejvýznamnější a nejbohatěji zastoupené rody se řadí zejména:

Růže (*Rosa*)

Růže jsou v Dendrologické zahradě pěstovány již od počátku 50. let 20. století. Současná sbírka patří k nejrozsáhlejším v České republice a zahrnuje 532 taxonů. Růže jsou v centru zájmu zejména díky období kvetení, které připadá na dobu postupně klesající návštěvnosti zahrady. Dlouhodobá pozornost je věnována především růžím pnoucím. Ty jsou zapěstovány na dřevěných konstrukcích a kovových pergolách v odděleních A-I, A-II a B-II a na vybraných solitérních stromech v různých částech zahrady.

Doprovod „růžové aleje“ ve výše zmíněných odděleních tvoří sortiment pokryvných růží od renomovaných světových šlechtitelů, zejména německých firem W. Kordes' Söhne Rosenschulen, Rosen Tantau, Noack Rosen a belgické školky Lens Roses. Tato kolekce byla postupně zakládána od roku 2022, část výsadeb byla dokončena v roce 2008. Významně jsou zastoupeny také tzv. růže sadové a vybrané botanické druhy, soustředěné především podél západního okraje Dlouhé louky v oddělení E-III. Důraz je zde kladen zejména na vzrůstné druhy a odrůdy s jemnou strukturou a hustým větvením. Jednotlivé kultivary jsou vysazeny v liniových záhonech, uspořádaných podle barevnosti květů.

Vybrané odrůdy silně vonných tzv. anglických růží tvoří základ výsadby vonných keřů ve spirálovitě uspořádaném záhonu na východní straně Dlouhé louky v oddělení E-IV. Samostatnou expozici představuje kolekce historických růží (odrůd vzniklých před rokem 1867, tedy před vyšlechtěním prvního tzv. čajohybrida odrůdy 'La France'). Ty jsou vysazeny v záhonu ve tvaru pětisté růže a zahrnují skupiny odrůd růží odvozených od růže galské (*Rosa gallica*), r. stolisté (*R. ×centifolia*), r. damašské (*R. ×damascena*), r. bílé (*R. ×alba*), r. bourbonské (*R. ×burboniana*) a dále tzv. mechovky či opakovaně kvetoucí remontantky (*Hybrid Perpetual*). Tato skupina keřových růží je součástí projektu Stezka sucha, a to díky své toleranci k extrémním výkyvům klimatu. Soubor dále doplňuje rozšiřující se skupina odrůd odvozených od r. perské (*R. persica*) s jednoduchým květem, které jsou významně vyhledávány opylovateli.

1	2	3
	4	5
	6	7

Šeříky (*Syringa*)

Podobně jako růže provázejí šeříky historii zahrady již od 50. let 20. století. Původní genofondová plocha se 75 taxony byla po roce 1990 zrušena, současná nová kolekce však již přesahuje 350 taxonů. Šeříkům je věnována mimořádná pozornost zejména pro jejich otužilost a vysokou toleranci k horku a suchu. Podstatnou část sbírky tvoří dar Václava Jabůrka, významného ovocnáře a šlechtitele, který se kultivaci šeříků věnoval po celý svůj profesní život. Svoji kolekci vybudoval především prostřednictvím výměn roubů se sběrateli a institucemi v Polsku, zemích bývalého Sovětského svazu, Kanadě a USA. V posledním desetiletí byla sbírka rozšířena o dalších přibližně 50 odrůd, včetně novinek a právně chráněných kultivarů od polských pěstitelů.

Základ sbírky je situován na louce na Rizovce v oddělení L-I, kterou rozděluje provozní cesta na dvě části: západní část je věnována odrůdám šeříku obecného (*Syringa vulgaris*), zatímco východní část hostí ostatní botanické druhy a jejich kultivary. Vzhledem k oslabení starších výsadeb na vlhčích stanovištích probíhá postupné přerobování vzácných odrůd na semenáče ptačího zobu vejčitolistého (*Ligustrum ovalifolium*) a jejich přesun na sušší lokality, kde jsou nově uspořádány podle barevných odstínů květů.

Jabloně (*Malus*)

Významnou součástí genofondu zahrady tvoří kolekce okrasných jabloní, která zahrnuje 234 druhů a odrůd. Základ sortimentu pochází z arboreta Polské akademie věd v Kórniku. Stromy jsou pěstovány jako polokmeny ve sponu 6 × 3 metry zejména v odděleních K-I, K-II a N-I. Výsadba probíhala etapovitě v letech 1987–1992, přičemž v letech 2000 a 2002 byla provedena probírka zaměřená na odstranění neprospívajících taxonů.

Další rozvoj sbírky zajistil v roce 2001 dovoz roubů z prestižních evropských pracovišť (Botanischer Garten Rombergpark Dortmund v Německu, Arboretum Kalmthout či Arboretum Hemelrijk v Belgii) a z Výzkumného ústavu rostlinné výroby v Ruzyni. Aktuální doplňování sortimentu probíhá nákupy z polské školky Szmit nebo výměnou roubů s americkým Arnold arborem nebo botanickou zahradou v čínském Pekingu. Významným přínosem je také nová kolekce jabloní od šlechtitele Jana Zímy, dlouholetého pracovníka šlechtitelské stanice ve Střížovicích při Ústavu experimentální botaniky AV ČR, v. v. i., která se vyznačuje výborným zdravotním stavem, vytrvalostí plodů a pyramidálním růstem.

1

Podstatná část odrůd hortenzií velkolistých

(*Hydrangea macrophylla*) je soustředěna podél kamenného koryta mezi Štípenkou, Lesem U Motelu a Údolíčkem

2, 3

Druhy a odrůdy hortenzií s vysokým podílem

fertilních květů představují významný zdroj nektaru pro hmyz v období, kdy květů v přírodě ubývá

4

Hortenzie Bredschneiderova

(*Hydrangea bretschneideri*), vysazená v roce 1960, je v současnosti nejmohutnějším keřem hortenzie v Dendrologické zahradě

5

Tavolník Veitchův (*Spiraea veitchii*), nejmohutnější druh rodu, dosahuje i v místních podmínkách výšky přes tři metry. Několik robustních exemplářů roste v blízkosti dětského hřiště

6

Kaliny patří k výrazným keřovým dominantám jarního aspektu zahrady a vynikají bohatým kvetením i atraktivními plody. Na snímku kalina řasnatá (*Viburnum plicatum*)

7

Kolekce kdoulovců

(*Chaenomeles*) je jednou z nejatraktivnějších výsadeb na přelomu dubna a května. Nachází se na pozemku za vstupem do zahrady

Z důvodu vysokého stáří stromů a setrvale se zhoršujícího zdravotního stavu, umocněného ještě suchými roky 2015 a 2018, byla část sbírky přerubována na semenáče odrůdy „Jadernička moravská“ a přenesena do oddělení L-I, N-III a O-II. Kolekce je evidována v rámci Národního programu konzervace a využívání genetických zdrojů rostlin a agrobiodiverzity (v databázi GRIN Czech 2026).

Okrasné třešně, višně a slivoně (*Prunus*)

Kolekce rodu *Prunus*, čítající téměř 200 druhů a odrůd, je soustředěna v severozápadní části Rizovky v oddělení O-I. Zahrnuje především východoasijské druhy, obecně známé jako sakury, které jsou díky své toleranci k suchu a teplu začleněny do dlouhodobého projektu Stezka sucha.

Sbírka reprezentuje jak botanické druhy, tak zejména jejich pěstované kultivary. Většina materiálu pochází z výše zmíněných belgických sbírek. Původní výsadba z roku 2003 byla naroubována na třešně ptačí, avšak vzhledem k nízké afinitě a krátkověkosti asijských třešní na této podnoži byla kolekce postupně přerubována na semenáče druhu *Prunus speciosa*. Nové výsadby probíhaly v letech 2022–2025.

Hortenzie (*Hydrangea*)

Hortenzie jsou v zahradě zastoupeny celkem 188 druhů a odrůdami. Nacházejí vhodné podmínky zejména ve vlhčích a chladnějších partiích, především v lesních celcích a v oddělení Štípenka (H-I), kde jsou od roku 2000 systematicky vysazovány.

Jádro expozice tvoří bohatý sortiment hortenzie velkolisté (*Hydrangea macrophylla*), doplněný o zajímavé odrůdy h. pilovité (*H. serrata*), h. stromčekovitě (*H. arborescens*) a h. latnaté (*H. paniculata*). K historicky nejcenějším exemplářům patří h. Bretschneiderova (*H. bretschneideri*), vysazená v roce 1960. Tento vzrůstný keř pochází z výsadeb na nádvoří Průhonického zámku. Liána h. popínavá (*H. petiolaris*) a příbuzná a velmi podobná klanostěnka hortenziovitá (*Schizophragma hydrangeoides*) jsou vysazeny u opěrných zídek v oddělení A-II.

Při výběru nových odrůd jsou v posledních letech jsou upřednostňovány taxony s vysokým podílem fertilních květů, které představují významný zdroj nektaru a pylu pro hmyz. Hortenzie tak hrají důležitou roli v koncepci zahrady zaměřené na podporu biodiverzity bezobratlých.

Javory (*Acer*)

V zahradě je pěstováno celkem 132 druhů a odrůd javorů. Značný důraz je kladen na východoasijské druhy, zejména javor dlanitolistý (*Acer palmatum*), j. japonský (*A. japonicum*) a j. Shirasawův (*A. shirasawanum*). Tyto dřeviny jsou soustředěny především ve vlhčích částech zahrady, na svazích podél vodoteče Černého potoka a v nižších partiích Štípenky. Vybrané kultivary javoru červeného (*Acer rubrum*), ceněné pro atraktivní podzimní zbarvení, jsou průběžně dosazovány do lesních partií podél západního oplocení, zejména na místa po probírkách stromů poškozených kůrovcem. Atraktivní odrůdy evropských i severoamerických javorů pak v předjaří svým kvetením a na podzim výrazným vybarvením listů zvýrazňují okraje kosterních výsadeb v celém areálu zahrady. Nově budované sbírky vybraných druhů, zejména středomořského původu, jsou vysazovány v rámci Stezky sucha.

Jeřáby (*Sorbus*)

Rod jeřáb (*Sorbus*) je v zahradě zastoupen 166 taxony. Sbírka zahrnuje jak domácí, tak introdukované druhy a kultivary s různorodým habitem, dekorativními plody i výrazným podzimním vybarvením. Jeřáby se uplatňují jak v systematických výsadbách, tak jako součást krajinářsky pojatých porostů v různých částech areálu. Pro více informací o domácích druzích jeřábů viz kapitola Památné stromy a ohrožené rostliny ČR.

Kaliny (*Viburnum*)

Kaliny představují v Dendrologické zahradě významnou skupinu atraktivních keřů, v současnosti čítající 115 druhů a kultivarů. Jejich hlavní hodnota spočívá v postupném kvetení – u časných druhů začíná již v předjaří, u většiny ostatních vrcholí v druhé polovině května a v červnu.

Časně kvetoucí druhy, jako jsou kalina vonná (*Viburnum farreri*) a k. bodnantská (*V. ×bodnantense*), jsou vysazeny podél hlavního návštěvního okruhu za vstupem do zahrady a v severní části Štípenky (oddělení H-I). Vzhledem k tomu, že většina kalin upřednostňuje vlhčí půdy a mikroklima, našly zejména kultivary kaliny řasnaté (*V. plicatum*) své místo v blízkosti přítoku do Černého rybníka a v okolí mokřadu. Ostatní druhy jsou soustředěny do nižších partií Štípenky na stinnějších svazích Údolíčka.

Stálezelené kaliny lépe tolerují sušší stanoviště a polostín, proto se uplatňují na svazích nebo v podrostu listnatých stromů. Patří k nim například kalina pražská (*V. ×pragense*) či kalina svraskalá (*V. rhytidophyllum*). Druhy se silně vonnými květy, zastoupené především

	1
	2

- 1
Jasně červené rašení kultivaru dubu letního 'Fastigiata Purpurea' je nápadné po několika týdnech po vyrašení, po zbytek vegetační sezóny je olistění již čistě zelené
- 2
Působivé kultivary amerického původu, například dub *Quercus ×warei* 'Chimney Fire', zaujmou nejen štíhlým habitem, ale především jedinečným podzimním zbarvením

kalinou Carlesovou (*V. carlesii*) a jejími kultivary, jsou pro potěchu návštěvníků situovány v blízkosti vstupu do zahrady a v expozici vonných keřů (oddělení E-IV).

V důsledku postupného oteplování klimatu se v posledních letech daří i druhům, které dříve nebylo možné v našich podmínkách spolehlivě pěstovat. Řadí se k nim teplomilná kalina užitečná (*V. utile*), východoasijská kalina Henryho (*V. henryi*) či kalina Sieboldova (*V. sieboldii*). Tyto choulostivější taxony jsou vysazeny na chráněných stanovištích u opěrných zídek v oddělení A-II nebo J-II, kde kalina Sieboldova v příznivých letech opakovaně vykvétá i plodí.

Duby (*Quercus*)

V posledních letech se kolekce dubů významně rozrostla a v současnosti čítá 98 druhů a kultivarů. Tato skupina je v centru pozornosti především pro svou vysokou toleranci k suchu, což z dubů činí perspektivní dřeviny pro budoucí použití zejména v městské zeleni.

Sbírka zahrnuje jak domácí druhy, například dub letní (*Quercus robur*), d. zimní (*Q. petraea*) nebo d. cer (*Q. cerris*), tak běžné introdukované druhy, jako jsou dub červený (*Q. rubra*) či dub bahenní (*Q. palustris*). Vedle nich je zastoupena řada exotických druhů a kultivarů, ceněných pro robustní habitus, dlouhověkost a efektní podzimní vybarvení.

Sortiment je průběžně obohacován o perspektivní odrůdy a hybridy ze západoevropských školek i o cenný materiál z přírodních populací jižní Evropy, Asie a Severní Ameriky, získaný především z expedic Josefa Součka. Významnou část genofondu tvoří potomci památných stromů, mezi nimiž vyniká například Svatováclavský dub ze Stochova.

Unikátem sbírky jsou historické, dnes již velmi vzácné kultivary. Podařilo se zde zachránit mj. genotyp červeně rašícího pyramidálního dubu z Průhonického parku (*Q. robur* 'Fastigiata Purpurea'), jehož původní strom již uhynul. Pozornost si zaslouží také výběr úzkokorunných dubů pocházejících ze zámeckého parku na Konopišti.

Aktuální sbírková činnost se zaměřuje na duby vhodné do náročných městských podmínek, zejména na křížence evropských a severoamerických druhů. Dendrologickou zajímavostí, ilustrující probíhající změnu klimatu, je úspěšné pěstování stálezelených dubů středomořského původu.

Kolekce dubů je rozvíjena především v severní části zahrady. Jedna z významných výsadeb byla založena jako náznak aleje podél travnaté středové cesty, ústící na západní straně do lesního porostu, kde jsou vysazovány nejnovější přírůstky.

Další významné rody a sbírky

Vedle hlavních sbírkových celků jsou v Dendrologické zahradě zastoupeny i další významné rody dřevin, které dotvářejí botanickou, krajinářskou i sbírkovou hodnotu areálu. K tradičně bohatě pěstovaným patří především buk lesní (*Fagus sylvatica*), soustředěný zejména v severní části zahrady. Nejstarší exemplář červenolistého buku, vysazený již v roce 1960, se nachází na severní straně údolíčka pod Čerňáčkem. Pestrolisté kultivary jsou k vidění především na severní straně Středního pásu.

Významnou složku sbírek tvoří rovněž lípy (*Tilia*) a břízy (*Betula*). Zaslouhou Ondřeje Ottomanského se kolekce lip v posledních letech výrazně rozrostla a dnes jsou tyto dřeviny rozptýleny v různých částech zahrady, přičemž jejich nejucelenější soubor je vysazen v severní části zahrady. Břízy jsou hojně zastoupeny zejména v postupně uvolňovaném porostu borovice pokroucené (*Pinus contorta*) v oddělení O-III. Část sbírky, zahrnující asijské a severoamerické druhy i jejich kultivary, je umístěna v jižní části zahrady v prostoru bývalých školek.

Nově je rozvíjena také kolekce skalníků (*Cotoneaster*), která vzniká podél Stezky sucha a mezi borovicemi v oddělení Na Valech (E-II).

Dendrologická zahrada se zároveň pyšní cennou sbírkou kdoulovců (*Chaenomeles*), situovanou v prostoru za hlavním vstupem do areálu, kde patří k výrazným jarním atrakcím.

Sbírka pustorylů (*Philadelphus*) je soustředěna v oddělení G-I v jihozápadní části zahrady. V současné době prochází revizí a přípravou nové výsadby.

Důležité místo v sortimentu okrasných keřů zauímají také weigelié (*Weigela*) a mochny (*Dasiphora*), kterým byla v průhonickém výzkumném ústavu dlouhodobě věnována šlechtitelská pozornost. Díky tomu zde vznikly unikátní odrůdy, které jsou vysazeny v záhonech pokryvných keřů v oddělení A-I, A-II a B-II.

Sbírka tavolníků (*Spiraea*), která patřila v minulosti k významným souborům zahrady, prošla v posledních letech kompletní revitalizací. Nově namnožený materiál je nyní vysazen v oddělení G-I. Součástí nových výsadeb pokryvných keřů v odděleních A-I, A-II a B-II je rovněž rozsáhlá kolekce nízkých kultivarů odvozených od tavolníku japonského (*Spiraea japonica*).

V rámci speciálních sbírek si zaslouží pozornost také kolekce vistirii (*Wisteria*), umístěná v oddělení A-II. Tyto mohutné liány jsou zde vedeny po pevných ocelových konstrukcích a představují výrazný architektonický i botanický prvek zahrady.

Dendrologická zahrada ve svých sbírkách pěstuje také řadu ohrožených domácích dřevin a aktivně se podílí na záchraně několika domácích druhů, především endemických jeřábů, lýkovce vonného (*Daphne cneorum*) a topolu černého (*Populus nigra*). Domácí druhy jsou soustředěny v oddělení G-II nebo ve Stezce domácích dřevin v okrajových částech oddělení N-I, N-II, N-III a O-II, podél ústřední mlatové cesty.

Významné expozice listnatých dřevin se nacházejí v několika odděleních zahrady, kde jsou taxony uspořádány buď systematicky podle botanické příbuznosti, nebo tematicky s ohledem na ekologické nároky a krajinářské využití. Kombinace stromového patra s keří a bylinným podrostem vytváří strukturované porosty blízké přírodním společenstvům, které slouží nejen estetickým, ale i vzdělávacím a výzkumným účelům.

Listnaté dřeviny tvoří v Dendrologické zahradě v Průhonících základní rámec vegetační struktury a představují nenahraditelný studijní materiál pro odborníky i studenty dendrologie, zahradní architektury a krajinářské inženýry. Díky dlouhodobému systematickému přístupu a pečlivé dokumentaci slouží zdejší sbírky jako referenční základ pro hodnocení vhodnosti jednotlivých druhů a kultivarů pro použití v městské i krajinářské zeleni v podmínkách střední Evropy.

1	2
---	---

1
Jednoduše kvetoucí keře pro opylovače v kombinaci se stepními trvalkami a okrasnými trávami

2
Rhododendrony patří k nejrozsáhlejší skupině stálezelených dřevin. V zahradě jsou soustředěny především v podrostech stromů v centrální a západní části areálu. Kolekce rododendronů vyšlechtěných v Průhonících je umístěna v podrostu vzrostlých borovic na západní straně Dlouhé louky (oddělení E-III)

Stálezelené listnaté dřeviny

STÁLEZELENÉ
LISTNATÉ
DŘEVINY

Stálezelené (sempervirentní) dřeviny mají listy fyziologicky aktivní minimálně po dvě vegetační období. Zimozelené (hiemivirentní) dřeviny představují přechod mezi dřevinami opadavými a stálezelenými. Jejich listy zůstávají zelené i po skončení vegetačního období a přetrvávají během zimy, přičemž chlorofyl může být v aktivní i inaktivní formě. Na jaře však listy opadávají a jsou nahrazeny novými. Stálezelené listnaté dřeviny procházejí během roku výraznými proměnami. V období rašení a tvorby nových výhonů a listů se keře výrazně rozjasňují světle zeleným zbarvením. U nejznámějších rododendronů (*Rhododendron*) k tomuto jevu dochází během vegetačního období dokonce dvakrát. Neplatí tedy představa, že stálezelené dřeviny mají po celý rok jednotnou, neměnnou zelenou barvu listů.

První zmínky o pěstování stálezelených dřevin v českých zemích pochází ze začátku 16. století. První publikované zkušenosti s pěstováním sempervirentních dřevin u nás uvádějí Silva Tarouca (1913) a Ambrozy (1921). Neocenitelné zkušenosti získané při pěstování stálezelených listnáčů v Arboretu Mlýňany na Slovensku publikoval Mišák (1925).

Podle pěstitelských nároků stálezelených listnatých dřevin lze vymezit dvě základní skupiny. První skupinu tvoří dřeviny z čeledi vřesovcovitých (*Ericaceae*), které vyžadují na podzim před příchodem mrazů dostatečnou půdní vlhkost, zajištěnou nejlépe závlahou. Patří sem především rododendrony (*Rhododendron*) nebo pierisy (*Pieris*). Přestože podmínky v Průhonicích nejsou pro pěstování rododendronů ideální – vyžadují lehčí, humózní půdy, nejlépe s příměsí rašeliny, a vyšší vzdušnou vlhkost – je v Dendrologické zahradě soustředěna jejich největší sbírka v České republice. Je to dáno zejména tradicí jejich pěstování od dob založení Průhonického parku a související šlechtitelské činnosti zaměřené na odolnost (zejména mrazuvzdornost, suchovzdornost, odolnost proti chorobám a škůdcům) pro obdobně nepříznivé podmínky, jaké panují v Průhonicích.

Druhou skupinu představují dřeviny, které naopak vyžadují na podzim sušší podmínky, aby jejich pletiva dostatečně vyžrála a v zimním období nedocházelo k poškození mrazem. Řadí se sem dřeviny mediteránního původu, jako např. zimostráz (*Buxus*), cesmína (*Ilex*), mahonie (*Mahonia*), vonokvětka (*Osmanthus*) nebo bobkovišeň lékařská (*Prunus laurocerasus*). Z tohoto důvodu jsou cenné sbírky těchto stálezelených dřevin vysazovány především na svazích v Údolíčku a jeho okolí (oddělení J-I, J-II, J-III), kde může přebytečná voda snadno odtékat po vysychavém svahu.

Základ sbírky stálezelených listnatých dřevin v Dendrologické zahradě tvoří rostliny získané z Arboreta Mlýňany a z dovozů ze zahraničních školek. Mezi nejčastěji pěstované patří v naší sbírce zástupci rodů dřívěšál (*Berberis*), zimostráz (*Buxus*), skalník (*Cotoneaster*), břečťan (*Hedera*), cesmína (*Ilex*), mahonie (*Mahonia*), hlohyně (*Pyracantha*), rododendron (*Rhododendron*) a kalina (*Viburnum*).

Stálezelené keře jsou v zahradě soustředěny především do několika specializovaných expozic, které umožňují sledovat jejich ekologické nároky i dlouhodobou vitalitu v podmínkách střední Evropy. Nejhodnotnější kolekce se nacházejí v Údolíčku (J-I, J-II, J-III), Na Valech (E-II), v Lese U Motelu (R-I) a Nad Čerňáčkem (F-III). Další taxony jsou součástí tematických expozic nebo experimentálních výsadeb.

Rhododendrony či pěnišníky (*Rhododendron*)

Rhododendrony představují nejvýznamnější skupinu stálezelených dřevin v zahradě – jejich sortiment čítá více než 700 druhů a především jejich hybridních odrůd. Tradice jejich pěstování a šlechtění má v Průhonicích zhruba stoletou tradici. Rozmanitost velikostí, tvarů i barev květů z nich činí hlavní jarní atrakci zahrady. V období vrcholného jara vytvářejí rozsáhlé barevné plochy a zásadně ovlivňují návštěvnost areálu.

Hlavní skupiny výsadeb:

- hráz Černého rybníka v oddělení F-II – nejstarší výsadby navazující na šlechtění z 50. let 20. století, od roku 2003 pak raně kvetoucí odrůdy odvozené od r. Williamsova (*R. williamsianum*),
- severní část Štípenky (H-I) – základ této kolekce tvoří skupiny z 50.–80. let 20. století,
- podrost zbylé části Štípenky – kolekce více než 130 ověřovaných odrůd,
- Údolíčko (J-II) – odrůdy odvozené od r. jakušimského (*R. yakushmanum*),
- okolí prvního jezírka v Údolíčku – nízké odrůdy odvozené od r. obtíženého (*R. impeditum*),

1, 2, 3

Vřesy jsou v oddělení E-II, Na Valech, vysazeny mezi kompaktně rostoucími jehličnany na slunných a otevřených stanovištích, která jim poskytují ideální podmínky pro bohaté kvetení. Na těchto místech vytvářejí barevné plochy, dekorativní od konce léta až do pozdního podzimu. Květy i poupata vřesů navštěvují včely, čmeláci i další drobní opylovatelé, kteří zde nacházejí potravu až do příchodu chladných dnů. Vřesům vyhovují kyselé, dobře propustné půdy a dostatek světla, kde vytvářejí husté, dlouho kvetoucí porosty. Poupátové odrůdy, například *Calluna vulgaris* 'Aphrodite', vynikají schopností dlouhodobě udržet pevná a zbarvená poupata, která zůstávají dekorativní i v době, kdy jiné odrůdy již odkvetly. Protože se jejich květy nerozvíjejí, nepředstavují však zdroj potravy pro opylovatelé.

4, 5, 6

Vřesovce, které snášejí i částečné zastínění, se velmi dobře uplatňují ve světlých podrostech borovic, kde vytvářejí kompaktní, celoročně zelené porosty. Významným estetickým rysem vřesovců je dlouhá trvanlivost poupat i květů – kvetení vrcholí v předjaří, často ještě mezi zbytky sněhu. Díky tomu se řadí mezi nejatraktivnější rostliny začátku roku s velmi dlouhým obdobím kvetení. Zároveň poskytují první potravu pro opylovatelé, zejména včely a čmeláky, kteří se probouzejí v době, kdy většina ostatních rostlin ještě nekvete

7

Podstatná část stálezelených dřevin je soustředěna na severní straně oddělení J-II, v Údolíčku, kde se nachází řada teplomilnějších druhů – od cesmín, stálezelených dřívěků, vonokvětek, ptačích zobů, mahonií, bobkovišní a zimostrážů až po poměrně vzácně pěstované rody *Dasyphyllum* či *Sycopsis*

- u hlavního vchodu (B-III) a Narcisová louka (F-I) – kolekce velkokvětých azalek,
- východní strana Černého rybníka – r. význačný (*R. insigne*),
- západní strana Dlouhé louky (E-III) – nejucelenější dokumentace průhonického šlechtění,
- pod borovicemi pokroucenými (*Pinus contorta*) v oddělení O-III – genofondová plocha založená po roce 2010,
- Údolíčko u Újezdské brány – botanické druhy, gentské azalky a bohatá kolekce poloopadavých azalek.

Rod *Rhododendron* vykazuje mimořádnou variabilitu – od nízkých azalek po statné, velkolisté druhy. Kvetení postupuje od nejranějších skupin u Černého rybníka přes hlavní výsadby ve Štípence a Údolíčko až po pozdní odrůdy odvozené od r. jakušimského. Barevná škála zahrnuje odstíny od bílé přes růžovou až po červenou, fialovou či žlutou. Tradiční odrůdy, například 'Cunningham's White', patří ke stabilním prvkům zdejších výsadeb.

Vřesy (*Calluna*) a vřesovce (*Erica*)

Tyto rody tvoří druhou nejpočetnější kolekci stálezelených keřů v zahradě a významně rozšiřují období kvetení mimo hlavní sezónu. Vřesovce kvetou již od druhé poloviny února do dubna a poskytují ranou pastvu pro hmyz. V průběhu vegetace jsou spíše nenápadné; jejich proměnlivost spočívá především v barvě listů – od žluté přes zelenou až po hnědozelenou. Barva květů přechází od bílé po růžovou a purpurovou. Vřesy kvetou převážně v pozdním létě a vykazují ještě větší variabilitu – od extrémně nízkých odrůd po půlmetrové formy. Olistění může být žluté, zelené či stříbřité; u některých odrůd se zejména v zimě vybarvuje do oranžově červených odstínů. V oddělení Na Valech (E-II) je soustředěno přibližně 100 odrůd vřesů a 80 odrůd vřesovic, odvozených převážně od druhu vřesovec pleťový (*Erica carnea*). Vzácně jsou pěstovány další druhy a jejich kultivary jako např. v. konečný (*E. terminalis*), v. darleyský (*E. ×darleyensis*), v. těkavý (*E. vagans*), a v. Kramerův (*Erica ×kramerii*). Sortiment je průběžně obnovován a obměňován.

Cesmíny (*Ilex*)

Cesmíny se řadí k nejstarším stálezeleným kulturám v zahradě. První výsadby na východní straně dubového remízu pocházejí ze 70. let 20. století. Další kolekce byla založena roku 1991 na severním svahu Údolíčka (J-II). Poslední revize, spojená s rozmnožením starších kvalitních odrůd řízkováním, proběhla v letech 2020 a 2022 v rámci dlouhodobého projektu Stezka sucha (viz kapitola Stezka sucha). V zahradě je dnes shromážděno téměř 70 odrůd odvozených od následujících druhů: cesmína ostrolistá (*Ilex aquifolium*), c. bio-ritská (*I. bioritensis*), c. kavkazská (*I. colchica*), c. rohatá (*I. cornuta*), c. vroubkovaná (*I. crenata*), c. lysá (*I. glabra*), c. hyrcanská (*I. hyrcana*), c. Maximovičova (*I. maximowicziana*), c. drobnoplodá (*I. micrococca*), c. temná (*I. opaca*), c. stopkatá (*I. pedunculosa*), c. Pernyova (*I. pernyi*), c. junanská (*I. yunnanensis*) a kříženci c. pensylvánská (*I. ×aquipernyi*), c. štíhlá (*I. ×attenuata*), c. altaklerenská (*I. ×altaclerensis*), c. Koehneova (*I. ×koehneana*), c. modrá (*I. ×meserveae*). Cesmíny jsou velmi variabilní – od nízkých kompaktních keřů po několikametrové stromy. Zaujmov tvarem i zbarvením listů; samičí rostliny nesou v zimě červené nebo žluté plody. Nevýhodou je jejich potenciální invazní chování, protože ptáci snadno rozšiřují jejich semena.

1	2	7
3	4	
5	6	

Zimostrázy (*Buxus*)

Zimostrázy představují známou skupinu stálezelených keřů; sortiment téměř 50 druhů a odrůd pochází z dovozu převážně z holandských školek z roku 1991. Variabilita se projevuje v habitu exemplářů – od nízkých polštářových forem po sloupovité či stromkovité typy dorůstající výšky 5–7 metrů. Některé odrůdy mají panašované listy. Odrůdy odvozené od zimostrázu malolistého (*Buxus microphylla*) se v zimě zbarvují do rezavých odstínů. V zahradě jsou shromážděny odrůdy zimostrázu baleárského (*Buxus balearica*), z. Bodinierova (*B. bodinieri*), z. malolistého (*B. microphylla*) a především z. obecného (*B. sempervirens*). V posledních letech však kolekce trpí opakovaným napadením zavíječe zimostrázového (*Cydalis perspectalis*), a proto je pravidelně ošetřována biologickým přípravkem *Bacillus thuringiensis*.

Pierisy (Pieris)

Rod *Pieris* zahrnuje stálezelené keře z čeledi vřesovcovitých, které preferují propustné kyselé půdy. V zahradě se proto uplatňují pouze na vhodných stanovištích. Nejstarší výsadby jsou soustředěny ve Štípence (*Pieris floribunda*) a v oddělení A-II. Novější výsadby, odvozené od *P. japonica* a *P. formosa*, se nacházejí v Údolíčku. Odrůdy se výrazně liší velikostí keřů (30 cm až 2 m) i barvou rašících listů, která přechází od svěže zelené až po jasně červenou. Dekorativní jsou také hroznovitá květenství v bílé, růžové či vínové barvě. V zahradě je pěstováno 26 druhů a jejich odrůd.

Brslen Fortuneův (*Euonymus fortunei*)

Plazivé stálezelené brsleny působí na první pohled nenápadně. V juvenilním stádiu jsou to vzpěrné liány a mají drobné, většinou eliptické listy; po dosažení opory se listy zvětšují, zaokrouhlují a u panašovaných kultivarů často ztrácejí tento znak. V zahradě jsou využívány především jako půdopokryvné rostliny. Variabilita se projevuje zejména v barvě listů – často jsou bílé či žlutě panašované, na podzim obvykle načervenalé. Kolekce čítá přibližně 25 odrůd soustředěných zejména v odděleních A-II a R-I. V posledních letech porosty trpí napadením bakteriemi *Agrobacterium tumefaciens*, které způsobují hlízovité nádory na kořenech a vedou k rychlému stárnutí rostlin. Nutná je proto postupná obnova výsadeb zdravým materiálem.

Leukothoe (*Leucothoe*)

Tyto nízké, slabě výběžkaté keře pocházející z východní Asie a Severní Ameriky jsou v zahradě pěstovány od 80. let 20. století. Nejstarší výsadby se nacházejí v rašeliništi v oddělení E-II (Na Valech), novější pak v Údolíčku (J-II). Proměnlivost spočívá především v barevnosti listů – mladé listy mohou být výrazně červené a postupně přecházejí do světle zelených odstínů. V zahradě je pěstováno téměř 20 taxonů odvozených od druhů: leukothoe úžlabní (*Leucothoe axillaris*), I. Davisové (*L. davisiae*), I. horská (*L. fontanesiana*), I. Keiskeho (*L. keiskei*), I. hroznatá (*L. racemosa*, nově řazená do rodu *Eubotrys*) a I. Walterova (*L. walteri*, nově řazená do rodu *Agarista*).

Bobkovišeň lékařská (*Prunus laurocerasus*)

Bobkovišně jsou v zahradě vysazovány na různých stanovištích a rostou zde poměrně spolehlivě. Úzkolisté odrůdy (např. 'Shipkaensis') jsou velmi otužilé, velkolisté formy (např. 'Caucasica') bývají citlivější, ale v teplejších letech dobře prosperují. Variabilita se projevuje v habitu rostlin (od nízkých rozkladitých keřů po stromkovité formy), v barvě rašících listů i v existenci panašovaných kultivarů, například 'Mišák' nebo 'Marbled White'. Semena bobkovišni roznášejí ptáci, a rostliny se tak začínají spontánně šířit. Překvapivou odolností vyniká mediteránní druh *Prunus lusitanica*. Krom posledně jmenovaného druhu čítá kolekce 19 odrůd *P. laurocerasus*.

Mahonie (*Mahonia*)

Mahonie jsou nápadné stálezelené keře charakteristické tuhými kožovitými listy, často s ostrými osinatými hroty na vrcholech a zubech. V dendrologické zahradě představují významnou součást sbírek. Řada odrůd mahonie cesmínolisté (*Mahonia aquifolium*) byla vysazena do lesního podrostu (R-I) již v polovině 80. let 20. století. Všechny zástupce rodu charakterizuje časně kvetení v březnu a dubnu. V posledních letech se sbírka rozšiřuje o dříve choulostivé taxony odvozené od m. japonské (*M. japonica*), které vynikají silně vonnými květy. Zajímavé jsou také například m. plazivá (*M. repens*) – nízký druh vhodný jako půdopokryvná rostlina, m. Bealeova (*M. bealei*) – druh s velkými lesklými listy, které se na podzim vybarvují do rezavě červených odstínů, nebo hybridy ze skupiny *M. ×media*, tvořící vysoké výrazné solitéry. Nejnovější přírůstky jsou vysazeny v podrostu středního dělicího pásu (oddělení B-V). V zahradě je dosud soustředěno 11 kultivarů sedmi druhů mahonií.

Vonokvětky (*Osmanthus*)

Vonokvětky patří mezi vzácněji pěstované stálezelené keře, ceněné pro mimořádně vonné květy a schopnost růst i v náročných podmínkách. Díky vysoké toleranci k suchu a schopnosti prosperovat v suchém stínu byla kolekce vysazena do liniového záhonu nad lomem (oddělení J-III). Sbírká ukazuje širokou škálu pěstovaného sortimentu. Mezi nejzajímavější patří např. vonokvětká Burkwoodova (*Osmanthus ×burkwoodii*) nebo široce rostoucí, bobkovišni podobný, *O. armatus*. Pozornost upoutají také pestrolisté kultivary v. cesmínolisté (*O. heterophyllus*), které jsou však citlivější na silnější mrazy. V našich podmínkách většina druhů rozkvétá na podzim (září–říjen) nebo v pozdním jaru, a představuje tak cenný zdroj nektaru v období, kdy jiných kvetoucích dřevin ubývá. V zahradě je zastoupeno 15 druhů a odrůd.

	1	2
	3	4
	5	6
	7	

1
Zimostrázy jsou v zahradě vysazeny především na svazích Údolíčka a také jako podrost v lesních partiích. Na snímku je *Buxus microphylla* 'Tall Boy', ceněný pro kompaktní habitus a poměrně rychlý růst

2
Pierisy představují méně známou skupinu stálezelených keřů. Vyžadují lehké, kyselé a dobře propustné půdy, proto jsou vysazeny pouze na několika místech v Údolíčku a ve Štípence (*Pieris japonica* 'Passion')

3
Pieris japonica 'Katsura' je zajímavý zejména výrazně zbarvenými mladými výhony

4
Leukothoe (na obrázku *Leucothoe axillaris* 'Zeblid') oživují zahradu i mimo hlavní vegetační období svěží zelení, kterou během roku doplňují sezónní barevné proměny

5
Bobkovišně patří mezi nejpoužívanější stálezelené dřeviny. V zahradě je část kolekce vysazena na severním svahu Údolíčka pod skupinou kamenů, další nová výsadba postupně vzniká v oddělení B-V jako základ nové expozice. Vzácně pěstovaná odrůda bobkovišně lékařské 'Mišák', která vznikla v Mlýňanech na Slovensku, vyniká dobrou odolností a hustým růstem

6
Mahonie tvoří jednu z nejstarších kolekcí stálezelených keřů v zahradě, častá je např. mahonie Bealeova (*Mahonia bealei*)

7
V posledních letech jsou vysazovány také teplomilnější druhy mahonií, které u nás dříve pravidelně namrzaly, například mahonie prostřední (*Mahonia ×media* 'Winter Sun'), ceněná pro zimní kvetení

1	2	7
3	4	8
5	6	9 10

1, 2

Vonokvětky jsou málo známé, avšak mimořádně cenné a nenáročné keře s kvetením na začátku podzimu. Výjimečnou vlastností se vyznačuje vonokvětko Burkwoodova (*Osmanthus ×burkwoodii*), která jako jedna z mála kvete již v dubnu a své okolí naplňuje intenzivní sladkou vůní

3, 5

Kalina Burkwoodova (*Viburnum ×burkwoodii*) je stálezelený až poloopadavý keř dorůstající přibližně 2–3 m. Je ceněna pro silně vonná růžovobílá květenství, která se objevují na jaře. Dobře prospívá na slunci i v polostínu, je mrazuvzdorná a nenáročná na půdu. Díky celoročnímu olistění a spolehlivému růstu v českém klimatu se řadí mezi nejspolehlivější stálezelené dřeviny pro naše podmínky

4, 6

Cesminy jsou po rododendronech, vřesech a vřesovcích nejpočetnější skupinou stálezelených keřů v zahradě. Většina odrůd roste na svazích Údolíčka. Díky dostatku pylodárných rostlin zde samičí jedinci bohatě plodí, což využívá i početná populace kosů černých

7

Mamoty úzkolisté (zde *Kalmia angustifolia* 'Rubra') jsou vděčné a nenáročné keře vhodné pro vlhké stanoviště

8

Mamoty širokolisté (zde *Kalmia latifolia* 'Splendens') jsou výrazně náročnější a vyžadují chráněná, kyselá a vlhká stanoviště

9, 10

Teplomilná blýskalka

Davidova (*Photinia davidiana*) se v posledních deseti letech výrazně prosazuje i v kořenovém prostoru vzrostlých smrků. Bohatá násada plodů zdobí keře po celé zimní období

Mamoty (*Kalmia*) a mamotěnka (*Kalmiopsis*)

Tyto keře středního vzrůstu s atraktivními, geometricky tvarovanými květy se často pěstují jako doprovod rododendronů, s nimiž sdílejí podobné nároky na stanoviště. Vyžadují především kyselou, lehkou, humózní a dobře provzdušněnou půdu. Kvetou na začátku léta a navzdory pověsti náročných dřevin se jim při dodržení vhodného substrátu daří velmi dobře. V rašelinných půdách u jezírka Na Valech (E-II) prosperují mamota úzkolistá (*Kalmia angustifolia*) a m. sivolistá (*K. polifolia*). Odrůdy m. širokolisté (*K. latifolia*) snášejí v dospělosti v kyselých půdách i mírnější přísušek; najdeme je v odděleních H-I (Štípenka), J-II (Údolíčko) a R-I (Les U Motelu). Blízce příbuzná a botanicky cenná mamotěnka (*Kalmiopsis leachiana*) je vysazena v polostínu borovic Na Valech. Celkem jsou v zahradě pěstovány tři druhy mamot a jejich 14 odrůd a jeden druh mamotěnky.

1

Pestrolisté odrůdy blýskalky Fraserovy,

například *Photinia ×fraseri* 'Pink Marble', jsou atraktivní stálezelené keře s nápadnými panašovanými listy. Na jaře raší červeně a na podzim se zbarvují do odstínů vínové a růžové. Dorůstají přibližně 2 m a dobře prosperují na slunci i v polostínu. Ještě před dvaceti lety u nás často namrzaly až k bázi, dnes však zimují bez obtíží

2

Stálezelený dub *Quercus* 'Zehra' je středně velkého vzrůstu. Jeho listy mají tři výrazné laloky připomínající dub *Quercus falcata*, který je pravděpodobně i druhým rodičem. Byl objeven v roce 2002 v Karaca Arboretu v turecké Yalově. Ačkoli byl označen jako *Q. rysophylla*, šlo zjevně o hybrid. V Dendrologické zahradě je pěstován od roku 2012

3, 4

Rojovník grónský

(*Rhododendron groenlandicum*) je nenápadný stálezelený keřík vřesovištního charakteru, menšího vzrůstu (30–80 cm), s kožovitými aromatickými listy a bílými květy v koncových okolících. Vyžaduje kyselé, vlhké půdy a dobře prospívá na rašeliníštích i ve světlých podrostech. Je plně mrazuvzdorný a vhodný do nízkých, přírodně laděných výsadeb

5

Skalník (na obrázku *Cotoneaster frigidus* 'Cornubia') je pozdě kvetoucí, nektarodárný keř, jehož bílé květy lákají opylovače. Na podzim vytváří mimořádně bohatou násadu jasně červených plodů, které přetrvávají dlouho do zimy

6, 7

Dříšťal Frikartův (*Berberis ×frikartii*) je otužilý stálezelený keř, který dobře snáší chudší půdy i mraz. Na jaře potěší silnou vůní drobných žlutých květů, jež jsou významným zdrojem nektaru v časném ročním období. Silně trnité keře vytvářejí neproniknutelné porosty

1	2	8	9
3	4	10	11
5	6	12	13

8
Tlustoblizník Canbyův (*Paxistima canbyi*) je nízké rostoucí, vděčný a mimořádně nenáročný stálezelený keřík (10–40 cm) s jemnou texturou, úzce kopinatými kožovitými listy a drobnými, nenápadnými květy. Roste poléhavě až plazivě, dobře se rozrůstá a výborně snáší slunce, polostín i stín. Vyhovují mu propustné, mírně kyselé půdy a je velmi vhodný jako půdopokryvná dřevina pod stromy nebo do stinných partií

9
Akébie pětičetná (*Akebia quinata*) je rychle rostoucí popínavá liána s vonnými jarními květy, které voní po vanilce či čokoládě a lákají opylovače. Koncem léta a na podzim dozrávají exoticky vyhlížející jedlé plody růžové až fialové barvy, které se za zralosti podélně otevírají. Dužnina je sladká a jedlá; v Asii se běžně využívá i v kuchyni, zatímco slupka se někdy upravuje jako zelenina

10
Akébie pětičetná se také občas pěstuje v kultivaru 'Alba'

11
Akébie pětičetná je dekorativní ovíjivá liána
12, 13

× *Sycoparrotia semidecidua*, výjimečný poloopadavý až stálezelený mohutný keř (případně menší strom) vznikl křížením *Parrotia persica* a *Sycopsis sinensis*. Nese lesklé kožovité listy, které se na podzim výrazně zbarvují do žlutých až oranžových tónů a část z nich přetrvává přes zimu. Brzy na jaře kvete nenápadnými svazečky květů s nápadnými červenými prašníky. Upřednostňuje vlhčí, propustné, mírně kyselé půdy a chráněné stanoviště; v zahradě působí jako výrazná solitéra s celoročním efektem

STÁLEZELENÉ
 LISTNATÉ
 DŘEVINY

1	2	
3	4	
5	6	
7	8	

1
Porosty smrků a borovic
podél západní hranice zahrady představují nejstarší jehličnaté výsadby v areálu. Dnes tvoří krycí porost pro výsadby rododendronů a stínomilných trvalek

2
Jehličnaté dřeviny na mnoha místech zahrady formují kosterní porosty. Na okrajích skupin jsou často vysazovány vzácněji pěstované druhy, zde například kříženec borovice zobanité blatky (*Pinus uncinata* subsp. *uliginosa*) a b. lesní (*P. sylvestris*), b. švýcarská smíšená (*Pinus × rhaetica nothosubsp. digenea*)

3
Druhově bohatá skupina smrků na jižním břehu Černého rybníka v oddělení E-IV tvoří samostatnou kosterní výsadbu

4
Semenný sad borovice pokroucené a několika dalších borovic byl založen v severozápadní části zahrady v roce 1990. Dnes vytváří postupně rozvolňovaný porost, sloužící jako kryt pro sbírky velkokvětých rododendronů

5
Plocha nazývaná Na Valech byla uměle vymodelována pro prezentaci proměnlivosti borovic v centrální části zahrady. Prostor je výškově členěn kamennými zídkami z pískovce z kamenolomu Krákorka, svahy doplňují mohutné balvany sesbírané v okolí Milevska v polovině 80. let 20. století

6
Nejstarší část oddělení E-II (Na Valech) tvoří skupina zakrsle rostoucích smrků, vysazená v první polovině 70. let 20. století

7
Porosty vřesů a vřesovců v bohatém sortimentu doplňují kolekci jehličnanů

8
Dominantní sbírky borovic doplňují atraktivní dřeviny, například sekvojovec obrovský (*Sequoiadendron giganteum*)

Jehličnaté dřeviny

Jehličnaté dřeviny, coby zástupci nahosemenných rostlin (*Gymnospermae*), tvoří jednu z klíčových a dlouhodobě nejvýznamnějších sbírek Dendrologické zahrady. Většina z nich je stálezelená (sempervirentní), přičemž jejich asimilační orgány – jehlicovité nebo šupinovité listy – zůstávají fyziologicky aktivní po několik vegetačních období. Jen menší část jehličnanů je opadavá (např. modřiny – *Larix*, tisovec dvouřadý – *Taxodium distichum* nebo metasekvoje čínská – *Metasequoia glyptostroboides*), což představuje výrazný ekologický i estetický kontrast k převládajícím stálezeleným druhům.

Stálezelenost jehličnanů bývá často vnímána jako znak celoroční neměnnosti, avšak i tyto dřeviny během roku procházejí výraznými změnami. Jarní rašení se projevuje světlým, často nápadně kontrastním zbarvením mladých jehlic, zatímco v průběhu vegetace dochází k jejich postupnému tmavnutí a vyzrávání. U některých rodů (např. smrk – *Picea*, jedle – *Abies* nebo jedlovec – *Tsuga*) patří tyto sezónní barevné proměny k významným krajinářským kvalitám.

Pěstování jehličnatých dřevin má v českých zemích dlouhou tradici, sahající nejméně do období renesance, kdy se v zámeckých zahradách a parcích objevovaly první introdukované druhy. Výrazný rozmach nastal v 19. století v souvislosti s rozvojem dendrologie a zakládáním rozličných botanických sbírek, většinou na rozlehlých panstvích soukromých vlastníků nebo jako didaktické či výzkumné objekty při odborných školách. Průhonice se již od založení zámeckého parku a později Dendrologické společnosti staly jedním z významných center pěstování a studia jehličnanů ve střední Evropě (Novák a kol. 2025).

Dendrologická zahrada dnes představuje bohatou a systematicky budovanou sbírku nahosemenných dřevin (1200 taxonů), která slouží nejen estetickým a krajinářským účelům, ale i výzkumu a ověřování odolnosti jednotlivých druhů a kultivarů v podmínkách střední Evropy. Specifické půdní a klimatické poměry Průhonic – zejména těžší půdy a periodické sucho – umožňují dlouhodobé hodnocení adaptability jehličnanů na stresové faktory.

Z pěstitelského hlediska lze jehličnaté dřeviny rozdělit do několika základních skupin. První tvoří druhy náročnější na půdní a vzdušnou vlhkost, typicky horské a podhorské dřeviny, jako jsou jedle (*Abies*), jedlovce (*Tsuga*) nebo některé smrky (*Picea*). Tyto taxony vyžadují dostatečně hluboké, humózní půdy a stanoviště, kde netrpí letním přísuškem.

Druhou skupinu představují druhy tolerantnější k suchu a teplejším podmínkám, často pocházející z oblastí s kontinentálním či mediteránním klimatem. Patří sem zejména borovice (*Pinus*), jalovce (*Juniperus*) a cypřiše (*Cupressus*, *Hesperocyparis*). Tyto dřeviny jsou v Dendrologické zahradě často vysazovány na svazích a propustnějších půdách, kde je zajištěn dobrý odtok přebytečné vody a vyzrávání pletiv před zimním obdobím.

Zvláštní skupinu tvoří opadavé jehličnany, které kombinují ekologické vlastnosti jehličnanů s fenologickým rytmem listnatých dřevin. Modřiny (*Larix*) nebo metasekvoje (*Metasequoia*) jsou ceněny pro rychlý růst, výraznou podzimní barevnost a vysokou estetickou hodnotu v parkových kompozicích.

Sbírký jehličnanů v Dendrologické zahradě zahrnují široké spektrum rodů a druhů z mírného pásma severní polokoule. Mezi nejvýznamnější a nejvíce zastoupené se řadí zejména:

Smrky (*Picea*)

Smrky jsou v zahradě zastoupeny 154 taxony a významně se podílejí na tvorbě i doplnění kosterních porostů. Nejstarší porosty v oddělení R-I (Les U Motelu) patří k nejhodnotnějším partiím historické zeleně. Zdejší výsadby založené v poválečných letech byly silně poškozeny kalamitním výskytem kůrovce v letech 2003–2004, část z nich však přetrvala dodnes. V jižní části zahrady smrky na několika místech doplňují nebo přímo tvoří kosterní porosty. Jsou zde soustředěny starší odrůdy stromových forem smrku ztepilého (*Picea abies*) pocházející z bohatých sbírek Průhonického parku, doplněné o druhy z jihovýchodní Asie, jako jsou s. Koyamův (*P. koyamae*), s. štětinatý (*P. asperata*), s. ajanský (*P. jezoensis*) a s. indický (*P. smithiana*), i druhy ze Severní Ameriky, například s. Brewerův (*P. breweriana*), s. červený (*Picea rubens*), odrůdy s. pichlavého (*P. pungens*) či s. Engelmannův (*P. engelmannii*). Starší odrůdy smrku ztepilého dominují severní ve Štípence (oddělení H-I), například 'Pyramidalis Pendula', 'Pendula Major', 'Magnifica', 'Inversa', 'Harrachii' nebo tzv. hadí smrky, odrůdy 'Cranstonii', 'Viminalis' 'Virgata'. V jižní části Štípenky jsou zastoupeny smrky východní (*P. orientalis*) v několika odrůdách a skupina různých odrůd smrku pichlavého (*Picea pungens*). Keřové a zakrslé kultivary tvoří jižní část výsadby v oddělení E-II (Na Valech). Jde o bohatou kolekci soustředěnou v 70. letech. Dominují zde odrůdy 'Acrocona', 'Compacta', 'Echiniformis', 'Formánek',

‘Gregoryana’, ‘Humilis’, ‘Maxwellii’, ‘Nidiformis’, ‘Tabuliformis’ a další. Výraznější skupina smrků, včetně vzácnějšího smrku Schrenkova (*P. schrenkiana*), je vysazena v oddělení P-I (Ke Štítu). Některé druhy, jako např. s. Glehnův (*P. glehnii*), s. Wilsonův (*P. wilsonii*), s. čivavanský (*P. chihuahuana*) a další, vyložené patří mezi sbírkové rarity.

Borovice (*Pinus*)

Borovice donedávna představovaly nejbohatší kolekci jehličnanů v Dendrologické zahradě; dnes tvoří po smrcích druhou nejvýznamnější sbírku s celkovým počtem 108 taxonů. Na mnoha místech vytvářejí významné kosterní porosty zejména borovice lesní (*Pinus sylvestris*) a borovice černá (*Pinus nigra*), zastoupené různými geografickými poddruhy a růstovými odchylkami. Pro výsadbu kolekce kompaktně rostoucích borovic i cenných druhů z Evropy, Asie a Severní Ameriky byl v oddělení E-II (Na Valech) uměle modelován terén. Druhy jsou zde uspořádány podle geografického původu: na západní straně rostou borovice západu Severní Ameriky, na severozápadní straně druhy z východní části Severní Ameriky, na severním svahu druhy evropské a ve středních partiích druhy asijské. V současnosti zde dominují stromové formy, vybrané zakrslé kultivary jsou udržovány především na slunných stanovištích. Poblíž leknínového jezírka roste vzácná borovice mexická (*Pinus ayacahuite*), poprvé introdukovaná do České republiky právě na Dendrologickou zahradu. Kolekci doplňuje podsadba vřesů (*Calluna*) a vřesovců (*Erica*) a opěrné zidky. Většina modelací a výsadeb zde byla realizována v letech 1984–1988. Významnou součástí zahrady je také porost v oddělení O-III, založený v letech 1990–1991 jako semenný sad borovic pro produkci osiva určeného k obnově emisemi poškozených lesů v Krušných horách. Vysazeny zde byly zejména borovice pokroucená (*Pinus contorta*), b. černá (*P. nigra*), b. vejmutovka (*P. strobus*), b. vejmutovkovitá (*P. strobiformis*) a b. pichlavá (*P. pungens*). Po změně koncepce ochrany přírody nebyla plocha ke sběru osiva využívána a dnes slouží jako krycí porost pro kolekci velkokvětých rododendronů (*Rhododendron*), vysazenou v roce 2007. Na místech odumřelých borovic jsou od roku 2009 postupně dosazovány břízy (*Betula*), kaštanovníky (*Castanea*) a jírovce (*Aesculus*).

Hlavním koordinátorem výsadeb jehličnatých dřevin byl Roman Businský, který zároveň působil jako kurátor této části sbírek a významně se podílel na světovém výzkumu borovic. V posledních letech dochází k doplňování výsadeb borovic Na Valech o skalníky (*Cotoneaster*), jalovce (*Juniperus*) a atraktivní druhy bylin.

Asi nejzajímavějším zdejším taxonem je lokální pyramidální rasa borovice černé Pallasovy (*Pinus nigra* subsp. *pallasiana* var. *fastigiata*), jejíž první místo introdukce do Evropy byla právě Dendrologická zahrada. Pochází z jediné známé populace v západním Turecku mezi městy Tavşanlı a Kütahya (rezervace Vakıfský bor), kde pravděpodobně vznikla jako habituální mutace. Vytváří stromy vysoké přibližně 15 m s úzce kuželovitou korunou. Ze semen dovezených do Průhonice byly v 70. letech vypěstovány rostliny, které zde dodnes prosperují a plodí. Odtud se taxon rozšířil do kultury v České republice i v zahraničí.

Jalovce (*Juniperus*)

Jalovce představují méně nápadnou skupinu jehličnanů, přesto se společně s cypřišky a cypřiši řadí na třetí místo v počtu soustředěných taxonů (84 taxonů). Bohatství této skupiny odráží období ověřování technologií zakládání tzv. zahuštěných výsadeb a testování sortimentů půdopokryvných dřevin. Těžiště kolekce proto tvoří především plazivé druhy a jejich odrůdy, zejména jalovec obecný (*Juniperus communis*), velmi proměnlivý jalovec polehlý (*Juniperus horizontalis*) s početnými odrůdami a jalovec chvojka (*Juniperus sabina*). V posledních letech byla značná část kolekce zlikvidována v důsledku silného poškození houbovými chorobami. Dnes jsou jalovce vysazovány většinou v menších skupinách nebo jednotlivě, především v oddělení E-II (Na Valech). Zde jsou zastoupeny také keřové formy odvozené obvykle od jalovce čínské (*Juniperus chinensis*) a hybridu *J. xpfitzeriana*, stejně jako skupina stromových druhů a forem jalovce čínské (*Juniperus chinensis*), j. viržinského (*J. virginiana*) a j. skalního (*J. scopulorum*). V posledních letech jsou tyto výsadby bohužel opakovaně napadány krascem cypřišovým (*Lamprodila festiva*).

Cypřišky (*Callitropsis a Chamaecyparis*) a cypřiše (*Cupressus a Hesperocyparis*)

Dřeviny z čeledi cypřišovitých patří dlouhodobě k oblíbeným skupinám jehličnanů, především díky mimořádné variabilitě forem. V zahradě početně převažují jedinci keřového vzrůstu, ačkoli z hlediska objemu porostu dominují druhy stromové. Téměř celá kolekce cypřišek, zejména odrůd odvozených od cypřišku Lawsonova (*Chamaecyparis lawsoniana*), c. hrachonosného (*C. pisifera*) a c. nutkajkého (*Callitropsis nootkatensis*), je vysazena v samostatném oddělení D-IV (Cypřišky). Menší skupina odrůd c. tupolistého (*Chamaecyparis obtusa*) se nachází v oddělení E-II (Na Valech), zatímco vzácná původní forma tohoto druhu je vysazena na jižním svahu oddělení J-II (Údolíčko). Zvláštní pozornost si zaslouží kolekce devíti druhů cypřišů (*Hesperocyparis*) pocházejících ze sběrů v přírodě v Severní Americe, která byla vysazena na západní straně oddělení Na Valech.

	1
	2
	3

1
Výsadby stálezelených jehličnanů dokáže výrazně proměnit i zimní počasí

2
Linie jehličnanů založená v polovině 70. let dnes tvoří významný dělicí porost v jižní části zahrady. V jejím okraji jsou postupně vysazovány atraktivní dřeviny pro zvýšení dynamiky porostu; v centrální části snímku je patrná trojice smrků Brewerových (*Picea breweriana*)

3
Zpestřením rozsáhlé sbírky borovic jsou i vzácnější dřeviny, například kalifornský pazerav cedrový (*Calocedrus decurrens*).

Jedle (*Abies*)

Jedle patří k početně zastoupeným rodům a jsou pěstovány v širokém spektru druhů a odrůd, převážně ve stromových formách. Na několika místech zahrady jejich výsadby navazují na kosterní porosty. V oddělení M-I (Les Na Rizovce) se nachází výrazný porost hybridní populace jedle řecké (*Abies cephalonica*) a j. kavkazské (*A. nordmanniana*), adaptované na vysychavé stanoviště skeletových půd. Na vlhkých stanovištích v blízkosti roste skupina vzácné j. sibiřské (*A. sibirica*). V oddělení R-I (Les U Motelu) dominují lesnímu porostu statné exempláře j. obrovské (*A. grandis*) doplněné o vzácnou j. japonskou (*A. firma*). V jednom z nejstarších porostů v oddělení H-I (Štípenka) roste rovněž j. Lowova (*A. lowiana*), j. ojněná (*A. concolor*), j. řecká (*A. cephalonica*) a j. Veitchova (*A. veitchii*). Na vlhkých stanovištích při severním oplocení v oddělení P-I (Ke Štítu) je soustředěna kolekce vzácnějších druhů, například j. jehlicovité (*A. holophylla*), j. nikkoské (*A. homolepis*) a j. Delavayovy (*A. delavayi*). V oddělení E-II (Na Valech) se nachází skupina kompaktně a zakrsle rostoucích jedlí, včetně odrůdy j. bělokoré (*A. alba* 'Pyramidalis'), kultivarů j. korejské (*A. koreana*) a j. vznešené (*A. procera*). Dalšími vzácnými druhy jsou např. j. líbezná (*A. amabilis*), j. cilicijská (*A. cilicica*), j. subalpínská (*A. lasiocarpa*), j. španělská (*A. pinsapo*) nebo j. himálajská (*A. spectabilis*).

Tisy (*Taxus*)

Tisy se řadí k nejstarším sbírkám jehličnanů v zahradě. V 70. letech byla soustředěna kolekce téměř 50 odrůd, převážně odvozených od tisu červeného (*Taxus baccata*) a t. prostředního (*T. ×media*), okrajově také od t. japonského (*T. cuspidata*). Většina odrůd je soustředěna v oddělení A-I (V Konstrukcích) a dále jako doprovodná výsadba velkokvětých rododendronů v oddělení R-I (Les U Motelu). Cenné exempláře – potomci Domaslavického a Krompašského tisu – jsou vysazeny v oddělení N-III (Tavolníky) v rámci genofonu památných stromů České republiky.

Zeravy, zeravec (*Thuja*, *Platycladus*)

Zeravy jsou zastoupeny především odrůdami zeravu západního (*Thuja occidentalis*), které tvoří většinu sbírky o 25 taxonech. Největší exempláře z. řasnatého (*T. plicata*) rostou na severním břehu Černého rybníka. Menší skupiny odrůd zeravu západního, z. řasnatého i zeravce východního (*Platycladus orientalis*) se nacházejí v oddělení A-I (V Konstrukcích). K nejvzácnějším jedincům patří zerav korejský (*Thuja koraiensis*) v oddělení E-II (Na Valech). Výsadby v blízkosti hospodářského zázemí byly v posledních letech silně poškozeny krascem cypřišovým (*Lamprodila festiva*).

Modřiny (*Larix*) a pamodřín (*Pseudolarix*)

Modřiny jsou zastoupeny 25 taxony a jsou vysazeny na několika místech zahrady. Stromové formy modřinu opadavého (*Larix decidua*) a m. japonského (*L. kaempferi*), stejně jako m. dahurský (*L. gmelinii*), rostou především v severní části areálu (oddělení O-I a P-I). V oddělení H-I (Štípenka) je okrajově zastoupen modřín americký (*L. laricina*), zatímco v oddělení E-II (Na Valech) roste mohutný exemplář modřinu západoamerického (*L. occidentalis*). Zajímavou formou je mohutný kompaktní kultivar m. opadavého 'Margareta', uplatňovaný v okrajových výsadbách. Pěstitelsky lze k modřinům přiřadit i vzácně pěstovaný pamodřín líbezný (*Pseudolarix amabilis*), pocházející ze semen sebraných v roce 1982 ze starých exemplářů v pražské Stromovce.

Jedlovce (*Tsuga*)

Jedlovce jsou zastoupeny 18 taxony a rostou převážně v podrostu listnatých dřevin v oddělení R-I (Les U Motelu), kde je hojně zastoupen jedlovec kanadský (*Tsuga canadensis*). V odděleních J-II a J-III byly po roce 2004 vysazeny j. západní (*T. heterophylla*) jako náhrada za porosty smrku ztepilého poškozené kůrovcem. V oddělení E-II (Na Valech) se nachází několik kompaktních kultivarů j. kanadského. Vzácněji pěstované japonské druhy, j. Sieboldův (*T. sieboldii*) a j. různolistý (*T. diversifolia*), rostou v oddělení C-I (Vrboviště).

1	2	3
---	---	---

Douglasky (*Pseudotsuga*)

Douglasky tisolisté (*Pseudotsuga menziesii*), zastoupené 14 kultivary, se řadí k nápadným a významným dřevinám zahrady. Díky rychlému růstu byly využívány v kosterních výsadbách a dnes jsou jedněmi z nejmohutnějších stromů v areálu. Odrůdy se sivým olistěním, například *Pseudotsuga menziesii* 'Moerheimii' a 'Glauca Pyramidata', se uplatňují v doplňkových výsadbách, zatímco kultivar 'Little John' je ceněn pro svůj pravidelný kuželovitý habitus.

Metasekvoje (*Metasequoia glyptostroboides*) a tisovec (*Taxodium distichum*)

Tyto dřeviny patří k dendrologicky i historicky mimořádně cenným taxonům. Jsou soustředěny ve vlhčích partiích zahrady, zejména v nivě Černého potoka a na ostrůvcích rybníků. Metasekvoje čínská byla do České republiky introdukována v roce 1950 právě do Průhonic, pouhých devět let po svém vědeckém popisu. Zajímavostí je, že druh byl nejprve znám pouze ze zkamenělin a teprve později byl objeven v přírodě.

Další významné rody

Mezi další vzácně pěstované rody patří ostroлистec kopinatý (*Cunninghamia lanceolata*), tchajvanie kryptomeriovitá (*Taiwania cryptomerioides*), kryptomerie japonská (*Cryptomeria japonica*), sekvojovec obrovský (*Sequoiadendron giganteum*) a některé druhy rodu nohoplod (*Podocarpus*).

Jehličnaté dřeviny tvoří v Dendrologické zahradě nejen strukturální kostru mnoha partií, ale také důležitý studijní materiál pro hodnocení růstu, zdravotního stavu a adaptability dřevin v měnících se klimatických podmínkách. Díky dlouhodobé péči a systematickému doplňování sbírek představují Průhonice jedinečné místo, kde lze sledovat chování širokého spektra nahosemenných dřevin v podmínkách střední Evropy a využívat tyto poznatky jak v krajinářské praxi, tak v ochraně a další introdukci dřevin.

- 1**
Borovice mexická (*Pinus ayacahuite*) patří k vzácně pěstovaným druhům
- 2**
Plošné výsadby vřesovců v bohatém sortimentu oživují skupiny jehličnanů v předjaří
- 3**
Sadba potomků památných stromů je postupně dosazována do zásobní plochy pro produkci roubů. Přebytečné sazenice jsou podle možností nabízeny prostřednictvím webových stránek Dendrologické zahrady zpět do regionů, kde bývají vysazovány při různých významných dnech či jiných slavnostních příležitostech

Památné stromy a ohrožené rostliny ČR

Památné stromy

Památné stromy představují jedinečné prvky kulturní krajiny. Zpravidla se jedná o dřeviny s mimořádnými rozměry, vysokým stářím a výrazným habitem, jejichž velikost a dlouhověkost často přesahují běžné růstové parametry daného druhu. Tyto stromy bývají spojovány s konkrétními místy, krajinotvornými dominantami či historickým vývojem území, nikoli však vždy s konkrétní historickou událostí nebo osobností. Samotné označení „památný strom“ může být do jisté míry zavádějící, neboť evokuje především přímou vazbu na historickou událost. V minulosti se proto používalo označení „strom chráněný státem“, které lépe vystihovalo širší spektrum jejich funkcí. Patří mezi ně zejména význam krajinotvorný, estetický a ekologický – památné stromy působí svou mohutností, dlouhověkostí, malebností kmene, koruny i celkového habitu a často se stávají výraznými orientačními a identifikačními prvky krajiny. Vedle kulturně-historické hodnoty mají památné stromy také významnou biologickou roli. Představují cenné zdroje genetické variability, která může přispět k lepší adaptaci dřevin na měnící se podmínky životního prostředí. Výzkum památných stromů se tak pohybuje na pomezí ochrany biologické rozmanitosti a péče o kulturní dědictví krajiny.

Výzkumný ústav pro krajinu přistupuje k památným stromům jako k významným složkám kulturní krajiny a aktivně se podílí na jejich odborné dokumentaci, ochraně i rozmnožování. Přispívá tím nejen k zachování těchto výjimečných dřevin pro budoucí generace, ale i k hlubšímu pochopení jejich ekologického, estetického a kulturního významu.

Od roku 1979 bylo prováděno soustřeďování údajů o památných stromech České republiky z regionálních pracovišť Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody. Byl prováděn terénní průzkum ve vybraných oblastech a odebírán množitelský materiál pro založení genofondové matečnice památných stromů na Dendrologické zahradě. V návaznosti na tyto aktivity řešil od roku 1995 výzkumný ústav ve spolupráci s Agenturou ochrany přírody a krajiny České republiky společný výzkumný úkol s názvem „Záchrana genofondu památných stromů“. Tento projekt byl zaměřen na systematické poznání, ochranu a uchování geneticky cenných jedinců památných stromů v České republice a stal se ve své době jednou z klíčových aktivit ústavu v oblasti ochrany genetických zdrojů dřevin.

Hlavním cílem výzkumu bylo především upřesnění evidence genofondu památných stromů v jednotlivých regionech (krajích). Součástí tohoto úkolu byl rozsáhlý terénní průzkum, při němž byly získávány teoretické i praktické poznatky o jednotlivých stromech a zároveň byla doplňována databáze památných stromů Ústředního seznamu ochrany přírody. Tím došlo ke zpřesnění údajů o jejich výskytu, stavu a významu.

Další významnou částí projektu bylo rozmnožení a dopěstování vybraných jedinců, které byly považovány za mimořádně cenné z hlediska uchování genového spektra dřevin autochtonního i alochtonního původu (autochtonní = původní, v daném místě vzniklý nebo se vyskytující, alochtonní = nepůvodní). Tyto stromy mají vysokou biologickou, hospodářskou i sadovnickou hodnotu a jejich genetická výbava představuje důležitý zdroj pro budoucí využití v ochraně krajiny i v pěšební praxi.

Vyvrcholením výzkumných aktivit bylo vytvoření genobanky památných stromů v Dendrologické zahradě. Výběr památných stromů pro jejich rozmnožení je pro tvorbu a ochranu krajiny mimořádně cenný, neboť u řady jedinců lze vzhledem k jejich vysokému stáří předpokládat, že jsou relikty původních nebo člověkem jen málo ovlivněných populací. Tyto stromy tak představují významný genetický archiv vývoje krajiny. Díky spolupráci s Agenturou ochrany přírody a krajiny ČR a dalšími subjekty je možné navracet potomky množených památných stromů do jejich původních regionů, čímž se snažíme o udržení biologického i kulturně-historického kontinua krajiny.

Technologické aspekty množení a dopěstování památných stromů rovněž zahrnují vývoj a ověřování zejména vegetativního množení stromů, metodické postupy pro množení včetně řízkování a dalších technik, které byly testovány na památných a jinak významných dřevinách včetně rodů jako javor (*Acer*), buk (*Fagus*), dub (*Quercus*) či lípa (*Tilia*).

PAMÁTNÉ
STROMY
A OHROŽENÉ
ROSTLINY
ČESKÉ
REPUBLIKY

1	2	3
	4	5
	6	7

1
Do genofondové sbírky byly zařazeny především zdravé a statné stromy, často z exponovaných stanovišť, jako **Rájovský javor** (*Acer pseudoplatanus*) od Mnichova u Mariánských lázní s obvodem kmene 485 cm

2
Odběr roubů památných stromů pro přenos do zásobní plochy probíhá obvykle v průběhu zimních měsíců. Kromě řady lip, dubů a javorů je v Dendrologické zahradě archivováno také několik vybraných jeřábů oskeruší (*Sorbus domestica*) z Bílých Karpat, jako např. nejmohtnější Adamcova oskeruše s obvodem kmene přesahujícím 450 cm

3
Jako památné bývají na území České republiky nejčastěji chráněny lípy, duby a javory. Na snímku **skupina impozantních dubů letních** (*Quercus robur*) v obci Sedlec-Prčice

4
Mohutné stromy rostou často na území zaniklých obcí, zde např. **Bažantovská lípa** (*Tilia xeuropaea*) u bývalého Bažantova v okrese Tachov

5
V našem archivu jsou uloženi rovněž potomci tzv. **Hadi královny**, jedné z nejmohtnějších lip velkolistých (*Tilia platyphyllos*), původem z Dolní Moravice v okrese Bruntál, s obvodem kmene přesahujícím 9 metrů

6
Roman Businský při průzkumu památných stromů v osadě Businy v okrese Tábor. Na snímku letitá Kofroňova lípa, rostoucí poblíž chráněné Businské lípy (obě *Tilia xeuropaea*)

7
Sbírka jeřábů, založená na Dendrologické zahradě v roce 2010 v oddělení G-II dnes obsahuje všechny přirozené rostoucí druhy České republiky, včetně těch endemických

Hlavním obdobím výzkumu památných stromů byla 90. léta 20. století. Jeho výsledky byly průběžně publikovány pracovníky ústavu zejména v odborném časopise Acta Pruhoonica. Toto periodikum, vydávané v letech 1960–2014, se dlouhodobě věnovalo problematice krajiny, ekologie, okrasného zahradnictví a ochrany genetických zdrojů rostlin, včetně památných stromů. Památným stromům byly v rámci Acta Pruhoonica věnovány jak samostatné monografie, tak odborné příspěvky (Tábor a kol. 1998, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2012), v nichž jsou shrnuty zejména poznatky o evidenci, ochraně a rozmnožování genofondu památných stromů v jednotlivých regionech ČR. Během výzkumu památných stromů bylo celkem vyhodnoceno 1 245 položek památných stromů.

Dohromady bylo přemnoženo více než 220 položek památných stromů. Do dnešních dnů je v zásobní ploše památných stromů ve školce na Michovkách uchováno 114 položek, v archivní zásobní ploše na Dendrologické zahradě pak 83 položek roubovanců památných stromů celkem 197 taxonů. Ve školce na Michovkách jsou lípy vysazené ve dvou řadách, jako dělící linie mezi jednotlivými pěstitelskými plochami, v Dendrologické zahradě pak jako pravidelně tvarované stromy. Zbývající sadba vybraných jedinců památných stromů byla poskytnuta zpět do regionů v celkovém počtu 175 položek, obvykle k výsadbám u příležitosti významných dnů či událostí.

Endemické a ohrožené dřeviny České republiky

Endemické dřeviny jsou druhy, které se přirozeně vyskytují na omezeném území. V Dendrologické zahradě jsou uchovávány zejména endemity České republiky, které mají omezené rozšíření jen v určitých krajinných oblastech, výjimečně např. pouze na jediném kopci. Tyto cenné genofondy jsou v zahradě udržovány formou *ex situ* kolekcí, tedy mimo jejich přirozená stanoviště. Sběrka však není primárně zaměřena výhradně na endemické dřeviny. Součástí kolekce je rovněž řada ohrožených druhů původem z území České republiky. Ty jsou zde evidovány jako genofondy zvláštního významu, které slouží k výzkumu, odborné prezentaci a v případě potřeby také k repatriacím, tedy k navrácení jedinců do lokalit jejich původního výskytu. Zároveň představují důležitou rezervu genetické variability, která je klíčová pro dlouhodobé přežití druhů ohrožených změnami prostředí nebo úbytkem přirozených stanovišť. Endemické a ohrožené dřeviny jsou soustředěny do menších, specializovaných kolekcí, u nichž je kladen důraz na vědecký výzkum a ochranu přírody.

PAMÁTNÉ
STROMY
A OHROŽENÉ
ROSTLINY
ČESKÉ
REPUBLIKY

1	2	6	7
3	4		
5			

1

Jeřáb sudetský

(*Sorbus sudetica*), jeden z nejpozoruhodnějších českých endemitů, je botanikům znám již od 19. století.

Jeho populace v alpských polohách Krkonoš dnes čítají přibližně pouze 90 jedinců. Tento druh je však úspěšně pěstován v řadě botanických zahrad, a jeho budoucí přežívání je tak podporováno prostřednictvím *ex situ* kolekcí

2

Je s podivem, že příroda Prahy a jejího okolí umožňuje ještě dnes odhalovat floristické novinky nebo dokonce nepopsané, opominuté druhy, na což poukazuje i druhové jméno **jeřábu opominutého** (*Sorbus omisa*) rostoucího pouze na levém břehu Vltavy na severní periferii hlavního města. Jeho populace čítá přibližně 150 jedinců. V naší sbírce je pěstován od jeho formálního vědeckého popisu v roce 2012

3, 4

Již téměř třicet let je testováno rozmnožování kriticky ohroženého **lýkovce vonného** (*Daphne cneorum*) různými metodami, včetně *in vitro* kultur. V zahradě se dokonce daří pěstovat jedince pocházející z populací, které již v přírodě zcela vymizely. Tyto rostlinné zdroje jsou nenahraditelné pro navrácení druhu na jeho původní stanoviště

5

Stezka domácích dřevin

v severní části zahrady seznamuje návštěvníky s domácími druhy, na které na svých procházkách přírodou jen tak nenarazí

Studium těchto dřevin v Dendrologické zahradě zahrnuje několik klíčových aktivit. Je to především *ex situ* konzervace a genofondová péče, která spočívá ve sběru semen a vegetativního materiálu z populací ve volné přírodě, jejich následném pěstování v kontrolovaných podmínkách zahrady a systematické evidenci v databázích. Nedílnou součástí výzkumu je také hodnocení nejvhodnějších způsobů rozmnožování, a to jak generativního, tak vegetativního. V posledních letech jsou testovány zejména různé metody mikropropagace a ověřovány postupy pěstování ze semen. Zvládnutí efektivních rozmnožovacích technik výrazně zvyšuje úspěšnost pěstování, šíření a dlouhodobého přežití ohrožených druhů.

Sledování růstu ohrožených dřevin v podmínkách zahrady poskytuje cenné informace o jejich ekologických nárocích a potenciální odolnosti vůči stresovým faktorům, jako jsou sucho, choroby či škůdci. Zároveň umožňuje srovnání všech pěstovaných druhů a jejich sledovaných charakteristik na jednom místě za jednotných podmínek. Tyto experimenty, doplněné o hodnocení genetické variability s využitím moderních biosystematických metod, přispívají k tvorbě odborných metodik využitelných pro případné záchranné programy.

Na ochraně genofondu spolupracujeme s dalšími sbírkami a botanickými zahradami v České republice i v zahraničí, stejně jako s výzkumnými institucemi, správami velkoplošných chráněných území a jednotlivými odborníky. Mezi významné aktivity patří například spolupráce v rámci Pracovní skupiny pro genofondy Unie botanických zahrad České republiky, jejímž cílem je ochrana nejvíce ohrožených druhů naší flóry prostřednictvím *ex situ* kolekcí spravovaných botanickými zahradami. Tyto kolekce sehrávají důležitou roli při následném navrácení vypěstovaných jedinců zpátky do jejich přirozeného prostředí. V praxi již existuje řada úspěšných příkladů těchto aktivit. Neméně důležité je také zapojení do odborných databází a mezinárodních sítí, které usnadňují sdílení genofondových dat a koordinaci ochranných aktivit.

Na území České republiky roste okolo 200 druhů dřevin. Většina z nich má rozsáhlou oblast přirozeného rozšíření, která překračuje hranice států, někdy i kontinentů. Výhradně v Česku je původních jen několik druhů dřevin. Ty jsou navíc soustředěny do jediného rodu – jeřáb (*Sorbus*). V České republice v současné době (v roce 2026) rozeznáváme 21 druhů jeřábů. Z nich je 13 endemických a tři subendemické (okrajově zasahují za hranice státu). V rámci Evropy zaujímá Česká republika mezi jinými státy páté místo v počtu jeřábů. Je to zejména díky překryvu areálů rodičovských druhů a pestré paletě příhodných stanovišť. Více jeřábů roste jen v Maďarsku (50), Británii (46), Německu (38) a na Slovensku (35). Dendrologická zahrada spravuje jednu z nejucelenějších sbírek jeřábů, přinejmenším v Evropě. Kromě všech českých jeřábů u nás pěstujeme též větší množství druhů slovenských, maďarských, čínských, ale i z jiných koutů světa. Rostliny jsou k vidění v celé zahradě, tři největší tematické plochy však naleznete v oddělení G-II, O-II a na Stezce domácích dřevin na hranicích oddělení N-I a N-II. Další ohrožené domácí dřeviny jsou vysazeny zejména ve Stezce domácích dřevin v odděleních N-II, N-III a O-II.

6
Na území České republiky rostou tři původní druhy skalníků. Výskyt **skalníku celokrajného** (*Cotoneaster integerrimus* – na snímku) a s. černoplodého (*C. laxiflorus*) byl dlouhodobě známý. Ten třetí, skalník matranský (*C. matrensis*) byl odhalen až v posledních letech díky podrobnému taxonomickému studiu

7
Skalník černoplodý (*C. laxiflorus*) je svým rozšířením v České republice omezen pouze na jižní a střední Moravu. Patří mezi silně ohrožené druhy naší flóry a v Dendrologické zahradě jej pěstujeme asi z desítky populací

1	
2	3
4	5

1
Záhon se skladbou květin pro podporu hmyzu.

V posledních letech jich bylo v zahradě založeno několik

2
Srovnávací plocha trvalkových směsných záhonů nad Černým rybníkem je v letních měsících nejnavštěvovanější částí zahrady

3
Bohatá druhová skladba trvalek je silným lákadlem také pro mnoho druhů motýlů, které je možné v zahradě pozorovat

4
Odrůdy rodu *Kniphofia*.
Do hodnocení sortimentů trvalek se Dendrologická zahrada opět zapojila v roce 2022, na mezinárodní bázi, ve spolupráci s International Stauden Union

5
Hodnocení trvalek má tradici sahající do poloviny minulého století a přímo navazuje na aktivity hraběte A. E. Silva Taroucy. Jím shromážděné sbírky pivoňek a kosateců postupně zveřidovala a přenesla ze zámeckého parku M. Opatrná. Hodnotitelské plochy byly vysazeny v areálu Dendrologické zahrady ještě před jejím založením

Trvalky

Ačkoliv trvalky (pereny) nestály v popředí původních výzkumných záměrů, má jejich pěstování a hodnocení v Dendrologické zahradě dlouhou a kontinuální tradici, sahající až do počátku 30. let 20. století. Tehdy byla Spolková zahrada Československé dendrologické společnosti přenesena z centra Průhonice na pozemky za dálnicí a již tehdy se v pařeništích a na pěstitelských plochách množily trvalky mnoha skupin, od skalniček po záhonové druhy (Silva Tarouca 1932).

Zásadní osobností poválečného rozvoje sortimentu trvalek byla Milada Opatrná. V 50. letech 20. století s mimořádným nasazením shromažďovala dostupný sortiment trvalek ve válkou poznamenané zemi, dohledávala ztracené názvy odrůd s pomocí německých katalogů i pamětníků z řad starých zahradníků a postupně obnovovala základ pro pěstování trvalek v českých zahradách. V 60. letech, díky kontaktům v západní Evropě a vynikající znalosti němčiny, rozšiřovala sortiment o nové druhy a odrůdy, které se do tehdejšího Československa dostávaly jen velmi obtížně.

První pokusné výsadby určené k systematickému hodnocení trvalek byly v Dendrologické zahradě založeny v letech 1958–1959. Hodnocení probíhalo po dobu 5–7 let a jeho cílem bylo vyřadit zastaralé, nevyhovující druhy a odrůdy a ověřit chování nových kultivarů v našich klimatických podmínkách. Posuzování bylo zaměřeno především na praktické vlastnosti trvalek: dobu a bohatost kvetení, pevnost stonků, dlouhověkost, odolnost vůči chorobám a škůdcům, schopnost rozrůstání a přesévání i celkový zdravotní stav rostlin. Estetická kvalita květů nebyla pro M. Opatrnou prvořadým kritériem; důraz kladla zejména na vyrovnané kvetení, vitalitu a uplatnitelnost v trvalých sadovnických výsadbách. Součástí hodnocení bylo také sledování průměrných měsíčních teplot a vlivu extrémních výkyvů počasí.

V prvním rozsáhlém pokusu v letech 1960–1964 bylo hodnoceno přibližně 340 druhů a kultivarů z 50 rodů. Nejpočetněji byly zastoupeny rody hvězdnic (*Aster* s. l. – v širším taxonomickém pojetí), stračka (*Delphinium*), záplevák (*Helenium*) a kosatec (*Iris*), jimž se M. Opatrná věnovala i v dalších samostatných pracích. Pokusy probíhaly převážně na pozemcích Dendrologické zahrady v okolí Remízu (oddělení E-I), částečně také na dalších pozemcích výzkumného ústavu v Průhonici. Výsledkem byly seznamy doporučených druhů a odrůd, vhodných pro pěstování v českých podmínkách a uplatnitelných v sadovnictví (Opatrná 1969).

V následujících letech vedla M. Opatrná řadu specializovaných hodnocení, mimo jiné:

- odrůd kosatců (1966–1971),
- odrůd hvězdnic (1967–1973),
- sortimentu rodu *Delphinium* (1964–1974),
- světových sortimentů rodů turan (*Erigeron*), zlatobýl (*Solidago*), zavinutka (*Monarda*), čechrava (*Astilbe*), kopretina (*Leucanthemum*) a vratič (*Pyrethrum*),
- světových sortimentů kosatce sibiřského (*Iris sibirica*) (1975–1980), denivek (*Hemerocallis*) (1973–1982), kosatce *Iris x germanica* (1974–1977),
- okrasných trav a dalších, trávám podobných druhů z čeledí šachorovitých (*Cyperaceae*) a sítinovitých (*Juncaceae*) (1977–1984).

V souvislosti se změnou koncepce a novým kompozičním řešením areálu zahrady během jejího zakládání v 70. a 80. letech byly sbírkové trvalky postupně začleňovány do jednotlivých částí zahrady. Vlhkomilné druhy, zejména kosatce sibiřské a čechravy, byly vysazeny do louky před Černým rybníkem (oddělení F-I). Hajní pereny a drobné cibuloviny našly uplatnění především v Údolíčku (J-II) a Lese U Motelu (R-I), záhonové trvalky pak zejména v odděleních s pnoucími a půdopokryvnými dřevinami (A-I, A-II, B-II).

V 90. letech, během přesunu sbírky rododendronů do Lesa U Motelu (R-I) na západním okraji zahrady, zahájila Marie Součková experimenty s podrostovými trvalkami vhodnými do konkurenčních podmínek kořenových systémů dubů a smrků i do společnosti rododendronů. Pokusné výsadby byly umístěny ve výše zmíněném lese a v okolí nově vybudovaného rybníku Černáček (oddělení F-II a F-III). Výsledky průběžně publikovala v odborných časopisech a výzkumných zprávách (např. Součková 1992). Díky těmto aktivitám se zde významně rozšířil sortiment škornic (*Epimedium*), bergenií (*Bergenia*), funkií (*Hosta*), kakostů (*Geranium*), kapradin, bambusů a dalších rodů. S rozvojem trvalkových výsadeb vhodných do stínu se v zahradě pokračuje dodnes, a to i na jiných navazujících plochách v Údolíčku (J-II) a Štípence (H-I).

V posledních dvaceti letech se výzkum rozšířil také o hodnocení trvalek pro slunná stanoviště. V roce 2007 vznikla pod vedením Adama Baroše severně od Černého rybníka (oddělení K-I) nová pokusná plocha, zaměřená na smíšené trvalkové záhony inspirované přirozenými

TRVALKY

1	2	9
3	4	
5	6	10
7	8	

1
Louka na jižní straně Černého rybníka s vlhkou a jílovitou půdou nabízí ideální podmínky pro pěstování denivek. Záhon založený Marií Součkovou je jednou z nejpůsobivějších partií zahrady na začátku léta

2
Současná sbírka denivek je z velké části tvořena sortimentem shromážděným v zahradě již před desítkami let. Postupně je doplňována o zástupce nových šlechtitelských skupin

3
Vlhký stín je ideálním stanovištěm pro velkolisté funkcie. Dnes je v zahradě vysazeno přes 200 druhů a odrůd především v údolí pod hrází Černého rybníka a v Lese U Motelu (oddělení R-I)

4
V okolí potoka se daří patrovým prvosenkám. Ačkoliv řada druhů z této skupiny je krátkověká, **prvosenka pomoučená (*Primula pulverulenta*)** se na vhodném stanovišti samovolně obnovuje

5
Škornice (*Epimedium*) jsou vděčné trvalky do stinných podrostů. Několik desítek druhů a odrůd je pěstováno v oddělení Les U Motelu (R-I) jako doprovod stálezelených rododendronů

6
Velkolisté rodgersie (*Rodgersia*) a funkcie (*Hosta*) vyžadují minimální péči a dostatek prostoru. Vyniknou buď jako solitéry nebo ve velkých plochách jako doplněk keřů

7
Srovnávací plocha trvalkových směsných záhonů nad Černým rybníkem je v letních měsících nejnavštěvovanější částí zahrady

8
Současná kolekce pivoňek je připomínkou dlouhodobě hodnotitelské práce

společenstvy stepí a préríí. Tyto výsadby se vyznačují bohatou druhovou skladbou, dlouhodobou estetickou působností, přirozenou dynamikou přírodních procesů během sezóny, nízkými nároky na vláhu, půdu i údržbu a jsou vhodné zejména pro městskou zeleň. Každý záhon byl hodnocen po dobu tří let skupinou hodnotitelů, a to z hlediska celkového dojmu, barevnosti a struktury (Baroš & Matiska 2012). Během sedmi let zde vzniklo téměř 30 záhonů s rozličnými kombinacemi rostlin, včetně těch, kde byly ověřovány standardní směsi z Německa a Švýcarska (např. program Silbersommer) i několik originálních průhonických směsí. Výsadby suchomilných trvalek u Černého rybníka se dále rozvíjejí a některé starší záhony jsou postupně obnovovány. V roce 2014 bylo v rámci projektu řešeného A. Barošem založeno dalších 26 záhonů, tentokrát pro stinná a polostinná stanoviště v porostech poblíž Remízu (E-I), v oddělení U Motelu (G-I) a v jižní části Štípenky (H-I).

Samostatnou kapitolu představují sbírky denivek (*Hemerocallis*), pivoňek (*Paeonia*) a kosatců (*Iris*), vysazené v odděleních A-I, B-I a B-II. Vzhledem k mimořádně bohatým sbírkám těchto rodů v Průhonické botanické zahradě na Chotobuzi je v Dendrologické zahradě udržován spíše základní sortiment, sloužící k dokumentaci variability a k sezónnímu zpestření návštěvnické nabídky. Denivky jsou zde pěstovány již od poloviny 80. let a průběžně doplňovány o nové odrůdy.

Prověřené sortimenty okrasných trav byly využity při založení rozsáhlého záhonu pod skupinou kamenů v oddělení J-I, s převahou ozdobnic (*Miscanthus*), pros (*Panicum*) a dalších rozmanitých středně vzrůstných druhů. Nově shromážděná kolekce ozdobnic slouží také jako doprovod historických odrůd růží v oddělení K-III.

Od roku 2023 se Dendrologická zahrada zapojuje do mezinárodního hodnocení vybraných trvalek koordinovaného Hochschule Weihenstephan-Triesdorf, vyšší odbornou školou ve Freisingu. Hodnocení probíhá paralelně v Německu, Rakousku, Švýcarsku a České republice, vždy po dobu tří let. Jako první byly hodnoceny řebríčky (*Achillea*), následně mnohokvěty (*Kniphofia*) a třapatky (*Rudbeckia*), v dalších letech se počítá s bergeniemi (*Bergenia*).

V roce 2023 byly založeny také nové pokusné záhony zaměřené na studium bezobratlých živočichů, zejména opylovatelů. Druhová skladba záhonů, struktura vegetace i použití doplňkových prvků (suché zídky, hmyzí hotely, hromady kamení, větví nebo listů, různé frakce štěrku a písku, napajedla pro hmyz) podporují bezobratlé a přispívají tak k dlouhodobé stabilitě různorodých ekosystémů v zahradě.

9

Hajní trvalky jako doprovodná kultura rododendronů a azalek je dalším významným tématem řešeným v Dendrologické zahradě od druhé poloviny 80. let do současnosti. Prioritou zde bylo prověření sortimentu peren pro stinná stanoviště do konkurence kořenového prostoru vzrostlých stromů

10

Zkoušení okrasných trav se zde již na přelomu 70. a 80. let věnovala Milada Opatrná. Velká část sortimentu, který zde soustředila, byla použita v roce 2002 k výsadbě velkoplošného záhonu na svahu pod skupinou kamenů v oddělení J-I

1		
2	3	
4	5	6

1
Narcisová louka je prostor, kde byly již v roce 1985 realizovány nejstarší plošné výsadby narcisů ve větším měřítku. Další etapa doplňování této plochy probíhala po roce 2002

2
Na okraji Narcisové louky se dosud prosperuje nejstarší porost tvořený **sasankami vábnými** (*Anemone blanda*) v několika odrůdách

3
Ve vlhkých částech Narcisové louky se dodnes nachází několik skupin **ocúnů** (*Colchicum*) různých druhů a odrůd. Kvůli jejich jedovatosti nejsou další ocúny v zahradě již vysazovány

4
Výsadba tulipánů planých (*Tulipa sylvestris*) v oddělení B-I, chráněná převislými větvemi lípy evropské (*Tilia × europaea*), pochází z roku 2005

5
Trvalkové záhony s řidším zápojem a štěrkovým povrchem vyhovují především stepním a vysokohorským druhům. Daří se zde zejména některým druhům botanických tulipánů, modřenců a česneků

6
V trvalkových záhonech na jižním svahu severně od Černého rybníka (K-I) byl postupně soustředěn široký sortiment cibulovin s cílem prodloužit dobu kvetení a zvýšit celkovou atraktivitu. Liliochvostec (*Eremurus*) zde obstál kvůli úpravám podloží pouze v prvních letech a dnes se vyskytuje již jen sporadicky

Cibuloviny

Pěstování cibulovin má v Dendrologické zahradě dlouhou tradici. Již od poloviny 80. let zde probíhají experimenty s jejich naturalizací (zplněním), respektive s dlouhodobým udržením vybraných druhů v trvalých rostlinných společenstvech. Důraz je proto kladen především na dlouhověké a vytrvalé taxony. Nejvýznamnější soubor dnes představují narcisy (*Narcissus*), pěstované v částečně přistíněných plochách s cílem prodloužit jejich dobu kvetení.

Experimenty se zplaňováním cibulovin vedla Eva Petrová, která kromě narcisů vysadila také soubory ladoněk a ladoniček (*Scilla* s. l. – v širším taxonomickém pojetí), modřenců (*Muscari*) a ladoníků (*Camassia*). Část těchto výsadeb se dochovala dodnes.

Dlouhodobě je věnována největší pozornost již zmíněným narcisům. Velká četnost jejich výsadeb v louce u Černého rybníka (oddělení F-I) dala této lokalitě dokonce nové označení Narcisová louka. První výsadby kultivarů 'Carlton' byly do lučního porostu provedeny již v roce 1985. Od roku 2002 jsou zde jednotlivé kultivary vysazovány do skupin po 200 kusech ve sponu 10 × 10 cm, což umožňuje spolehlivé sledování vitality a úbytku jednotlivých odrůd. Přestože dlouhodobě dochází k markantnímu snižování počtu cibulí v důsledku napadení tzv. narcisovou mouchou (*Merodon equestris*), je v Narcisové louce stále soustředěno přibližně 100 kultivarů.

Po roce 2002 byly pod vedením Marie Součkové zakládány nové výsadby drobných cibulovin určených ke zplnění zejména ve stínu stromů ve Štípence (H-I), v Lese U Motelu (R-I) a v okolí Černého rybníka (F-I, F-II). V zahradě jsou tak bohatě zastoupeny také odrůdy modřenců, česneků (*Allium*), ladoněk a ladoniček a tulipánů (*Tulipa*). Cibuloviny tolerantní k přistíněným stanovištím jsou průběžně doplňovány do porostů na okrajích Narcisové louky a v ostatních výše zmíněných odděleních. Díky vhodné péči se zde některé druhy ladoněk a sasanek (*Anemone*) spontánně šíří semeny, čímž vznikají výrazné a esteticky hodnotné porosty.

Světlomilné cibuloviny, jako jsou česneky nebo tulipány, jsou součástí pokusných trvalkových záhonů severně od Černého rybníka (K-I). Některé taxony z této skupiny doplňují také výsadby okrasných trav a trvalkové záhony v různých částech zahrady.

Vlhkomilné ocúny (*Colchicum*) jsou s ohledem na jejich toxicitu v zahradě pěstovány pouze ojediněle. Přesto lze na několika místech dodnes nalézt výsadby z 80. let, zejména v louce u Černého rybníka. Vzácnější druhy a kultivary ostatních rodů cibulovin byly umísťovány na světlá stanoviště na okrajích záhonů v Údolíčku (J-II).

V posledních letech probíhají také pokusy s výsadbami původních druhů lilií (*Lilium*) nebo jejich málo prošlechtěných kultivarů. Ty jsou často používány v kombinaci s keři rododendronů (*Rhododendron*) nebo jako doprovodné byliny k růžím (*Rosa*).

V současnosti je v areálu Dendrologické zahrady evidováno téměř 500 taxonů vytrvalých cibulovin, přičemž z hlediska druhové i odrůdové rozmanitosti jednoznačně dominují narcisy. Pro zvýšení atraktivity letní návštěvnícké sezóny jsou vybrané kultivary lilií každoročně vysazovány také do nádob, které oživují terasy v prostoru kolecké pnoucích rostlin i okolí hlavního vstupu do zahrady. V předjaří se navíc od roku 2003 v Dendrologické zahradě pravidelně konají výstavy širokého sortimentu odrůd tulipánů, mimo jiné i proto, že jejich šlechtění má v Průhoních dlouhou tradici.

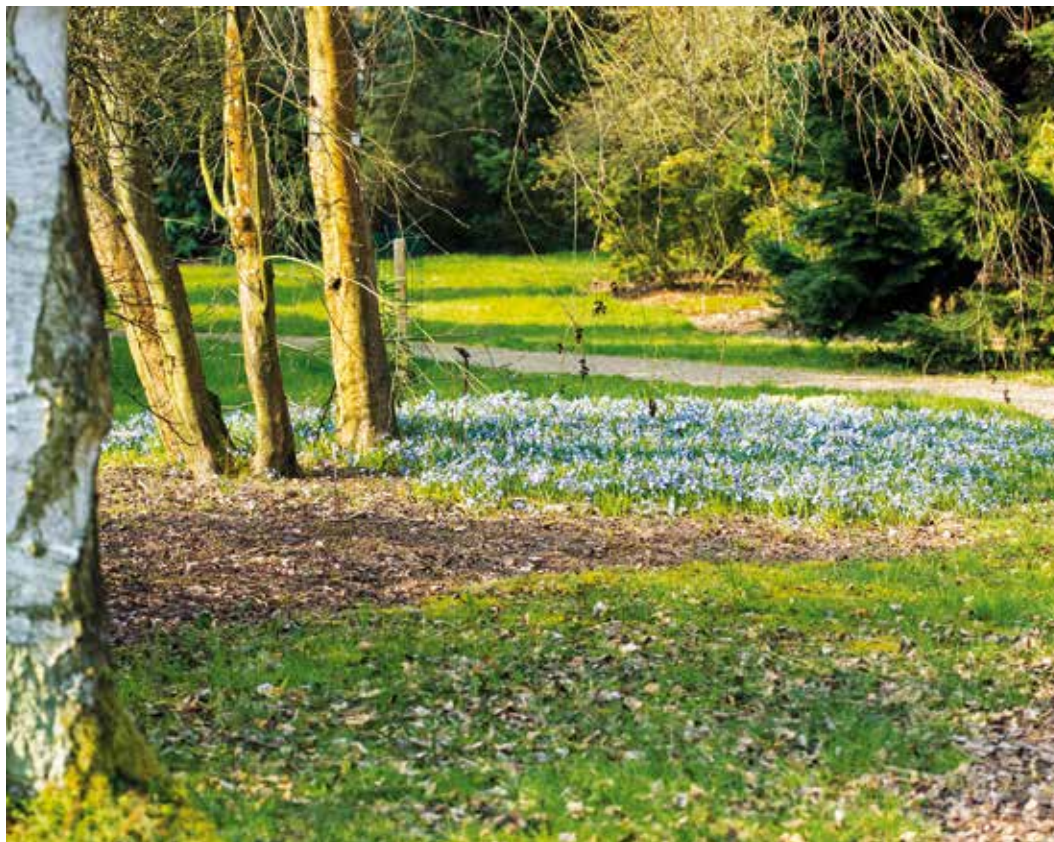
1	6
2 3	7 8
4 5	9 10

1
Linie strojově sázených narcisů jsou významným oživením okrajů Barevné louky

2, 3
V letech 2009–2010 byly v rámci **výstav jarních cibulovin** založeny ověřovací květinové záhony, inspirované standardizovanými výsadbami drobných cibulovin i velkokvětých narcisů a tulipánů, doplněných o jarní trvalky podle návrhů nizozemské odbornice Jacqueline van der Kloet

4, 5
Liliím se na těžkých jílovitých půdách obecně příliš nedaří. V zahradě dlouhodobě prospívá pouze několik druhů ze skupiny tzv. orientpet hybridů. K nejvitálnějším patří kultivar 'Leslie Woodriffé', vysazený na okraji porostu vzrostlých rododendronů. Výsadba v rašelinno-kůrovém substrátu určeném pro vřesovištní rostliny liliím vyhovuje a větve dorůstajících keřů zároveň poskytují ideální oporu vysokým lodyhám obtěžkaným velkými květy

6

V prostoru Štípenky (oddělení H-I), se každým rokem rozrůstají **skupiny drobných cibulovin**, od sněženek přes ladoňky až po ladoničky

7

V okraji Barevné louky byly v roce 2021 strojově vysazeny vybrané **směsi cibulovin**, u kterých sledujeme jejich vytrvalost

8

V hajních partiích i pod olšemi na březích rybníků se úspěšně rozvíjejí populace **dymnivek** (*Corydalis*) v různých odrůdách. Relativně vzácné růžové a červené kvetoucí formy se postupně výrazně podílejí na pestrosti přilehlých ploch

9

V hajních partiích je testována vitalita vybraných odrůd vzniklých **křížením lilí zlatohlavých** (*Lilium martagon*) s příbuznými druhy z východní Asie. Žlutě kvetoucí odrůdy patří k citlivějším (např. *L. m.* 'Scarlet Morning'), zatímco červené kvetoucí odrůdy se ve výsadbách udržují nejdéle

10

V letních měsících ožívají zídky v oddělení A-II kolekce **pozdě kvetoucích odrůd lilí** ze skupiny orientálních hybridů, vysazených v nádobách

1	
2	3
	4

- 1 První uchovávané evidenční sešity se seznamy rostlin na pěstebních plochách
- 2 Zákres výsadby kolekce habrů na jižní straně hráze Černého rybníka z roku 1960
- 3 Přírůstková kniha jako první zdroj informací o původu rostliny
- 4 Školkařská kniha pro vedení záznamů o pěstebních opatřeních, účelu použití a dalších relevantních informací

Číslo	Název	Stav	Stav	Stav
1	ALNUS	1	1	1
2	ALNUS	1	1	1
3	ALNUS	1	1	1
4	ALNUS	1	1	1
5	ALNUS	1	1	1
6	ALNUS	1	1	1
7	ALNUS	1	1	1
8	ALNUS	1	1	1
9	ALNUS	1	1	1
10	ALNUS	1	1	1
11	ALNUS	1	1	1
12	ALNUS	1	1	1
13	ALNUS	1	1	1
14	ALNUS	1	1	1
15	ALNUS	1	1	1
16	ALNUS	1	1	1
17	ALNUS	1	1	1
18	ALNUS	1	1	1
19	ALNUS	1	1	1
20	ALNUS	1	1	1
21	ALNUS	1	1	1
22	ALNUS	1	1	1
23	ALNUS	1	1	1
24	ALNUS	1	1	1
25	ALNUS	1	1	1
26	ALNUS	1	1	1
27	ALNUS	1	1	1
28	ALNUS	1	1	1
29	ALNUS	1	1	1
30	ALNUS	1	1	1
31	ALNUS	1	1	1
32	ALNUS	1	1	1
33	ALNUS	1	1	1
34	ALNUS	1	1	1
35	ALNUS	1	1	1
36	ALNUS	1	1	1
37	ALNUS	1	1	1
38	ALNUS	1	1	1
39	ALNUS	1	1	1
40	ALNUS	1	1	1
41	ALNUS	1	1	1
42	ALNUS	1	1	1
43	ALNUS	1	1	1
44	ALNUS	1	1	1
45	ALNUS	1	1	1
46	ALNUS	1	1	1
47	ALNUS	1	1	1
48	ALNUS	1	1	1
49	ALNUS	1	1	1
50	ALNUS	1	1	1
51	ALNUS	1	1	1
52	ALNUS	1	1	1
53	ALNUS	1	1	1
54	ALNUS	1	1	1
55	ALNUS	1	1	1
56	ALNUS	1	1	1
57	ALNUS	1	1	1
58	ALNUS	1	1	1
59	ALNUS	1	1	1
60	ALNUS	1	1	1
61	ALNUS	1	1	1
62	ALNUS	1	1	1
63	ALNUS	1	1	1
64	ALNUS	1	1	1
65	ALNUS	1	1	1
66	ALNUS	1	1	1
67	ALNUS	1	1	1
68	ALNUS	1	1	1
69	ALNUS	1	1	1
70	ALNUS	1	1	1
71	ALNUS	1	1	1
72	ALNUS	1	1	1
73	ALNUS	1	1	1
74	ALNUS	1	1	1
75	ALNUS	1	1	1
76	ALNUS	1	1	1
77	ALNUS	1	1	1
78	ALNUS	1	1	1
79	ALNUS	1	1	1
80	ALNUS	1	1	1
81	ALNUS	1	1	1
82	ALNUS	1	1	1
83	ALNUS	1	1	1
84	ALNUS	1	1	1
85	ALNUS	1	1	1
86	ALNUS	1	1	1
87	ALNUS	1	1	1
88	ALNUS	1	1	1
89	ALNUS	1	1	1
90	ALNUS	1	1	1
91	ALNUS	1	1	1
92	ALNUS	1	1	1
93	ALNUS	1	1	1
94	ALNUS	1	1	1
95	ALNUS	1	1	1
96	ALNUS	1	1	1
97	ALNUS	1	1	1
98	ALNUS	1	1	1
99	ALNUS	1	1	1
100	ALNUS	1	1	1

Evidence genofondu

Historie dokumentace sbírek

Velké bohatství sbírek Dendrologické zahrady je průběžně zaznamenáváno různými způsoby přinejmenším 60 let. Počátky dokumentace pěstovaných rostlin sahají do období před druhou světovou válkou. První dochovaný přehled druhů se objevuje v katalogu rostlin, které Dendrologická společnost nabízela svým členům. Ten lze považovat za nejstarší známý doklad systematického přehledu pěstovaného sortimentu (Silva Tarouca a kol. 1932). Dalším významným pramenem je seznam druhů vysazených v letech 1956–1960 ve Štípcence (Svoboda 1960). Tento dokument již reflektuje cílenější práci se sbírkami a snahu o přehledné zachycení vysazovaných rostlin. S postupným rozšiřováním a výstavbou zahrady byly následně soustřeďovány tematické sbírky. Mezi důležitými historickými dokumenty s přehledy rostlin jmenujme např. přehledy rostlin soustředěných a pěstovaných v pěstitelských plochách v 70. letech. Tyto sbírky byly evidovány včetně údajů o původu v tzv. seznamu sortimentů dřevin, jehož autorem byl Karel Hieke. Z dalších důležitých dokumentů jmenujme např. přehled růží vysazených na hodnotitelských plochách Ludvíkem Večeřou nebo dílčí plány a seznamy výsadeb z přelomu sedmdesátých a osmdesátých let 20. století.

Podrobná a systematická evidence rostlin je v Dendrologické zahradě vedena od roku 1983, kdy byl stanoven přesný postup dokumentace výsad. Údaje o nově příchozích rostlinách začaly být zapisovány formou tzv. přírůstkových knih, ve kterých je evidováno nejen jméno a přidělené jedinečné evidenční číslo, ale také informace o původu a způsobu množení rostlin. Po dobu dalšího pěstování na množitelských plochách, tedy ve školkách, pařeništích či v kontejnerovně, jsou rostliny evidovány v tzv. školkařské knize. Po výsadbě na trvalé stanoviště jsou všechny informace o rostlině zaneseny do databáze s evidencí o genofondech. Dříve ji tvořila kartotéka evidenčních lístků každého pěstovaného taxonu, kterou v polovině 80. let 20. století vytvořila Marie Součková. Jednalo se o evidenční lístky formátu A5 s otvory po obvodu, umožňujícími mechanické třídění. Údaje byly na lístky zapisovány psacím strojem a zahrnovaly základní informace o taxonu, jeho původu a umístění v zahradě.

Od roku 1992 probíhal postupný převod této kartotéky do elektronické podoby. Nejprve byl využíván databázový systém dBase, později FoxPro 2. Tyto systémy umožnily efektivnější správu dat, jejich aktualizaci a vyhledávání. Významným milníkem ve vývoji evidence se stal rok 2008, kdy Dendrologická zahrada začala využívat společný databázový program Unie botanických zahrad České republiky – katalog Florius. Tento systém byl zvolen zejména pro možnost jednoduššího sdílení dat mezi institucemi.

Databáze Florius zpřístupňuje veřejnosti základní informace o sbírkových rostlinách, zejména údaje o jejich původu a místě výsadby. Pro interní potřeby Dendrologické zahrady jsou v systému evidována také další data, jako je rok výsadby, počet jedinců na stanovišti, údaje o případném přeurčení taxonu, druh množitelského materiálu a záznamy o úhynech rostlin. Při katalogizaci nových evidenčních položek jsou navíc automaticky přiřazovány taxonomické a doplňkové údaje ze slovníků systému Florius, například čeleď, třída, české jméno, areál původního rozšíření druhu, popřípadě jméno šlechtitele a rok vzniku odrůdy.

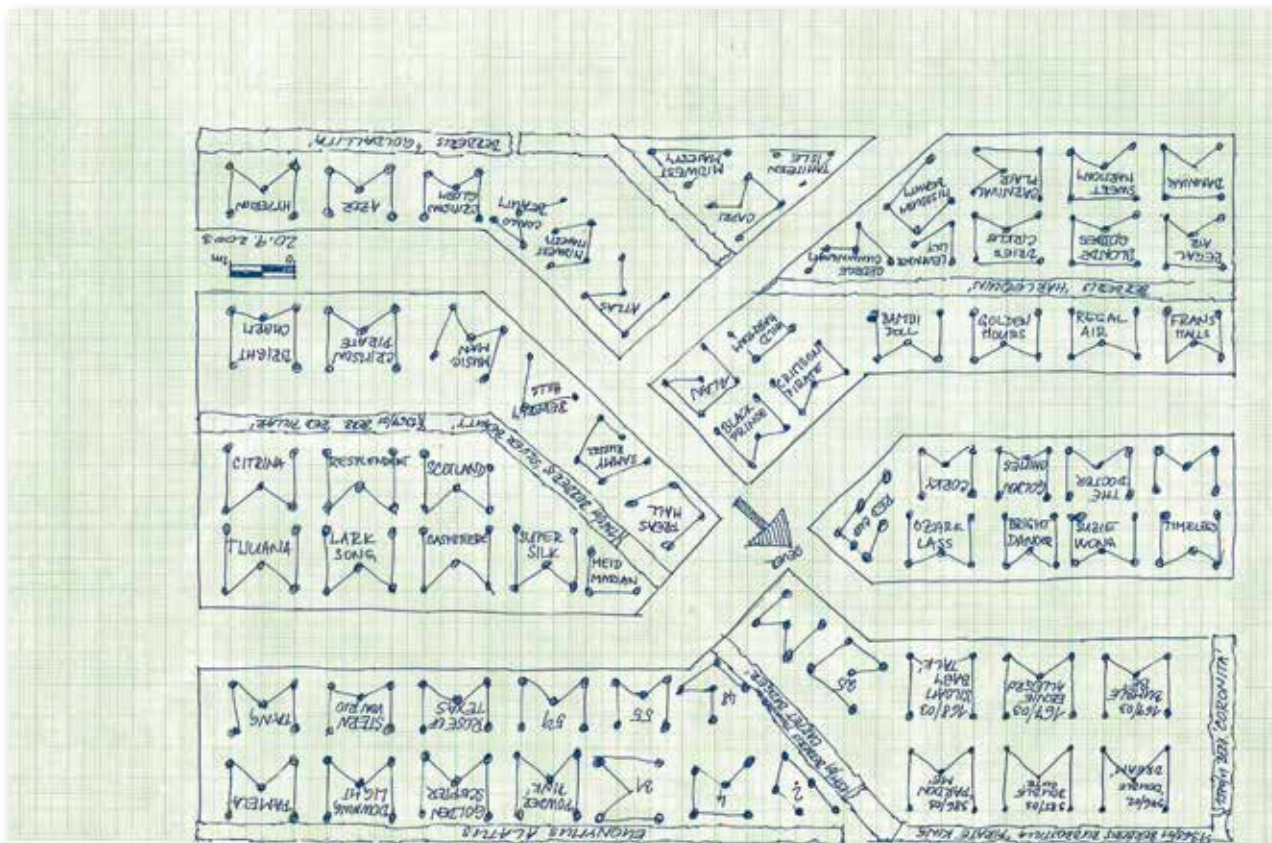
Způsob evidence rostlin v zahradě

Od roku 1983 jsou všechny rostliny získané do sbírek Dendrologické zahrady systematicky zaznamenávány ve výše zmíněné přírůstkové knize, která představuje základní vstupní evidenci. Zápis probíhá přímo na množárně a zahrnuje rostliny získané prostřednictvím mezinárodní výměny semen (*Index seminum*), přímým nákupem, výměnami s jinými zahradami, dary od soukromých pěstitelů i rostliny vzniklé rozmnožením stávajících jedinců.

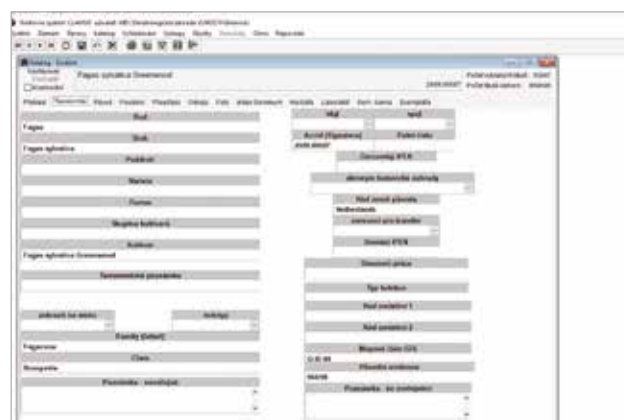
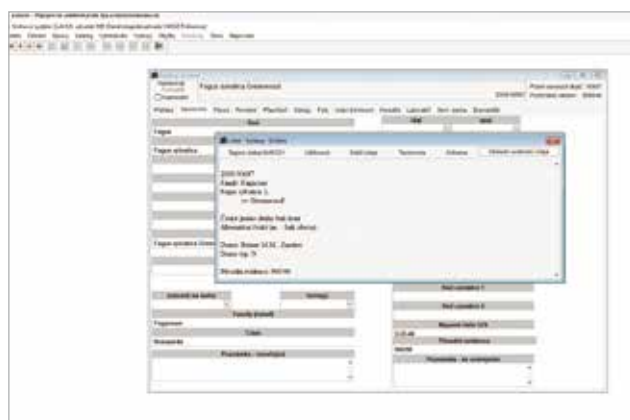
V přírůstkové knize je každému záznamu přiřazeno přírůstkové číslo a jsou zde uvedeny údaje o jménu rostliny, druhu množitelského materiálu, počtu jedinců a původu. Tato prvotní evidence je vedena duplicitně také v elektronické podobě, v souladu s interním manuálem k přírůstkové knize platným od roku 2013.

Rostliny určené k dopěstování jsou následně evidovány ve školkařské knize. Jakmile jsou vysazeny na trvalé stanoviště, jsou zakresleny do map Dendrologické zahrady a je jim přiděleno tzv. mapové číslo. Toto číslo slouží jako jednoznačný identifikační kód a sestává z označení konkrétního oddělení zahrady (např. A-II, R-I; dle aktuálního členění zahrady na evidenční plochy) a z pořadového čísla v rámci daného oddělení, které je číslováno průběžně od čísla 1. Mapové číslo je pak zapisováno například ve tvaru A-II-25 nebo R-I-268.

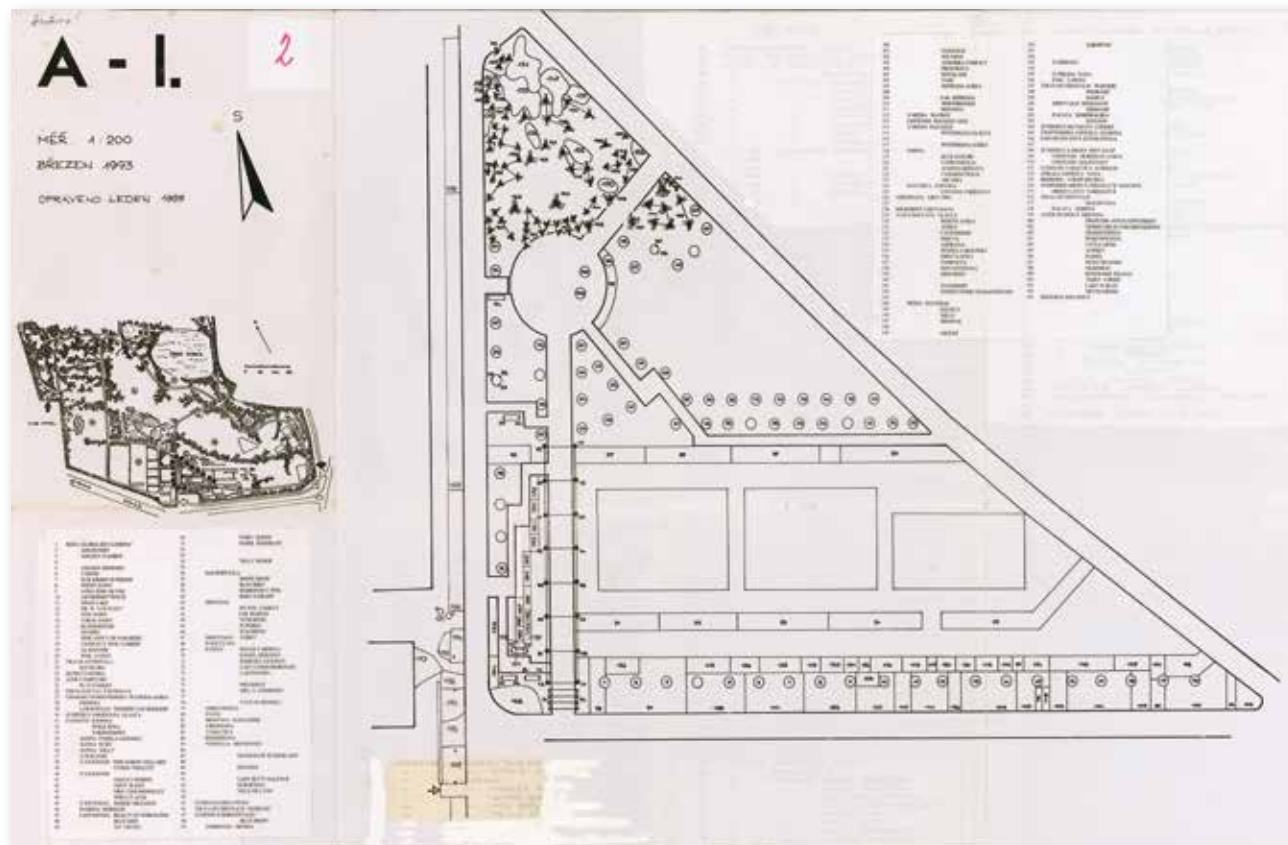
[illegible]

1	6
2 3	7
4 5	8

- 1 **Původní zákresy výsadeb**
- 2 **Mapy byly po roce 2005 převedeny do prostředí AutoCad**, kde jsou všechny výsadby přesně zakreslovány dodnes
- 3 **Převedení výkresů do digitálního prostředí** významně usnadnilo práci s genofondy. Výhodou je také možnost výtisku detailních výkresů pro aktualizaci map i plánování nových výsadeb
- 4 **K evidenci rostlin je dosud využíván katalog Unie botanických zahrad ČR Florius**
- 5 **Evidenční karta databáze Florius**
- 6 **Evidenční mapy** pořízené skupinou historického kreslení na začátku 90. let 20. století
- 7, 8 **Označení trvalek ve výsadbách plastovými jmenovkami**

Nové výsadby byly v minulosti zpravidla zakreslovány na milimetrový papír, případně byly pořizovány ručně kreslené výkresy v měřítku. Od roku 1985 probíhalo zaměřování jednotlivých oddělení pomocí nivelačního přístroje. Získaná data, tedy úhly a vzdálenosti od stanovišť, byla nejprve vynášena tužkou na papír v měřítku 1 : 200, následně obtahována tuší na pauzovací papír. Výsledné výkresy byly poté rozmnožovány v reprografickém centru. Tento proces byl však časově náročný a mezi samotným zaměřením a dokončením výkresů často docházelo v terénu ke změnám, ať už v podobě nových výsadeb, nebo úhynů rostlin.

Zásadní změnu přinesl rok 2006, kdy byla v areálu Dendrologické zahrady geodeticky zaměřena měřická síť bodů definujících polygony. Následně byla zakoupena totální stanice Topcon GTS 225, která umožnila přesné zeměměřické zaměřování. Data získaná tímto přístrojem jsou přenášena do výkresů v programu AutoCAD a slouží jako podklad pro další zakreslování výsadeb. Mapová dokumentace je průběžně aktualizována – doplňována o nové výsadby a očišťována o zaniklé jedince.

Součástí evidence rostlin je také jejich fyzické označení přímo ve výsadbách. V minulosti se používaly bílé natřené dřevěné kolíky, na něž byla jednotlivá písmena jmen rostlin natisknuta pomocí razítek. Postupně byly tyto provizorní popisky nahrazeny trvanlivějšími gravírovanými jmenovkami. Zapichovací jmenovky byly vyráběny z hliníkových destiček, visací pak z vrstveného novoduru.

V současnosti jsou jmenovky tisknuty pomocí termotiskárny Citizen na samolepicí hliníkovou fólii. Ta je následně aplikována buď na kovové stojany určené k zapichování, nebo na plastové podložky k zavěšování. Na jmenovce je vždy uvedeno latinské a české jméno rostliny, čeleď a mapové číslo. U botanických druhů je doplněn údaj o původním areálu rozšíření, u některých odrůd také jméno šlechtitele a rok vzniku odrůdy. U rostlin pocházejících z výměny semen (*Index seminum*) nebo ze sběrů v přírodě jsou uváděny údaje o původu, případně i přesná lokalita sběru.

Jmenovky jsou obvykle zavěšeny na větvích z jižní strany stromů a keřů, případně ze strany hlavních komunikací a stezek. U starších stromů bývají umístěny na kmeni. Nižší keře jsou nejčastěji označeny zapichovacími kovovými jmenovkami. Vytrvalé byliny jsou označovány jednoduchými jmenovkami z PVC s potiskem na fólii, která odolává klimatickým vlivům.

Zaměřování nivelačním přístrojem

Jižní břeh Černého rybníka

Marie Dvořáčková, květen 1995

Horizontal stenella frutescens		
1-1.	"Albicans" var. albicans	"gibbula"
1-2.	"Barrovi"	1-1/2/1/2
1-3.	"Bassani"	"
1-4.	"Blondini"	1-1/2/1/2
1-5.	"Calfrange"	1-1/2/1/2
1-6.	"Longare" var. undulata	1-1/2/1/2, 1-1/2/1/2, 1-1/2/1/2
1-7.	"Longare"	1-1/2/1/2
1-8.	"Gustave plant"	"
1-9.	"Mont vart"	1-1/2/1/2
1-10.	"Sandvicens"	1-1/2/1/2
1-11.	"Svensson"	1-1/2/1/2, 1-1/2/1/2
1-12.	"Svensson"	1-1/2/1/2, 1-1/2/1/2, 1-1/2/1/2
1-13.	var. Sverre	"
1-14.	"Lise plant"	"
1-15.	"Furball"	"
1-16.	"Svensson"	"
1-17.	"Karlsson byr"	"
1-18.	"Svensson"	"
1-19.	var. undulata	"
1-20.	"Longare"	"
1-21.	var. albicans	"
1-22.	"Barrovi"	"
1-23.	"Svensson"	"
1-24.	"Svensson"	"
1-25.	"Svensson"	"
1-26.	"Svensson"	"
1-27.	"Svensson"	"
1-28.	"Svensson"	"
1-29.	"Svensson"	"
1-30.	"Svensson"	"
1-31.	"Svensson"	"
1-32.	"Svensson"	"
1-33.	"Svensson"	"
1-34.	"Svensson"	"
1-35.	"Svensson"	"
1-36.	"Svensson"	"
1-37.	"Svensson"	"
1-38.	"Svensson"	"
1-39.	"Svensson"	"
1-40.	"Svensson"	"
1-41.	"Svensson"	"
1-42.	"Svensson"	"
1-43.	"Svensson"	"
1-44.	"Svensson"	"
1-45.	"Svensson"	"
1-46.	"Svensson"	"
1-47.	"Svensson"	"
1-48.	"Svensson"	"
1-49.	"Svensson"	"
1-50.	"Svensson"	"
1-51.	"Svensson"	"
1-52.	"Svensson"	"
1-53.	"Svensson"	"
1-54.	"Svensson"	"
1-55.	"Svensson"	"
1-56.	"Svensson"	"
1-57.	"Svensson"	"
1-58.	"Svensson"	"
1-59.	"Svensson"	"
1-60.	"Svensson"	"
1-61.	"Svensson"	"
1-62.	"Svensson"	"
1-63.	"Svensson"	"
1-64.	"Svensson"	"
1-65.	"Svensson"	"
1-66.	"Svensson"	"
1-67.	"Svensson"	"
1-68.	"Svensson"	"
1-69.	"Svensson"	"
1-70.	"Svensson"	"
1-71.	"Svensson"	"
1-72.	"Svensson"	"
1-73.	"Svensson"	"
1-74.	"Svensson"	"
1-75.	"Svensson"	"
1-76.	"Svensson"	"
1-77.	"Svensson"	"
1-78.	"Svensson"	"
1-79.	"Svensson"	"
1-80.	"Svensson"	"
1-81.	"Svensson"	"
1-82.	"Svensson"	"
1-83.	"Svensson"	"
1-84.	"Svensson"	"
1-85.	"Svensson"	"
1-86.	"Svensson"	"
1-87.	"Svensson"	"
1-88.	"Svensson"	"
1-89.	"Svensson"	"
1-90.	"Svensson"	"
1-91.	"Svensson"	"
1-92.	"Svensson"	"
1-93.	"Svensson"	"
1-94.	"Svensson"	"
1-95.	"Svensson"	"
1-96.	"Svensson"	"
1-97.	"Svensson"	"
1-98.	"Svensson"	"
1-99.	"Svensson"	"
1-100.	"Svensson"	"

B-V-309
Rosaceae - růžovité
Spiraea japonica
'Firelight'
tavalník japonský

K-1-223
Salicaceae - vrbovité
Salix x sepulcralis
vrba náhrobní
kion z vrby z Nemilkova

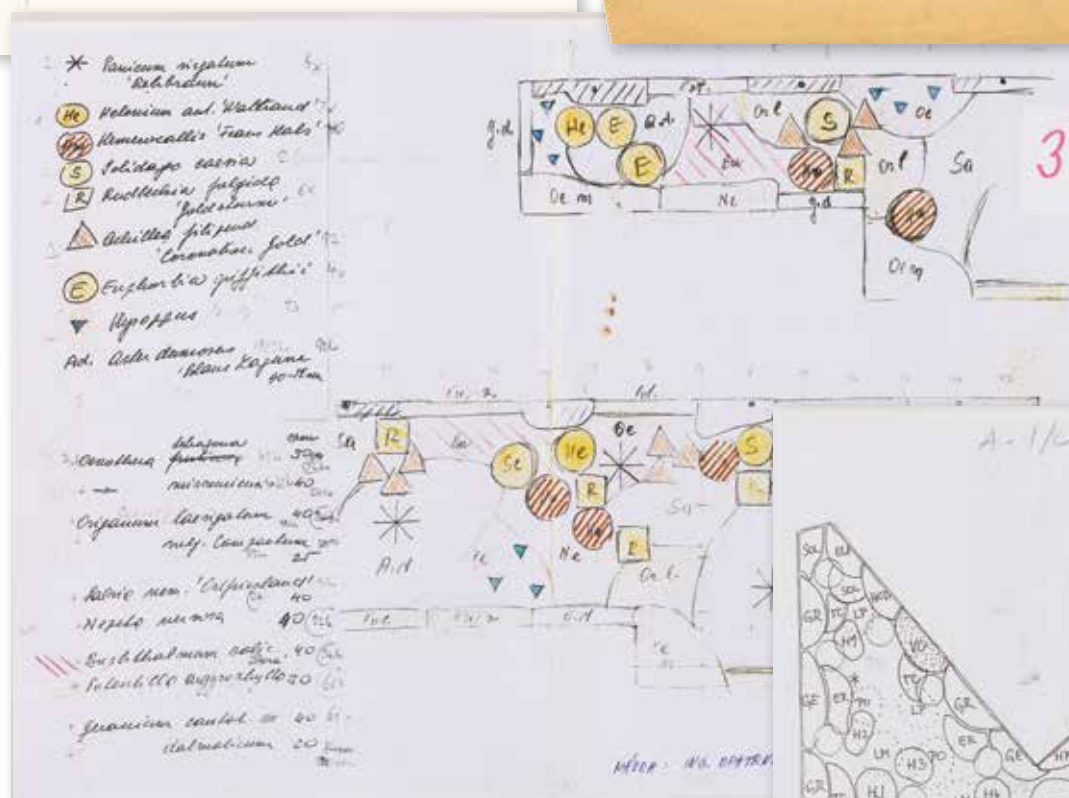
1	2	3	
	4		

1 Zaměrování výsadeb nivelačním přístrojem v 90. letech 20. století

2
Nejstarší evidenční záznamy kolekcí soustředěných dřevin v pěstebních kójkách z první poloviny 70. let 20. století

3 Jmenovky pro dřeviny

4 Evidenční mapy výsadeb trvalek z roku 2003

Průhonické šlechtění dřevin

Historie a význam šlechtění okrasných dřevin v Průhonicích

Šlechtění okrasných rostlin v Průhonicích navazuje na mimořádně dlouhou a kontinuální tradici sahající do období první republiky. Již od 20. let 20. století zde probíhala cílená hybridizační a selekční práce, úzce propojená s budováním významných dendrologických a genofondových sbírek v rámci aktivit Československé dendrologické společnosti a výzkumného ústavu. Po druhé světové válce byla tato činnost dále rozvíjena v rámci institucionálního výzkumu. Systematické šlechtění bylo výrazně posíleno po roce 1977, kdy se problematika genetických zdrojů, adaptace dřevin a jejich uplatnění v krajinářské architektuře stala jedním z hlavních výzkumných směrů. Po roce 1980 se šlechtitelská pozornost soustředila zejména na kvetoucí keře a růže, zatímco po roce 1995 se výrazně rozvinulo cílené šlechtění rododendronů (*Rhododendron*), reagující na potřebu odolných kultivarů pro středoevropské podmínky. V kontextu Dendrologické zahrady představuje šlechtění přirozené vyústění dlouhodobé práce s genofondy okrasných rostlin.

Klíčové šlechtitelské směry byly:

1. Otužilé rododendrony a azalky

Impuls k cílenému šlechtění mrazuvzdorných rododendronů a azalek v Průhonicích vzešel již po extrémně tuhých mrazech v zimě 1928–1929, kdy většina introdukovaných druhů a kultivarů utrpěla závažná poškození. Výjimku představovaly některé k mrazu odolné druhy, zejména rododendron Smirnovův (*Rhododendron smirnowii*), který se stal jedním z klíčových rodičovských taxonů pro další šlechtění.

Hlavním cílem šlechtění zůstává dodnes získání kultivarů s vysokou odolností vůči nízkým zimním teplotám, pozdním jarním mrazům i extrémům letního sucha a horka. Šlechtitelská práce navazuje na místní tradici a využívá genetický potenciál nejodolnějších průhonických odrůd. Významnou skupinu představují také poloopadavé azalky, zejména kříženci známí jako Jelínkovy azalky, vyšlechtěné se stejným adaptačním cílem. V současnosti probíhá též rezistentní šlechtění rododendronů vůči plísni rodu *Phytophthora*.

2. Odolnost keřů pro městskou a dopravní zeleň

Po roce 1980 se šlechtění keřů zaměřilo na jejich toleranci k abiotickým stresům typickým pro městské prostředí, zejména k zasolení, suchu a zhutněným půdám. Významnou roli zde sehrály mochny křovité (*Dasiphora fruticosa*), weigelié (*Weigela*) a růže (*Rosa*), především růže svraskalá (*Rosa rugosa*).

Zvláštní pozornost byla věnována šlechtění popínavých růží s vysokou mrazuvzdorností, vhodných i pro extrémní podmínky urbánního prostředí. Současně byla systematicky sledována odolnost vůči houbovým chorobám, zejména černé skvrnitosti a padlí.

3. Selektce okrasných dřevin pro potřeby zahradní a krajinářské tvorby

Vedle cílené šlechtitelské činnosti vznikají některé odrůdy také na základě selektce jedinců pocházejících jak z pěstovaných kultur, tak z přírodních populací. V těchto případech jde především o vyhledávání a následný výběr jedinců, kteří vynikají vlastnostmi uplatnitelnými v zahradní a krajinářské tvorbě. Při selekci je kladen důraz zejména na habitus rostliny, její růstové vlastnosti a vitalitu, dále na kvalitu a proměnlivost olistění, charakter a atraktivitu květů a případně i plodů. Významnými kritérii jsou rovněž odolnost vůči nepříznivým stanovištním podmínkám (např. tolerance vůči suchu, mrazu, znečištění ovzduší), zdravotní stav a dlouhodobá stabilita růstu. V neposlední řadě se zohledňuje i celkový estetický účinek rostliny v průběhu roku a její vhodnost pro konkrétní typy výsadeb.

4. Rychle rostoucí dřeviny pro produkci biomasy

Od roku 1993 byly výzkumné a šlechtitelské aktivity rozšířeny o tzv. energetické plodiny vhodné pro cílenou produkci biomasy k energetickému a surovinovému využití. Pozornost byla soustředěna na rychle rostoucí dřeviny, především topoly (*Populus*) a vrby (*Salix*), pěstované ve výmladkových plantážích s krátkou dobou obměty. Šlechtitelským cílem je pomocí testování genotypů získaných z volné přírody nebo z kontrolovaného opylení selektovat klony s vysokou produkcí biomasy, dobrou odolností vůči chorobám, škůdcům a změně klimatu. Výhodou využití domácích druhů (např. *Populus nigra*, *Salix alba*, *S. caprea* a *S. viminalis*) je možnost uplatnění vyšlechtěných odrůd i v oblastech se zvláštním režimem ochrany přírody, například v chráněných krajinných oblastech. Součástí výzkumu je rovněž testování rezistence topolu černého vůči rzi topolové (*Melampsora larici-populina*), která má prokazatelně negativní vliv na výnos biomasy.

5. Odolnost dřevin vůči invazním patogenům

Od devadesátých let probíhala v ústavu cílená experimentální selekce jírovce maďalu (*Aesculus hippocastanum*) s ohledem na rezistentní chování vůči klíněnce jírovcové – *Cameraria ohridella*, a také selekce hlohů (*Crataegus*) s ohledem na rezistentní chování vůči bakteriální spále růžovitých – *Erwinia amylovora*. Vzhledem k šíření invazních patogenů devastujících populace dominantních druhů břehových a doprovodných porostů bylo od roku 2010 šlechtění dřevin rozšířeno o testování rezistence olše lepkavé (*Alnus glutinosa*) vůči plísni olšové (*Phytophthora ×alni*) a jasanu ztepilého (*Fraxinus excelsior*) vůči voskovičce jasanové (*Hymenoscyphus fraxineus*). Cílem je selekce odolných genotypů a jejich využití ke stabilizaci narušených ekosystémů.

Většina odrůd vyšlechtěných v Průhonicích je dnes vysazena v různých částech Dendrologické zahrady i dalších místních pracovištích ústavu (ukázková plocha v podobě menší parkové upravené plochy se nachází na severním okraji hlavního areálu ústavu poblíž příjezdové cesty k hlavní budově). Rododendrony a azalky jsou soustředěny především v podrostech vzrostlých dřevin v západní a severní části zahrady v odděleních O-III a R-I, kde jsou dlouhodobě sledovány jejich růstové vlastnosti a vitalita. Kvetoucí keře a růže doplňují výsadby popínavých dřevin v odděleních A-I a B-II. Odrůdy rychle rostoucích dřevin jsou zde shromážděny jen částečně, jejich sortiment je spolu s dřevinami s vysokým stupněm odolnosti vůči invazním patogenům udržován na pracovišti Michovky na jihovýchodním okraji Průhonic.

Přehled šlechtitelů a vyšlechtěných / selektovaných odrůd dřevin

Následující text obsahuje chronologický seznam pracovníků, kteří se věnovali šlechtění dřevin v Průhonicích (v závorce uvedeno období jejich působení ve výzkumném ústavu), a jejich odrůd. Problematika šlechtění bylin (okrasných vytrvalých rostlin včetně cibulovin) je podrobně shrnuta v publikaci Baroš a kol. (2020). Vedle všech níže zmíněných kultivarů existuje navíc v odrůdové knize VÚK, v. v. i. záznam o jméně *Hedera helix* 'Janys' roku 2005, ke kterému nejsou známy žádné podrobnosti kromě jména šlechtitele, jímž byl Jan Rudiš.

Za jménem odrůdy jsou v závorce uvedeny její základní charakteristiky a rok jejího zavedení do kultury. Pokud se v různých zdrojích objevovalo více dat, je zde uvedeno to nejstarší, které je již spojeno se jménem konkrétní odrůdy. Základní charakteristiky odrůd rododendronů a některých růží zde z důvodu nadměrného objemu informací uvedeny nejsou. Další doplňkové informace o českém šlechtění dřevin poskytuje např. publikace Hieke (2004), která byla zdrojem řady níže uvedených informací. Pro rododendrony lze navíc také doporučit publikaci Franc a kol. (2013).

František Zeman (1908–1937)

Dříšťál (*Berberis*): *B. ×zemanii* (údajný hybrid *B. thunbergii* a *B. vulgaris* 'Atropurpurea', pojmenován K. Dominem; statný keř s červenými, na okraji celokrajnými nebo zčásti osinkatě zubatými listy; 1946), *B. ×zemanii* 'Humilior' (patrně stejné rodičovské kombinace jako předchozí druh, pojmenován K. Dominem; kompaktní keř do 0,5 m výšky, listy snad rovněž červené; 1946).

Růže (*Rosa*): 'Marietta Silva Tarouca' (sadová, růžový, středně velký, poloplňný až plný květ; 1924), 'Pozdrav z Průhonic' (pnoucí, tmavě červený, středně velký, plný květ; 1928), *Rosa ×pruhoniciana* (sadová, údajný hybrid *R. moyesii* a *R. willmottiae*, fialově červený, prázdný květ; 1924).

Tavolník (*Spiraea*): *S. pruhoniciana* (syn. *S. japonica* 'Pruhoniciana', vyšlechtěn v roce 1913, údajný hybrid *S. japonica* var. *ovalifolia* a *S. japonica* 'Anthony Waterer', poprvé uveden v roce 1924 – Domin a kol. 1924, neznámý).

Doc. dr. Ing. Bohumil Kavka (1927–1971)

Rododendron (*Rhododendron*): 'Antonín Dvořák' (1969), 'Arnošt Silva Tarouca' (1958), 'Beatrice' (1962), 'Belladona' (1967), 'Don Juan' (1965), 'Humoreska' (1959), 'Ideal' (1959), 'Largo' (1965), 'Má vlast' (1965), 'Marie Oliva Schlicková' (1958), 'Marka' (1962), 'Motýl' (1958), 'Panenka' (1958), 'Profesor Jelínek' (1966), 'Rose Marie' (1965), 'Rusalka' (1967), 'Sába' (1961), 'Violetta' (1958).

Azalka: 'Bobík' (po roce 1930), 'Dagmar' (1939), 'Eliška Přemyslovna' (1939), 'Libuše' (1939), 'Mami' (1939), 'Márinka' (1939), 'Prof. Jeršov' (1970), 'Šárka' (1933), 'Vlasta' (1939), 'Zdena' (1939), 'Zora' (po roce 1930).

Azalka (společně s M. Opatrnou a J. Dvořákem): 'Blanice' (1969), 'Doubrava' (1974), 'Labe' (1970), 'Orlice' (1974), 'Oslava' (1969), 'Sázava' (1970).

Růže (*Rosa*): *Rosa ×hugoptera* (sadová, údajný hybrid *R. hugonis* × *R. sericea* var. *pteracantha*; před rokem 1962).

Prof. dr. Ing. Jaromír Scholz, dr. h. c. (40. léta 20. století)

Rododendron (*Rhododendron*): 'Aurora' (1961), 'Lajka' (1966), 'Luník' (1961), 'Prof. Scholz' (společně s A. Nekolovou a I. Tábořem; 1998), 'Sputník' (1966).

Prof. dr. Ing. Jan Jelínek (30.–40. léta 20. století)

Azalka (*Rhododendron* subgen. *Azaleastrum* sect. *Tsutsusia*): tzv. Jelínkovy azalky, odrůdy: 'Boubín' (1966), 'Otava' (1962), 'Vltava' (1962). Další odrůdy z jeho výsevu později vyselektovali B. Kavka, M. Opatrná a J. Dvořák.

	1
--	---

1
Šlechtění rododendronů v Průhonicích má tradici dlouhou téměř 100 let. Kolekce průhonických odrůd vyšlechtěných před rokem 1980 je soustředěna v lesních partiích zahrady

Ing. Milada Opatrná (od konce 50. let do poloviny 80. let 20. století)

Rhododendron (*Rhododendron*): v první polovině 50. let spolupracovala s J. Jelínkem a B. Kavkou, podílela se na dokončení selekci jejich kříženců. Stála u vzniku odrůdy azalky 'Ledikanense' (společně s B. Kavkou; 1961) a stálezelených, zakrsle rostoucích kultivarů: 'Sychrov', 'Buchlovice', 'Krumlov' (všechny 1985) a 'Lenora' (1998). Dále nechala zapsat k právní ochraně velkolisté odrůdy 'Bouзов' a 'Loket' (obě společně s I. Tábořem a M. Severou v roce 2010).

Josef Dvořák (od 50. let 20. století)

Růže (*Rosa*): 'Bohumil Kavka' (1984), 'Eva' (1978), 'Hurvínek' (1985), 'Loreta' (1998), 'Moravanka' (1978), 'Vilém Heckel' (1978).

Azalka: Podílel se na selekci Jelínkových azalek. Jeho vlastní odrůda azalky 'Morava' pochází z roku 1970.

Josef Kyndl (od 50. let 20. století)

Rhododendron (*Rhododendron*): 'Alena' (1970), 'Milan' (1969), 'Petr' (1969).

Ing. Alžběta Dostálová (1954–1964) a Ing. Dr. Jiří Dostálek, CSc. starší (počátkem 60. let) (60.–80. léta)

Rhododendron (*Rhododendron*): šlechtění podnoží pro rhododendrony – tři generativně množené F1 odrůdy ('P1', 'P2', 'P3'). Odrůda 'Bezděž' (společně s M. Opatrnou, I. Tábořem a M. Severou; 2011).

Ing. Alena Nekolová (v 90. letech) a doc. Ing. Ivo Tábor, CSc. (1992–2021)

Rhododendron (*Rhododendron*): 'Křivoklát' (společně s D. Sekelezovou; 2011), 'Kuks' (2009), 'Lednice' (2008), 'Malá Skála' (2009), 'Marie Podvalová' (2003), 'Orlík' (2010), 'Pavla Kytlicová' (2003), 'Průhonice' (2008), 'Rohozec' (2009).

Poloopadavá azalka: 'Božena Němcová' (2003), 'Červená Lhota' (2008), 'Karolína Světlá' (2003), 'Profesor Scholz' (společně s J. Scholzem; 1998), 'Velká Morava' (2008), 'Veltrusy' (2008), 'Vizovice' (2008), 'Zvíkov' (2011), 'Žofie Podlipská' (2003).

Mgr. Michal Severa (od 2007 dosud)

Rhododendron (*Rhododendron*): šlechtění azalek a rhododendronů, dlouhodobě spravuje genofondové sbírky VÚK, v. v. i. Odrůdy: 'Čerchov' (2023), 'Čertoryje' (2018), 'Děvín' (společně s J. Hanzal Šedivou; 2017), 'Hostýn' (2018), 'Javořice' (2021), 'Ještěd' (2018), 'Klíč'

(2018), 'Klínovec' (2021), 'Koda' (2018), 'Kozákov' (2018), 'Lapikus' (2024), 'Libín' (2018), 'Lovoš' (2018), 'Milešovka' (2016), 'Praděd' (společně s D. Sekelezovou; 2017), 'Ralsko' (2018), 'Rejvív' (2024), 'Rýchory' (2025), 'Říp' (2018), 'Salajka' (2018), 'Sněžka' (2016), 'Sokol' (2024), 'Stožec' (2018), 'Studenec' (2021), 'Týřov' (2025), 'Vranov' (2016), 'Vyšehrad' (2018), 'Zebín' (2018).

Společné odrůdy vyšlechtěné A. Nekolovou, I. Tábořem a M. Severou

Rododendron (*Rhododendron*): 'Bečov' (2012), 'Hluboká' (2011), 'Jezeří' (2015), 'Kačina' (2011), 'Karlštejn' (2011), 'Klenová' (2015), 'Kokořín' (2011), 'Kotnov' (2012), 'Krakovec' (2011), 'Kroměříž' (2011), 'Lipnice' (2011), 'Opočno' (2011), 'Sovinec' (2012), 'Střekov' (2014), 'Švihov' (2012).

Ludvík Večeřa (1963–1975) a Marie Látová (70. a 80. léta)

Růže (*Rosa*): 'Alena' (syn. 'Alenka', 'Diana'; 1975), 'Blaník' (1967), 'České Práci Čest' (1970), 'Ludvík Večeřa' (po smrti L. Večeři odrůdu přihlásila M. Látová, popínavá, červená; 1981), 'Madlenka' (1975), 'Milena' (1972), 'Milevsko' (po smrti L. Večeři odrůdu přihlásila M. Látová, sadová, růžová; 1980), 'Ostrava' (nezvěstná; 1972), 'Nevěsta' (popínavá, světle růžová; 1981), 'Plamen' (1972), 'Průhonice' (tmavě růžová; 1974), 'Radka' (syn. 'Romana'; 1975), 'Ribana' (patrně vymizela z kultury; 1965?), 'Vendulka' (1974), 'Vesna' (patrně vymizela z kultury; 1964?), 'Závoj' (1972?), 'Zlata' (syn. 'Lenka'; 1975), 'Zorka' (1975).

Ing. Jiří Obdržálek, CSc. (1977–2020)

Borovice Heldreichova (*Pinus heldreichii*): 'Karmel' (v dubnu 1979 vybraný čtyřlétý semenáč v Průhonické botanické zahradě na Chotobuzi z výsevu osiva dovezeného Miroslavem Kučerou – zaměstnanec BÚ AV ČR – v roce 1974 z bývalé Jugoslávie; pomalu rostoucí odrůda kompaktního vejcovitého tvaru; 2009).

Borovice švýcarská (*Pinus xraetica*): 'Silver Candles' (selekce z provenienčního pokusu v Arboretu Sofronka v Plzni původem z francouzské části Pyrenejí poblíž obce La Cabanasse; pomalu a nepravidelně rostoucí, s nápadně silnou vrstvou bělavé pryskyřice na pupech; většinou řazena k druhu *P. uncinata*; 2005).

Broskvoň obecná (*Prunus persica*): 'Berenike' (syn. 'Salto'; semenáč odrůdy 'Melred' vypěstovaný J. Devátým v Dendrologické zahradě; nižší vzrůst, převislé větve, poloplné, tmavě růžové květy; 2018).

Dub letní (*Quercus robur*): 'Timuki' (společně s R. Cinovskisem; náhodný semenáč z vesnice Timuki v Lotyšsku, přesazen do botanické zahrady v Salaspils ve stejném státu, rouby z mateřské rostliny byly přivezeny do Průhonice v roce 1997; purpurově zbarvené listy; 1997).

Dub cer (*Quercus cerris*): 'Artemis' (semenáč z porostu dubů v okolí zámku Rendez-vous (Dianin chrám) v Lednicko-valtickém areálu východně od Valtic vybraný a do kultury přenesený Jiřím Devátým; hluboce laločnatý list; 2022).

Jinan dvoulaločný (*Ginkgo biloba*): 'Variegata Finger' (společně s J. Fingerem; náhodný semenáč z roku 1975 vzešlý v Olomouci-Holíčích; panašované listy; 2003).

Lípa stříbrná (*Tilia tomentosa*): 'Petrov' (společně s A. Nohelem; selekce rostlin z Botanické zahrady a arboreta Mendelovy univerzity v Brně; kompaktní vejcovitá koruna; 2011).

Lýkovec vonný (*Daphne cneorum*): 'Velký Kosíř' (syn. 'Rubrum', selekce z přírodní populace na kopci Velký Kosíř v Čechách pod Kosířem; nápadně tmavě růžové květy; 2001).

Zimolez modrý (*Lonicera caerulea*): 'Tolbačík' (selekce semenáčů z původních sběrů plodů na vulkánu Tolbačík na Kamčatce přivezených J. Wegerem z expedice v roce 1990; kompaktní, nízký vzrůst, větší chutné plody; 2019).

Střemcha obecná (*Prunus padus*): 'Cinovskis' (syn. 'Novosibirsk'; společně s I. Bondareva; osivo původem z Ruska z Novosibirské oblasti, semenáč od Raimonda Cinovskise z botanické zahrady Salaspils v Lotyšsku přivezený do Průhonice v roce 1997; zjara tmavě zelené listy s purpurovým nádechem se v létě zbarvují do vínové barvy a na podzim do oranžově červené až purpurové; 2004).

Ing. Vojtěch Benetka, CSc. (1977–2010)

Mochna křovitá (*Dasiphora fruticosa*): šlechtění na toleranci k abiotickým stresům, později na nižší kompaktní vzrůst a širší paletu barev květů: 'Berounka' (krémově bílá s blednoucím růžovým lemem; 2018), 'Blanice' (společně s P. Štochlou, bílá; 2006), 'Bystřice' (karmínově růžová; 2008), 'Cidlina' (světle růžová; 2018), 'Doubravka' (jasně žlutá; 2017), 'Jizera' (cihlově červená; 2006), 'Odra' (žlutá; 2017), 'Oleška' (oranžová; 2011), 'Olsa' (jasně žlutá, vysoká; 2017), 'Orlice' (jasně žlutá, nízká, rozložitá; 2007), 'Oslava' (oranžově žlutá; 2006), 'Radbuza' (bronzová; 2006), 'Rokytká' (růžová; 2011), 'Svitava' (světle žlutá; 2006), 'Úhlava' (sytě žlutá; 2006), 'Volyňka' (lososově růžová; 2006), 'Vltava' (světle žlutá; 1996).

Růže (*Rosa*): šlechtění sadových a popínavých růží na mrazuvzdornost, šlechtění podnoží, odrůdy 'Albertina' (popínavá, sytě červený, poloplný květ; 2009), 'Blanka' (společně s J. Dvořákovou, hybrid *R. rugosa*, bílá; 1993), 'Jabloňový květ' (hybrid *R. rugosa*, bílá s růžovým

	1
	2

1
Šlechtění azalek se věnoval také Bohumil Kavka. Z jeho kříženců pochází např. odrůda 'Profesor Jeršov' (1970)

2
K nejkrásnějším a nejvitálnějším azalkám patří hybridní kultivar 'Ledikanense', výsledek společné práce B. Kavky a M. Opatrné.

okrajem; 1996), 'Reflexa' (společně s J. Dvořákovou, hybrid *R. rugosa*, fialově růžový, jednoduchý květ; 1994; odrůda patrně z kultury vymizela), 'Rudolfína' (popínavá, růžový, plný květ; 2003). 'Růžena' (společně s J. Dvořákovou, hybrid *R. rugosa*, světle fialový, jednoduchý květ; 1994), 'Violeta' (společně s J. Dvořákovou, sadová, hybrid *R. rugosa*, světle fialový, jednoduchý květ; 1996).

Topol černý (*Populus nigra*): šlechtění s ohledem na produkci biomasy ve výmladkových plantážích s krátkou dobou obmýtí a zároveň na rezistenci vůči rzi topolové. Na šlechtění se podílela také K. Novotná a P. Štochlová (viz níže): 'Achilles' (společně s K. Novotnou a P. Štochlovou; 2013), 'Hélios' (společně s K. Novotnou a P. Štochlovou; 2021), 'Herkules' (společně s K. Novotnou a P. Štochlovou; 2014), 'Héraklés' (společně s K. Novotnou a P. Štochlovou; 2021), 'Průhonice' (společně s K. Novotnou; 2010), 'Rosice' (společně s K. Novotnou a P. Štochlovou; 2015), 'Smilkov' (společně s K. Novotnou a P. Štochlovou; 2013), 'Vukoz 001' (2023), 'Vukoz 004' (2023), 'Vukoz 009' (2023), 'Vukoz 010' (2023), 'Vukoz 011' (2023).

Weigelia (*Weigela*): vyšlechtěno téměř padesát odrůd, z nichž některé jsou celosvětově známé. Zprvu bylo cílem získat odrůdy tolerantní vůči abiotickému stresu, následně se přidal nízký, kompaktní růst, remontantnost a barevný list. Společně s V. Benetkou se na šlechtění podílela také P. Štochlová (níže), v jednom případě také J. Dvořáková: 'Antila' (společně s P. Štochlovou, rozložitý keř až 1 m vysoký, karmínové květy; 2009), 'Ara' (1,8 m vysoký keř, světle karmínové květy; 2007), 'Auriga' (1,7 m vysoký keř, světle karmínové květy, remontuje; 2006), 'Carina' (1,9 m vysoký keř, světle karmínové květy, mrazuvzdorný; 2006), 'Cassiopeia' (společně s P. Štochlovou, rozkladitý keř o výšce 0,8 m, květy růžové, poloplné; 2011), 'Colomba' (výška kolem 1,1 m, světle až tmavě růžové květy; 2011), 'Corona' (společně s P. Štochlovou, keř asi 0,9 m vysoký, květy fialově červené, mladé listy s nádechem do bronzova; 2011), 'Cumula' (kompaktní, asi 1,2 m vysoký keř, květy jasně růžové; 2006), 'Doubravka' (výška asi 1,6 m, bohatě kvete velkými, růžovými květy; 2017), 'Draco' (společně s P. Štochlovou, keř asi 0,7 m vysoký, listy purpurové, květy karmínové; 2018), 'Erida' (keř asi 1 m vysoký, květy růžově karmínové; 2007), 'Gemini' (syn. 'Czechmark TrilogyTM', 'Colortwist® Trilogy', společně s P. Štochlovou, keř až 1,8 m vysoký, květy bílé, měnící barvu přes růžovou na karmínovou; 2011), 'Lacerta' (keř asi 1,7 m vysoký, květy růžové; 2007), 'Lucidus' (společně s P. Štochlovou, kompaktní keř asi 0,8 m vysoký, listy žlutozelené, květy růžové; 2020), 'Lupus' (společně s P. Štochlovou, keř asi 0,6 m vysoký, listy nachově bronzové,

1	3
2	4
	5

1
Kolekce nových
průhonických odrůd
rododendronů je vysazena
v podrostu borovic na západní
straně Dlouhé louky (E-III)

2
Mezi výjimečné **velkokvěté**
pěníšníky patří odrůda 'Petr',
vyšlechtěná Josefem Kyndlem
v roce 1969

3
Odrůda 'Kokořín' (2011)
je výsledkem kolektivní
šlechtitelské práce
A. Nekolové, M. Severy
a I. Tábora.

4
K prvním otužilým odrůdám
patří kultivar 'Sputník',
vyšlechtěný Jaromírem
Scholzem v roce 1966

5
Otužilé azalky šlechtí
v Průhonících Jan Jelínek.
Dodnes je v zahradě
udržována odrůda 'Otava',
vybraná a popsána v roce
1962

květy karmínové; 2018), 'Lyra' (syn. Snippet Dark Pink™, nízký keř do 0,8 m výšky, květ karmínově růžový; 2007), 'Musca' (rozložitý, asi 1,2 m vysoký keř, květy růžově karmínové; 2011), 'Norma' (kompaktní, nízký keř, květy růžově karmínové; 2007), 'Odorosa' (2,2 m vysoký keř, bohatě kvete karmínově růžovými květy, mrazuvzdorný; 2006), 'Piccolo' (syn. 'Pink Poppet', společně s J. Dvořákovou, kompaktní keř do 1 m výšky, květy růžové; 1989), 'Sagitta' (kompaktní, 1,6 m vysoký keř, květy karmínové, remontuje; 2006), 'Scorpius' (společně s P. Štochlovou; kompaktní odrůda do 0,7 m výšky, listy bronzové, květy světle růžové; 2018), 'Serpens' (společně s P. Štochlovou; kompaktní odrůda do 0,7 m výšky, listy bronzové, květy karmínově růžové; 2018), 'Taura' (nízký, kompaktní keř do 0,7 m výšky, růžově karmínové květy; 2007), 'Tucana' (asi 1,9 m vysoký, bohatě kvetoucí keř, květy karmínové; 2006), 'Vega' (kompaktní, nízký keř, květy karmínové, remontuje, mrazuvzdorný; 2006), 'Virgo' (nízký, rozkladitý keř do 0,8 m výšky, květy bílé; 2011), 'Volans' (1,8 m vysoký keř, květy narůžovělé až krémově bílé; 2008), '02-13-424' (společně s P. Štochlovou, keř asi 1,5 m vysoký, květy světle růžové, remontuje; 2023), '02-4-41' (společně s P. Štochlovou, keř kolem 1 m výšky, květy karmínové; 2023), '02-6-169' (společně s P. Štochlovou, keř kolem 0,75 m výšky, květy bílé se žlutou skvrnou, remontuje; 2023), '04-13-23' (Czechmark Sunny Side Up™, Colortwist® Sunny Side Up, společně s P. Štochlovou, 1,5 m vysoký keř, květy bílé se žlutou skvrnou; 2017), '04-43-1' (společně s P. Štochlovou, nižší keř asi 1 m vysoký, květy světle růžové, remontuje; 2023), '04-45-12' (společně s P. Štochlovou, nízký, kompaktní keř do výšky 1 m, květy čistě bílé; 2023), '04-49-9' (společně s P. Štochlovou, nižší keř asi 1 m vysoký, květy karmínově růžové, remontuje; 2023), '04-52-3' (společně s P. Štochlovou, kompaktní keř do výšky 1 m, květy karmínově růžové, mrazuvzdorná; 2017), '04-72-13' (společně s P. Štochlovou, nižší keř do výšky 0,6 m, květy světle růžové, listy zelenožluté, remontuje; 2017), '04-9-34' (společně s P. Štochlovou, keř asi 1,5 m vysoký, květy růžově karmínové, remontuje; 2023), '05-39-29' (syn. Trinket™ White, společně s P. Štochlovou, 1,5 m vysoký keř, květy bílé se žlutou skvrnou, remontuje, mrazuvzdorná; 2017), '08-33-28' (syn. Trinket™ Red, společně s P. Štochlovou, 1 m vysoký keř, květy karmínově červené, mrazuvzdorná; 2017), '90-3-45' (syn. Czechmark Twopink™, společně s P. Štochlovou, 1,2 m vysoký keř, květy sytě růžové, remontuje; 2017), '99-5-153' (společně s P. Štochlovou, nižší keř do výšky 0,8 m, květy karmínově růžové, remontuje; 2023), '99-8-207' (společně s P. Štochlovou, nižší keř do výšky 1 m, květy světle růžové, remontuje; 2023).

Ing. Roman Businský, Ph.D. (od roku 1979 dosud)

Autor se dlouhodobě věnuje taxonomické revizi rodu *Spiraea* v celosvětovém kontextu, např. Businský & Businská (2002).

Tavolník (*Spiraea*): 'Green Moundlet' (náhodně nalezený keř v okrasných školkách v Žehuších, kde byl pěstován pod jménem *S. bella* a odkud byl před rokem 1978 rozšířen do kultury skrze Dendrologickou zahradu; kompaktní, hustý keř do 0,5 m výšky, zcela sterilní; 2002). 'Leafy Carmine' (vegetativně namnožena v roce 1985 z rostliny nalezené v Botanické zahradě P. J. Šafárika v Košicích, vypěstované ze semen *S. betulifolia* získaných z Botanické zahrady v Dněpropetrovsku v Ukrajinské SSR; hypotetický kříženec *S. betulifolia* × *S. chamaedryfolia*; výrazné podzimní zbarvení; 2002). 'Ludmila' (nalezena v roce 1983 ve výsadbách keřů vypěstovaných ze semen neznámého původu, získaných v rámci mezinárodní výměny semen *Index seminum*; morfologicky nejbližší kříženci *S. ×notha* (= *S. betulifolia* subsp. *corymbosa* × *S. latifolia*); atraktivní květenství; 2002). 'Pink Beauty' (společně s J. Velebilem; nalezena před rokem 2011 ve výsadbách klonů rodu *Spiraea* na Dendrologické zahradě v oddělení G-I jako náhodný semenáč vzniklý spontánním křížením přítomných rodičovských druhů *S. betulifolia* a *S. japonica*; kompaktní habitus, světle růžové květenství; 2017).

Tavolník japonský (*S. japonica*): 'New Pruhonice' (předpokládaný vznik okolo II. světové války spontánním generativním rozmnožením kultivaru *S. japonica* 'Pruhoniciana' vzniklým údajně jako hybrid mezi *S. japonica* var. *ovalifolia* a *S. bumalda* 'Anthony Waterer' v Průhonických roku 1913, pěstován asi 50 let v Průhonících pod jménem *S. pruhoniciana* nebo *S. bumalda* 'Pruhoniciana', odkud byl rozšířen do školek v Čechách a na Moravě, ojediněle též do sousedních zemí (Slovensko); rozložitý, růžově kvetoucí keř; 2002).

Lípa velkolistá (*Tilia platyphyllos*): 'Puss in Boots' (společně s J. Velebilem; nalezena 18. 9. 2012 na severozápadním svahu Zámeckého vrchu na území přírodní památky Háj Petra Bezruče asi 600 m jihozápadně od zámecké budovy v obci Petrohrad v okrese Louny v nadmořské výšce 450 m n. m.; středně starý strom celkově vykazující morfologickou anomálii s extrémně laločnatými listy; 2018).

1		6
2	3	
4	5	7

1
Šlechtěním kvetoucích keřů se **Vojtěch Benetka** věnoval rovněž u **weigelií**, kde dosáhl mimořádných úspěchů s kompaktními kultivary

2, 3
Šlechtění růží se v Dendrologické zahradě věnoval od 60. let **Ludvík Večeřa**. K jeho ceněným odrůdám patří sadová růže **'Milevsko'**

4, 5
Od 80. let navázal na šlechtění otužilých popínavých růží **Vojtěch Benetka**, autor bujně rostoucí a bohatě kvetoucí odrůdy **'Rudolfina'** (2003)

6
Taxonomickému studiu tavolníků (*Spiraea*) se dlouhodobě věnuje **Roman Businský**. Ze srovnávacích výsadby bylo vyselektováno několik odrůd, z nichž k nejatraktivnějším patří ***Spiraea* 'Ludmila'**, ceněná pro bohaté kvetení a *Spiraea* 'Leafy Carmine'. Autor fotografie Roman Businský, 2009

7
***Spiraea* 'Leafy Carmine'** s purpurově zbarvenými listy na podzim

Ing. Josef Mertelík, CSc. (1984–2025) a Ing. Kateřina Kloudová (1998–2014)

Jírovec maďal (*Aesculus hippocastanum*): 'Mertelík' (cílená experimentální selekce, rezistentní chování vůči klíněnce jírovcové – *Cameraria ohridella* v podobě redukce minování v důsledku předčasného odumírání larev; 2010).

Hloh (*Crataegus* sp.): 'V 94' (společně s J. Korbou, cílená experimentální selekce, rezistentní chování vůči bakteriální spále růžovitých – *Erwinia amylovora*, určený jako podnož pro zlepšení odolnosti běžně užívaných okrasných druhů hlohů vůči *E. amylovora*; 2012).

Ing. Kateřina Novotná, Ph.D. a Ing. Petra Štochlová, Ph.D. (obě od roku 2008 dosud)

Pokračují ve šlechtitelské práci V. Benetky na topolu černém (odrůdy v textu výše). Dále se věnují rezistentnímu šlechtění olše lepkavé a jasanu ztepilého. P. Štochlová pokračuje ve šlechtitelské práci rovněž na rodu weigelia a druhu mochna křovitá. Společně vyšlechtěné odrůdy s V. Benetkou jsou popsány výše. Jedna samostatně vyšlechtěná odrůda nese označení '10-1-4' (asi 1 m vysoký keř, květy karmínové, remontuje; 2023).

Ing. Jan Weger, Ph.D. (od roku 1990 dosud), Ing. Bc. Kamila Vávrová, Ph.D. (rozená Havlíčková, od roku 1999 dosud), Bc. Jaroslav Bubeník (od roku 2009 dosud)

Níže uvedené odrůdy rychle rostoucích dřevin jsou určené pro pěstování na zemědělské půdě ve výmladkových plantážích za účelem vysoké produkce biomasy (dřevní štěpky) pro energetické a surovinové použití. Jsou vhodné pro pěstování na široké škále zemědělských stanovišť od nížin do podhorských oblastí. Domácí druhy a jejich křížence je možné použít i pro pěstování ve zvláště chráněných územích nebo v multifunkčních porostech zajišťujících kromě produkce biomasy také významné ekosystémové služby např. ochranu půdy (proti vodní a větrné erozi), migrační koridory, jarní pastvu včel, krmení a zlepšování podmínek pro pastvu hospodářských zvířat (agrolesnické porosty) atd.

Topol (*Populus* $\times$ *xiaohae*): 'Kaktu' (kříženec *P. nigra* $\times$ *P. simonii*; vhodný pro stanoviště s nižším ročním úhrnem srážek; 2018).

Vrba (*Salix* $\times$ *smithiana*): 'Rokyta' (kříženec *S. caprea* $\times$ *S. viminalis*; pro širokou škálu stanovišť, kvete časně a zajišťuje tak první pastvu včel; 2017).

Vrba bílá (*S. alba*): 'Stema' (vhodná pro pěstování na půdách s vyšší hladinou podzemní vody a/nebo ve srážkově bohatších územích; 2023).

Vrba (*S. $\times$ fragilis*): 'Stvola' (kříženec *S. alba* $\times$ *S. euxina*; vhodná pro pěstování na půdách s vyšší hladinou podzemní vody a/nebo ve srážkově bohatších územích s optimem na teplých až mírně teplých stanovištích; 2019).

Vrba košíkářská (*Salix viminalis*): 'Vetla' (vhodná pro pěstování v nížinách až pahorkatinách; 2018).

1	2	
	3	6
4		7
5		8

1, 2, 3

Přesazování vzrostlých stromů bylo jednou z hlavních sledovaných problematik v době zakládání Dendrologické zahrady. Postupně se ověřovaly různé typy strojů, stejně jako úprava výsadbové jámy a způsoby kotvení stromů. Jako nejvýhodnější se ukázal tažený stroj Vermeer TS 44 (snímek 3), který během let přesadil několik tisíc stromů. S určitými omezeními je v zahradě využíván dodnes

4

Od roku 1983 probíhalo v zahradě ověřování vhodnosti dřevin pro **zakládání živých plotů a stěn**. Vzhledem k poškození některých druhů chorobami či škůdci probíhají obnovy jednotlivých částí plotů průběžně dodnes

5

Mezi první pokusné plochy v areálu zahrady patří liniové **výsadby živých plotů** v oddělení B-I

6

Při zakládání vybraných ploch byly testovány technologie **zakládání trávníků hydroosevem**

7

Od poloviny 80. let 20. století byly postupně vysazovány **pokusné plochy pokryvných trvalek** – bergenií, funkií, kakostů, škornic a okrajově i dalších rodů. U těchto záhonů se testovala vitalita a pokryvnost jednotlivých druhů v kořenovém prostoru vzrostlých stromů a rododendronů

8

Velká část **pokusných záhonů** se po občasných opravách a rekonstrukcích zachovala do současnosti

Výzkumná činnost v Dendrologické zahradě

VÝZKUMNÁ
ČINNOST
V DENDROLOGICKÉ
ZAHRADĚ

Území dnešní Dendrologické zahrady sloužilo odborným účelům již od 30. let 20. století, kdy bylo využíváno především k pěstování alpiek, trvalek a dřevin pro potřeby Československé dendrologické společnosti. Od roku 1951 zde Ludvík Večeřa soustřeďoval rozsáhlý světový sortiment růží. Jejich pěstování a hodnocení se věnoval do roku 1965, kdy těžiště své práce přesunul ke šlechtění. Na výzkumu světových sortimentů okrasných dřevin (1962–1974) se dále podíleli Karel Hieke, Eva Uiberlayová a Jaroslav Lehovec. V jeho rámci se Ludvík Večeřa zaměřil především na šeříky (*Syringa*), zatímco studium sortimentu plaménků (*Clematis*) zajišťovali v letech 1962–1969 Karel Hieke, Eva Uiberlayová a Jaroslav Lehovec. Karel Hieke se dále, až do roku 1985, systematicky věnoval hodnocení sortimentů okrasných keřů, zejména zlatic (*Forsythia*), weigelií (*Weigela*), pustorylů (*Philadelphus*), mochen (*Dasiphora*), vřesů (*Calluna*), vřesovců (*Erica*) a rododendronů (*Rhododendron*). Rozsáhlým sortimentům trvalek se od roku 1956 až do svého odchodu do důchodu věnovala Milada Opatrná, a to jak na pozemcích dnešní zahrady, tak v areálu hlavní budovy výzkumného ústavu.

V roce 1974 vzniklo Oddělení sadovnictví, krajinářství a dendrologie, jehož hlavním posláním bylo řešení státních úkolů zaměřených na ochranu a tvorbu životního prostředí v pražské aglomeraci a na zmírňování negativních civilizačních vlivů. Středisko dendrologie a školkařství se soustředilo na shromažďování a ověřování doporučených sortimentů okrasných dřevin, jejich šlechtění a technologie množení. V rámci resortních úkolů se již zmiňovaný Karel Hieke věnoval také plánování a údržbě zeleně v sídlech i krajině, včetně sledování jejich funkčních přínosů. Pro realizaci těchto cílů bylo v polovině 70. let založeno Základní sadovnické a dendrologické pracoviště, dnešní Dendrologická zahrada.

Na počátku 80. let se pozornost výzkumu přesunula k modelovým řešením zakládání a údržby zeleně, zejména k technologiím zahuštěných výsadeb a využití herbicidů. Těmito otázkami se zabývali zejména Drahošlav Šonský a Alois Novotný. Paralelně byly rozvíjeny a v praxi ověřovány technologie přesazování vzrostlých dřevin. Významnou oblastí bylo také zlepšování biologických a estetických funkcí trávníků, kterému se dlouhodobě věnoval Jan Ondřej. Pod vedením Aloise Novotného pokračoval od roku 1981 výzkum využití herbicidů, zatímco technologie přesazování vzrostlých stromů pomocí specializovaných strojů byly ověřovány pod vedením Drahošlava Šonského. V letech 1982–1987 se výzkum zaměřil na racionalizaci systému zeleně, prověřování rostlin s vysokou funkční účinností a stanovení optimálních sortimentů pro městské i krajině výsadby. V rámci hodnocení sortimentů se Marie Součková věnovala rostlinám pro půdní kryty, zatímco Roman Businský studoval dřeviny středního a stromového patra. Na hodnocení rostlin pro speciální účely – od růží a popínavých rostlin až po tvarované živé ploty a vřesovištní druhy – se podíleli Roman Businský, Drahošlav Šonský, Karel Hieke a Milada Opatrná. Drahošlav Šonský se dále zabýval analýzou metod zvyšování účinnosti zeleně, zejména vlivem půdy, kvality sadby a sponu výsadby. Vladimír Čížek v letech 1985–1987 vyhodnocoval sortimenty rodů topol (*Populus*) a vrba (*Salix*), Milada Opatrná zahradní trvalky a Jan Ondřej rozvíjel výzkum mobilní a střešní zeleně, stejně jako studium popínavých rostlin. Karel Hieke pokračoval ve studiu světového sortimentu stálezelených rododendronů (*Rhododendron*).

Mezi lety 1987 a 1991 pokračoval výzkum zaměřený na progresivní metody zakládání sídelní a krajině zeleně. Od roku 1992 byl pod vedením Iva Tábora a Drahošlava Šonského zahájen projekt zaměřený na genofond dřevin pro ekologicky ohrožená území. Koncem 90. let se výzkum orientoval na záchranu genofondu památných stromů, hodnocení introdukovaných dřevin a digitalizaci evidence rostlin.

Po roce 2000 se pozornost soustředila na extenzivní trvalkové výsadby pro veřejná prostranství. Hodnoceny byly například rody čechrava (*Astilbe*), bergenie (*Bergenia*), škornice (*Epi-medium*), kakost (*Geranium*), funkie (*Hosta*), kapradiny (*Athyrium*, *Dryopteris*, *Polystichum*) či okrasné trávy (*Luzula*, *Calamagrostis*, *Deschampsia*, *Miscanthus*, *Molinia*, *Panicum*, *Pennisetum*, *Stipa*, *Sporobolus*). Výzkum zahrnoval také dřeviny rodů jablono (*Malus*), javor (*Acer*),

1	2	
3	4	
5	6	
7	8	

1
Oddělení B-I (Živé ploty) před poslední větší rekonstrukcí v roce 2003

2
Při zakládání pokusné plochy půdopokryvných keřů, umístěné mezi živými ploty, probíhalo hodnocení plazivé rostoucí konifer, nízkých a kompaktních odrůd listnatých keřů, pokryvných růží a vybraných trvalek. Tyto plochy jsou využívány dodnes pro **kolekce peren**, které vyžadují pravidelnou rotaci ploch jako prevenci proti výskytu listových chorob

3
Po roce 2000 byly založeny dva záhony s **kolekcemi kapradin**; ty nejužitečnější jsou dosud k vidění v záhonech proti lomu a na kapradinové cestě v odděleních J-III a R-I

4
Jedním z výstupů projektu **Lokální identita zeleně venkovských sídel** je ukázka záhonů v oddělení A-I, kombinující okrasné keře, užitkové stromy a vytrvalé i jednoleté květiny

5, 6
S ohledem na rychlé změny v dostupnosti sortimentu rostlin ustoupilo **hodnocení širokých sortimentů peren** do pozadí a větší důraz byl kladen na jejich praktické využití. Od roku 2007 až do současnosti probíhá testování nových směsí trvalek a cibulovin, v posledních letech pak také práce na metodách jejich revitalizace a obnovy

7, 8
Záhony letniček zakládáné z přímých výsevů jsou v zahradě testovány a porovnávány od roku 2010. Sledují se vlastnosti tuzemských směsí s produkcí francouzských, německých a anglických semenářských firem. Tyto záhony slouží jednak jako předplodina před podzimní výsadbou tulipánů a keřových záhonů a zároveň poskytují pyl a nektar pro hmyz v období vrcholícího léta

smrk (*Picea*), vrba (*Salix*), tis (*Taxus*) a růže (*Rosa*). Byly založeny první ověřovací výsadby modelových trvalkových záhonů, například Silbersommer, Sommernachtstraum, Blütenwooge, Blüentraum, Tanz der Gräser či Průhonice 1 a Průhonice 2.

Důležitým milníkem se stal Národní program konzervace a využívání genetických zdrojů rostlin a agrobiodiverzity, zaměřený zejména na rody jabloň (*Malus*) a rododendron (*Rhododendron*), a také ověřování technologií zelených střech. V letech 2011–2014 proběhl projekt zaměřený na obnovu sbírek rodů jeřáb (*Sorbus*), růže (*Rosa*), rododendron (*Rhododendron*) a památných dubů (*Quercus*). Od roku 2012 probíhají také pokusy se směsí letniček z přímých výsevů s ohledem na jejich přínos pro opylovatele.

Extrémně suchý a teplý rok 2015 významně ovlivnil směřování výzkumných aktivit Dendrologické zahrady a vedl k orientaci na ověřování rostlin a technologií zakládání výsadb s vyšší tolerancí vůči klimatickým extrémům. V této souvislosti byl v roce 2018 zahájen dlouhodobý projekt Stezka sucha (viz kapitola Stezka sucha), zaměřený na prověření vhodnosti dřevin pro podmínky narůstajícího sucha a teplotních výkyvů. Projekt byl rozdělen do několika etap; vlastní výsadby probíhají od roku 2019, příprava ploch určených ke studiu keřových druhů pak po roce 2020.

V současnosti je významná pozornost věnována také podpoře biodiverzity, včetně bezobratlých živočichů. Výzkum se zaměřuje na komplexní přístup zahrnující skladbu rostlinného sortimentu, technologie zakládání květinových záhonů i způsoby péče o zeleň. Tyto přístupy zohledňují potřeby jednotlivých složek ekosystému – od půdních mikroorganismů přes bezobratlé živočichy až po ptactvo – a směřují k posilování biodiverzity v podmínkách měnícího se klimatu.

Seznam výzkumných úkolů řešených od roku 1939 do roku 1989 ve výzkumném ústavu uvádí podrobně publikace Steinová a kol. (2022). Seznam výzkumných projektů řešených od roku 1989 do současnosti, které měly vazbu na Dendrologickou zahradu, uvádí následující přehled:

1987–1991: Prověření genofondu rostlin s vysokou polyfunkční účinností pro tvorbu zeleně

1987–1991: Vymezení pěstebních oblastí topolů pro sadovnické a krajinářské účely

1988–1990: Hodnocení sortimentu dřevin pro extrémní oblasti

1988–1991: Prověření a stanovení doporučených sortimentů dřevin

1988–1991: Zhodnocení některých botanických růží jako výchozí materiál pro šlechtění pnoucích růží a mrazuvzdornost

1992–2026: Národní program konzervace a využívání genetických zdrojů rostlin a agrobiodiverzity (*Rhododendron* + *Malus*)

1994–1996: Záchrana a reintrodukce ohrožených rostlinných druhů v ČR s uplatněním biotechnologických a klasických metod

1999–2004: Záchrana, soustředování, uchování a využití genofondu rostlin k tvorbě kulturní krajiny, včetně ohrožených a devastovaných území ČR

2005–2007: Evropský agregát *Pinus mugo* – podíl diferenciací a hybridizace na utváření současné variability

2005–2011: Výzkum neproduktivních rostlin a jejich uplatnění v krajině a sídlech budoucnosti

2007–2011: Záchrana genetické diversity borovice blatky (*Pinus uncinata* subsp. *uliginosa*), subendemitu České republiky, v centru jejího areálu kombinovanou metodou biomonitoringu, kontrolovaného opylení a mikropropagace

2011–2012: Zlepšení návštěvnické infrastruktury a forem prezentace Dendrologické zahrady v Průhonicích

2011–2013: Uchování a rozvoj genofondu Dendrologické zahrady v Průhonicích

2011–2014: Lokální identita zeleně venkovských sídel

2014–2017: Extenzivní bylinné výsadby pro stinná a polostinná stanoviště

2016–2020: Průhonice jako zahradnický fenomén – více než stoletá tradice introdukce, šlechtění a použití okrasných bylin

2018–2021: Metody záchrany unikátního českého genofondu jeřábů (rod *Sorbus*)

2021–2026: Centrum pro krajinu a biodiverzitu (DivLand)

2022–2024: Pěstuj bezpečně – nepodporuj invazní druhy

2022–2025: Záchrana populace topolu černého a jeho využití ve vodohospodářství a lesnictví

2023–2027: Dendrologická zahrada jako pokračovatelka zahradnické a krajinářské tradice v Průhonicích

2025–2028: Stanovení genetické variability, sledování změn ekosystému a fyziologie růstu u kriticky ohroženého druhu lýkovce vonného pomocí moderních metod

1	2	
3	4	8
5	7	9

1
Zidky a konstrukce pro popínavé rostliny
v oddělení A-II bývají v letních měsících oživeny kolekcí pozdě kvetoucích odrůd lilí v nádobách

2
Jiřinky jsou druhou z nejoblíbenějších výstav druhé poloviny roku. Jejich sezónu obvykle ukončují první podzimní mrazy

3
Nepravidelně jsou prezentovány také **odrůdy balkonových rostlin**, které byly vyšlechtěny ve výzkumném ústavu

4
Bylinky a kořeny jsou typicky letní výstavou. Jsou prezentovány v nádobách podle jejich použití kuchyni, případně pro přípravu letních nápojů. K rostlinám je možno přivonět nebo ochutnat je na místě

5
V rámci **výukových programů** děti využívají ke studiu a poznávání celý areál zahrady

6, 7
V letech 2018–2021 proběhlo **několik tematických výstav** květin, které byly vyšlechtěny v Průhonicích

8
Výstavy tulipánů jsou u veřejnosti dlouhodobě nejoblíbenější aktivitou. Probíhají obvykle od konce dubna do poloviny května

9
Již při první výstavě tulipánů bylo vysazeno v louce u Černého rybníka **několik desítek odrůd narcisů**, které ztraktivňují zahradu především v předjaří, kdy se tulipány pomalu probouzí

Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta

ENVIROMENTÁLNÍ
VZDĚLÁVÁNÍ,
VÝCHOVA
A OSVĚTA

Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta (EVVO) představuje spolu s uchováváním a rozvojem sbírek a s výzkumem třetí základní pilíř činnosti Dendrologické zahrady. Tyto aktivity vedou návštěvníky k hlubšímu porozumění přírodním zákonitostem, podporují odpovědné chování vůči životnímu prostředí a přispívají k naplňování principů udržitelného rozvoje. Podporou vzdělávání a zvyšováním povědomí veřejnosti o významu biodiverzity zahrada naplňuje jak mezinárodní Úmluvu o biologické rozmanitosti (čl. 13), tak národní Strategii ochrany biologické rozmanitosti České republiky.

Významným nástrojem popularizace zahradnictví jsou sezónní tematické výstavy, které představují proměnlivost pěstovaného sortimentu i význam uchovávání genofondů rostlin. Jarní výstavy tulipánů (*Tulipa*) navazují na odkaz Evy Petrové, Otky Plavcové a Jiřího Václavíka, kteří v Průhoních vyšlechtili řadu odrůd světového významu, například 'Antarctica', 'Gavota' či 'Jumbo Pink'. Každoročně je vysazováno přibližně 120–150 odrůd. Výstavní záhony jsou umístovány podél základního prohlídkového okruhu a jejich stanoviště se pravidelně obměňuje, aby se minimalizovalo riziko přenosu chorob cibulovin. V letních měsících zahrada příležitostně pořádá další tematické výstavy, například přehlídku lilií (*Lilium*), prezentovaných převážně v nádobách. Ty zahrnují zejména křížence orientálních a trubkovitých lilií, tedy později kvetoucí odrůdy, vhodné i pro pěstování na terasách a balkonech. Výstava bývá instalována v oddělení A-II V Zídkách. Další tematickou prezentací je výstava bylinek a kořeninových rostlin, kde jsou desítky druhů uspořádány podle praktického využití v gastronomii a léčitelství, což návštěvníkům usnadňuje orientaci v jejich funkčním významu. Tyto expozice se nacházejí v prostoru tzv. užitkové zahrádky v oddělení D-VI. Podzemní část výstavního programu tradičně patří jiřinkám (*Dahlia*). Jejich přehlídka navazuje na průhonickou šlechtitelskou tradici a současně představuje moderní trendy v jejich zahradním použití. Každoročně je vysazováno přibližně 120 odrůd, zpravidla v záhonech v blízkosti velké pergoly.

Důležitou součástí činnosti zahrady jsou vzdělávací programy pro školy a mládež. Jejich první systematická nabídka vznikla v roce 2007 a od roku 2015 využívá zázemí nově vybudovaného návštěvníckého centra. Programy jsou odstupňovány pro děti a studenty od mateřských po střední školy, tedy přibližně pro věkové rozpětí 3–20 let. Pro odborné školy jsou připravovány také specializované exkurze přizpůsobené jejich studijním oborům. Výuka probíhá přímo v autentickém prostředí zahrady – v mokřadních biotopech, u rybníka, na loukách či na okrajích lesních porostů. Tematický rozsah sahá od základního poznávání přírodních procesů a koloběhu látek v ekosystémech přes dendrologii a geologii až po praktickou práci s mikroskopy v interiéru návštěvníckého centra.

Specifickou formu environmentálního vzdělávání představují příměstské letní tábory. Jejich cílem je posilovat pozitivní vztah k přírodě prostřednictvím přímého prožitku a badatelské činnosti. Děti se seznamují s principy vědeckého pozorování a používají základní výzkumné pomůcky, jako jsou lupy, smýkačky či planktonky, s jejichž pomocí zkoumají život v různých typech ekosystémů. Součástí programu jsou také ukázky kroužkování ptáků. Vedle poznávací složky je kladen důraz i na praktické dovednosti, například zpracování zeleniny ze zahrady, výrobu drobných předmětů z bylin, vázání kytic či barvení textilu přírodními barvivy.

V zimním období zahrada pořádá také workshopy zaměřené na květinovou vazbu, zejména na tvorbu vánočních dekorací z čerstvého i sušeného rostlinného materiálu vypěstovaného v zahradě. Tyto aktivity jsou určeny dětem i široké veřejnosti.

Zahrada plní důležitou roli také v popularizaci odborných poznatků a jejich přenosu do praxe. Pro veřejnost i odborníky jsou pořádány komentované exkurze zaměřené například na bohatě zastoupené rody dřevin (duby, lípy, rododendrony) či na druhy a kultivary odolné vůči klimatickým výkyvům. Každoročně zahradu navštěvují spolky zahrádkářů, včelařů i studenti zahradnických a lesnických oborů.

Dendrologická zahrada spolupracuje s profesními organizacemi, jako jsou Společnost pro zahradní a krajinářskou tvorbu, Svaz zakládání a údržby zeleně či Česká technologická platforma rostlinných biotechnologií. Společně realizují semináře a workshopy zaměřené na přenos vědeckých poznatků do sadovnické praxe – od řezu dřevin po moderní postupy péče o zeleň. Součástí této činnosti je

- - - - - hranice Dendrologické zahrady
 ————— Základní okruh
 Velký okruh
 Stezka předjaří
 Jarní stezka
 Letní stezka
 Stezka pozdního léta
 Podzimní stezka

1	2
3	4

1 Mapa tematických stezek

2
Pro lepší orientaci návštěvníků v prostoru zahrady byl v roce 2010 vypracován systém doporučených okruhů, doplněný **orientační mapou zahrady** a značením jednotlivých stezek

3
ArbNet provozuje jediný mezinárodní akreditační systém na světě vytvořený speciálně pro potřeby arboret. Dendrologická zahrada je držitelem akreditace od roku 2017

4
Ustavující valná hromada, na které byla **Unie botanických zahrad České republiky** 16. února 2005 založena, se konala přímo v areálu Výzkumného ústavu pro krajinu a okrasné zahradnictví v Průhonících. Dendrologická zahrada byla jednou z 25 zakládajících organizací

i prezentace udržitelných technologií, například včelařství v zahradním prostředí, extenzivních trvalkových výsadeb či testování rostlin v rámci projektu Stezka sucha. Praktické poznatky z pozorování a experimentů prováděných na zahradě jsou pravidelně publikovány v širokém spektru informačních kanálů pro laickou i širší odbornou veřejnost.

Návštěvnické okruhy

Pro usnadnění orientace návštěvníků a zdůraznění sezónní proměnlivosti zahrady byl po roce 2010 vytvořen systém sedmi doporučených okruhů:

- **Základní okruh** (celosezónní) – bezbariérová trasa o délce 2 300 m, vedoucí v blízkosti Černého rybníka, nejstaršími centrálními partiemi zahrady, vřesovištěm Na Valech až ke konstrukcím s pnoucími rostlinami v jižní části zahrady.
- **Velký okruh** (celosezónní) – náročnější trasa o délce 4 000 m, kopírující obvod areálu a propojující nejvzdálenější sbírky, včetně prudkého svahu Rizovy stráně.
- **Stezka předjaří** (březen–duben) – zaměřená na první jarní druhy, jako jsou vřesovce (*Erica*), vilíny (*Hamamelis*) a cibuloviny (např. narcisy – *Narcissus* nebo tulipány – *Tulipa*).
- **Jarní stezka** (duben–květen) – provádí vrcholem sezóny s kvetoucími rododendrony a azalkami (*Rhododendron*), šejřky (*Syringa*) nebo vistáriemi (*Wisteria*).
- **Letní stezka** (červen–červenec) – vede ke sbírkám růží (*Rosa*), trvalkovým záhonům a expozici vonných rostlin.
- **Stezka pozdního léta** (srpen–září) – zaměřená na dřeviny s dekorativními plody, včetně okrasných jablek (*Malus*), do sbírky vřesů (*Calluna*) nebo okrasných trav.
- **Podzimní stezka** (říjen–listopad) – představuje místa s výrazným podzimním zbarvením dřevin a estetiku závěru vegetační sezóny.

Zahrada postupně posiluje i svou komunitní funkci. Od roku 2009 se pravidelně koná setkání obyvatel přilehlých obcí Průhonice a Čestlice, jehož cílem je představit aktuální dění, nové projekty i jednotlivé sbírky rostlin. Rostoucí význam zahrady dokládá i vývoj návštěvnosti: z přibližně 3 000 návštěvníků v 90. letech vzrostla na 44 000 v roce 2015 a v roce 2022 poprvé překonala hranici 50 000 návštěvníků.

Dendrologická zahrada je součástí mezinárodní sítě botanických institucí. Je akreditována v databázi ArbNet ve třetí nejvyšší kategorii a jako zakládající člen Unie botanických zahrad České republiky se podílí na jejích aktivitách, mimo jiné na programu Národních sbírek (v jeho rámci spravuje kolekce dřevin z čeledi růžovitých – *Rosaceae*) nebo na aktivitách spojených s Pracovní skupinou pro genofondy (více viz kapitola Památné stromy a ohrožené rostliny ČR).

1		5
2	3	6
4		

1
Zpestřením zahrady v letních měsících jsou také každoroční **prezentace směsí letniček z přímého výsevu**

2
Odborné exkurze jsou dlouhodobě a pravidelně navštěvované osvětově vzdělávací aktivity

3
Vitání ptačího zpěvu probíhá každoročně na začátku sezóny. Je jedinečnou příležitostí seznámit se s praktickou ochranou našeho ptactva

4
Setkání občanů přilehlých obcí probíhá v zahradě každoročně již od roku 2009

5
Kamenné skládané suché zidky s vysokou vrstvou tzv. strukturálních substrátů s jižní expozicí simulují teplé a vysychavé stanoviště pro testování keřů a bylin tolerujících extrémní stanoviště. Na konci jara kvetou devaterníky, janovce a kručinky

6
Spáry suchých zídek vyhledává řada druhů hmyzu pro budování hnízd i jako úkryty. Vedle studia dřevin pro suchá a teplá stanoviště je v zahradě věnována zvláštní pozornost podpoře a ochraně hmyzu

Stezka sucha

Klimatická změna se v posledních desetiletích stává jedním z určujících faktorů formujících podobu krajiny, sídel i vegetace. Klimatické modely se shodují, že ve střední Evropě – a tedy i na území České republiky – lze očekávat nárůst průměrných teplot, častější výkyvy počasí a především sezónní nedostatek vláhy. Tyto změny se nejvýrazněji projeví v prostředí měst, kde se kombinují účinky sucha, vysokých teplot a fenoménu městského tepelného ostrova.

Právě dřeviny, tedy stromy a keře, patří k nejdůležitějším stabilizačním prvkům městského prostředí. Současně jsou však extrémním podmínkám vystaveny nejvíce. Tradičně používaný sortiment mnohdy na nové podmínky nereaguje dostatečně pružně – dochází ke zkracování životnosti stromů, k deformacím habitu, k předčasnému stárnutí i ke zvýšenému ataku chorob a škůdců. Je proto nezbytné hledat, ověřovat a dlouhodobě sledovat nové druhy a kultivary dřevin, které budou schopny se s proměněnými podmínkami vyrovnat.

V Dendrologické zahradě tak v roce 2018 vznikla Stezka sucha jako systematická odpověď na tuto výzvu. Jejím cílem je soustředit, pěstovat a dlouhodobě vyhodnocovat ucelený soubor dřevin tolerantních k suchu a vysokým teplotám, při současném zohlednění jejich mrazuvzdornosti a celkové stability v podmínkách České republiky. Nejde pouze o dlouhodobý experiment, ale o praktickou platformu, která má sloužit jako inspirační i ověřovací zdroj pro budoucí podobu městské zeleně.

Základním ideovým východiskem Stezky sucha je koncept stanovištních okruhů dřevin, formulovaný Heinzem a Schreiberem (Heinze & Schreiber 1984). Tento systém umožňuje nahlížet na dřeviny nikoliv izolovaně, ale v kontextu jejich ekologických nároků, přirozených areálů a reakcí na stresové faktory, zejména na suchu. Na tento přístup navazuje moderní dendrologická literatura, především práce Flora der Gehölze (Roloff & Bartels 2006), která shrnuje rozsáhlé poznatky o ekologii a toleranci dřevin v přírodě i v kultuře.

Protože byly tyto systémy vytvořeny v mírně odlišných klimatických podmínkách, nebyly přejaty mechanicky. Klíčovou roli při výběru sehrály dlouhodobé zkušenosti autorů s pěstováním dřevin v České republice i v zahraničí a důraz na klimatickou podobnost mezi přirozeným areálem výskytu daného druhu a podmínkami střední Evropy.

Vedle samotné tolerance k suchu byla zásadním kritériem také mrazuvzdornost, která představuje kritický limit pro celou řadu jinak perspektivních taxonů. Hodnocení vycházelo ze zonace podle systému USDA (United States Department of Agriculture; jde o nejčastěji používaný systém pro rajonizaci rostlin podle jejich odolnosti vůči zimním mrazům; vytvořený americkým ministerstvem zemědělství a původně určený hlavně pro zemědělství a zahradnictví v USA, nicméně dnes již aplikovaný téměř po celém světě), nově rozšířené i pro Evropu (Wulff & Bouillon 2024), doplněné o reálné zkušenosti z pěstování a z klimatické reality ČR, kde se často uplatňují nejen nízké absolutní teploty, ale především zimní výkyvy, oblevy a následné mrazy.

Zvláštní pozornost je věnována listnatým stromům použitelným v urbanizovaném prostředí, především v uličních stromořadích. Právě tyto dřeviny jsou dlouhodobě vystaveny nejtvrdějším podmínkám – omezenému kořenovému prostoru, zasolení, přehřívání půdy, nedostatku vody i mechanickému poškození.

Navržený sortiment zahrnuje 263 taxonů dřevin, z toho 142 botanických druhů a 121 kultivarů či mezidruhových kříženců, rozdělených do 47 rodů. Tato mimořádná šíře není samoúčelná. Vysoká druhová diverzita je dnes považována za základní předpoklad stability městské zeleně a její odolnosti vůči novým chorobám a škůdcům, jejichž šíření klimatická změna pravděpodobně urychlí.

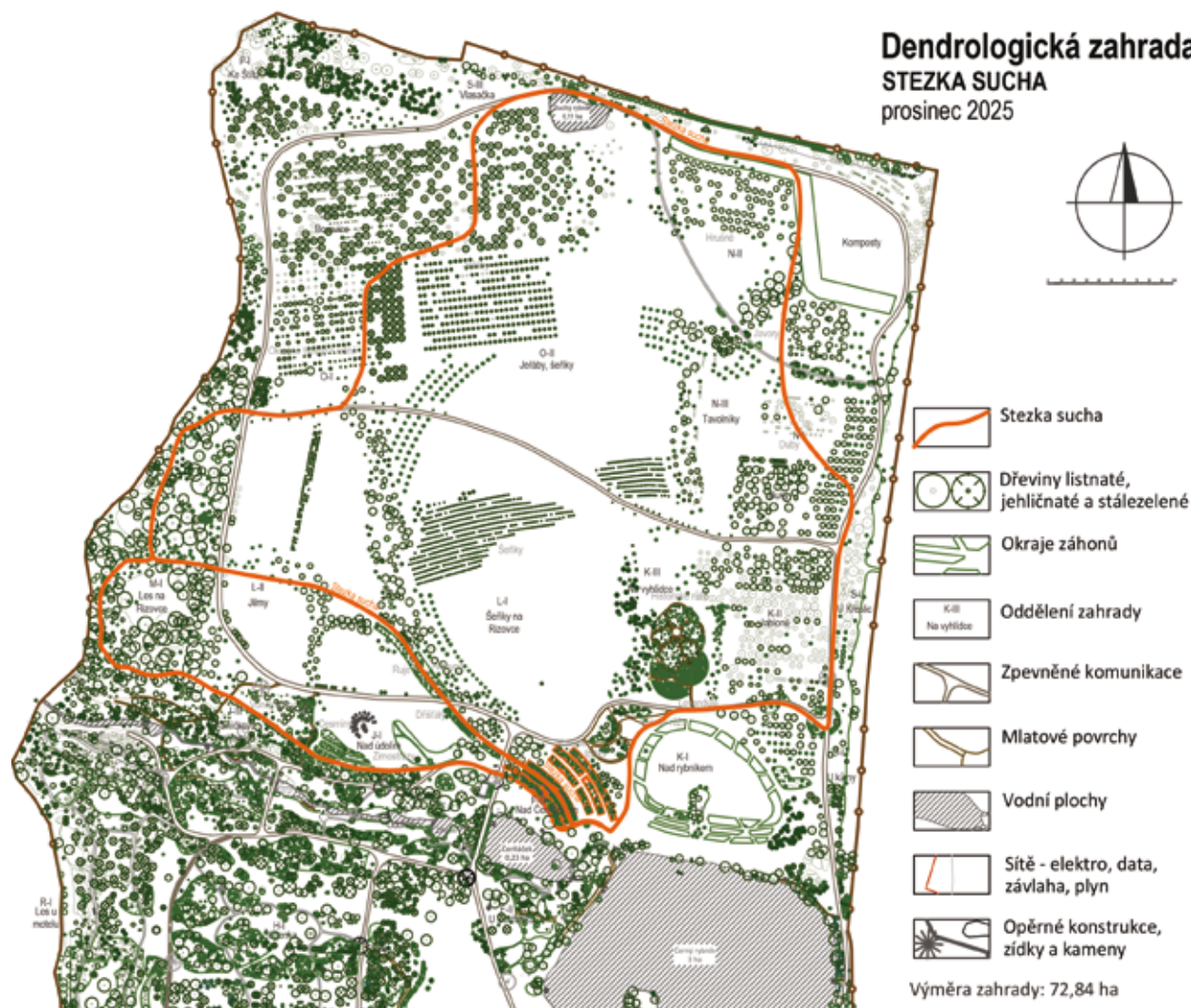
Součástí výsadby jsou jak dřeviny již v ČR ověřené, u nichž je krátkodobá i střednědobá tolerance k suchu známá, tak druhy a kultivary dosud málo pěstované či zcela nevyzkoušené. U těchto taxonů se předpokládá potenciál odolnosti vůči suchu, avšak jejich dlouhodobá stabilita v našich podmínkách musí být teprve ověřena. Je pravděpodobné, že část sortimentu v budoucnu neobstojí – právě proto je existence referenční plochy nezastupitelná.

STEZKA
SUCHA

Dendrologická zahrada STEZKA SUCHA prosinec 2025

1	2	3
	4	5
	6	7
	8	9

1
Mapa severní části
Dendrologické zahrady
s vymezením linie Stežky
sucha, která propojuje
starší kolekce dřevin, které
jsou tolerantní k extrémním
teplotám a suchu

2
Kvetoucí keře doplňují
svými květy vybrané
druhy trvalek a cibulovin.
Na štěrkových půdách se
mimořádně rychle množí
česnek žlutý

3
Nad kamennými zídkami na
chudých skeletových půdách
je shromažďován a průběžně
obměňován **sortiment**
komulí Davidových

4
Kolekce ibišků syrských
v nezvykle bohatém
sortimentu je vysazena také
na slunném a vysychavém
stanovišti nad suchými
zídkami

5
V prodloužení linie
suchých zídek pokračují
liniové záhony dřšťálů,
kombinované s odrůdami
prosa prutnatého

6
Na loukách Rizovky navazují
v trase Stežky sucha **keře**
hlohyní šarlatových
v širokém sortimentu jejich
odrůd

7
V protějším záhonu jsou
vysazené shromážděné
odrůdy ruje vlasaté

8
Do tematického okruhu
rostlin do suchých a horkých
podmínek řadíme většinu
keřových růží. **Kolekce**
tzv. historických růží
v základních skupinách je
zastoupena ve výsadbě na jižní
straně návsi Rizovky na tzv.
vyhlídce

9
Kolekci historických růží
lemuje nová výsadba **širokého**
sortimentu levandulí

Neméně významné je systematické sledování ekologických charakteristik jednotlivých taxonů, zejména jejich schopnosti spontánního šíření, ať již generativního či vegetativního. Získané poznatky umožní v budoucnu včas identifikovat a vyloučit z pěstování z tohoto hlediska nevhodné dřeviny, a předejít tak záměrnému zavádění potenciálně invazních druhů.

Kapacitní možnosti zahrady neumožňují plošnou výsadbu všech taxonů na jednom místě. Zvoleným řešením je proto liniová výsadba propojující starší sbírky dřevin, tolerantní k suchu a teplu (*Prunus*, *Pyrus*, *Acer* a *Quercus*). Proto i název Stežka sucha – vzniká tak tematický okruh, který návštěvníka provází různými stanovišti a současně představuje obsáhlou sbírku sucho tolerantních dřevin.

Každý taxon je vysazen optimálně ve třech jedincích, u méně zastoupených rodů je spon stanoven individuálně, vždy s ohledem na přirozený habitus. Tento zdánlivě velkorysý přístup je klíčový pro dlouhodobé hodnocení – zabraňuje degradaci habitu vlivem zastínění, vyvětvování a deformací, které by mohly zkreslit výsledky.

Stežka sucha není pouhou expozicí, ale především pokusnou plochou. Jednotlivé taxony jsou dlouhodobě sledovány a hodnoceny podle jasně stanovených kritérií:

- odchylky v habitu oproti normálu,
- přítomnost a vitalita listů během vegetace,
- rychlost stárnutí na extrémním stanovišti.

Hodnocení probíhá v pětibodové škále, kde nižší počet bodů znamená lepší adaptaci. Výsledkem bude postupné vytipování nejvhodnějších dřevin pro extrémní městská stanoviště, a naopak vyřazení taxonů, které se v dlouhodobém horizontu neosvědčí.

Druhou, nápadnější částí Stezky sucha je sbírka opadavých keřů, která navazuje na průběžně realizovanou expozici stromů. Na rozdíl od stromů je soustředěna do jednoho tematického celku na jižním svahu nad rybníkem Čerňáček (oddělení F-III). Zde vznikla v roce 2023 terasovitá expozice o ploše přibližně 600 m², rozdělená do šesti záhonů, které vytvářejí panoramatický, amfiteatrálně pojatý prostor. Plocha je osazována keři v užším smyslu (*frutex*), keřiky (*fruticulus*) i polokeři (*suffrutex*). Zásadním kritériem není pouze přežití, ale celková kondice a estetický účinek na extrémně suchém, horkém a osluněném stanovišti. Skladba dřevin je navržena také podle období své atraktivnosti, na jaře tak dominují především janovce (*Cytisus*), v časném létě pak cisty (*Cistus*) a devaterníky (*Helianthemum*), ve vrcholném létě perovskie (*Salvia*) a indigovníky (*Indigofera*) a mnoho dalších, vzácně pěstovaných dřevin. Prostor mezi keři je doplňován atraktivními, dlouholetými perenami, jako jsou mexické šalvěje (*Salvia*) nebo mexické juky (*Yucca*).

Pro druhy keřů, které jsou dlouhodobě šlechtěny a pro něž je dostupný široký sortiment odrůd, jsou založeny liniové záhony, věnované vždy jednomu rodu, případně i druhu. Byly zde tak soustředěny kolekce odrůd ibišků syrských (*Hibiscus syriacus*), komulí Davidových (*Buddleja davidii*), rují vlasatých (*Cotinus coggyria*), dříšťálů (*Berberis*), hlohyní (*Pyracantha*), ořechokřídlece (*Caryopteris*) a levandulí (*Lavandula*).

Poslední zakládanou etapou Stezky sucha je kolekce stálezelených keřů, které tolerují sucho. Jde především o rody cesmína (*Ilex*), vonokvětky (*Osmanthus*), bobkovišeň lékařská (*Prunus laurocerasus*) a mnohé další, vzácněji pěstované druhy jako středomořské duby (*Quercus*) nebo blýskalky (*Photinia*).

Na rozdíl od stromů je u keřů životnost velmi proměnlivá – od několika let u polokeřů (např. *Lavandula*, *Helianthemum*) až po desítky let u robustních keřů (*Corylus*). U mnoha taxonů je proto hlavním měřítkem úspěchu naplnění estetického účinku, nikoli dlouhodobé přetrvání nebo dosažení ideálního habitu.

Zvláštní skupinu pak tvoří druhy kvetoucí na jednoletém dřevě (*Buddleja*, *Fuchsia*, *Lagerstroemia*), u nichž ani silné zimní poškození nadzemní části nemusí znamenat ztrátu estetické hodnoty, pokud je zvolena vhodná pěstitelská technologie.

Mrazuvzdornost keřů je hodnocena ve čtyřech stupních – od zcela odolných druhů až po taxony choulostivé, neschopné plnit svou funkci v našich podmínkách. Tento přístup umožňuje realistické posouzení jejich využitelnosti v městské zeleni.

Stezka sucha není statickým projektem, je živou laboratoří, v níž se setkává botanika, dendrologie, krajinářská architektura i adaptace na klimatickou změnu. Nabízí nejen inspiraci, ale především ověřená data, bez nichž nelze odpovědně plánovat budoucí podobu městské zeleně. V době, kdy se voda stává limitujícím faktorem a extrémy novým normálem, představuje Stezka sucha jeden z možných klíčů k udržitelnému a odolnému městskému prostředí.

	1
	2
	3

1

Luční porosty patří

k nejhodnotnějšímu plochám

Dendrologické zahrady.

Představují významné útočiště

půdních mikroorganismů

a hmyzu, který je základním

předpokladem ekologické

stability a kvality prostředí

celé zahrady

2

Kamenné skládané zídky

na slunném svahu, založené

ve vysoké vrstvě propustných

štěrkových substrátů, byly

vybudovány jako součást

expozice opadavých keřů

v rámci Stezky sucha.

Současně představují cenný

biotop pro řadu druhů hmyzu

i dalších živočichů

3

Letničkové záhony,

zakládané přímým výsevem

na připravené plochy, slouží

jako předplodina ke zlepšení

půdní struktury před podzimní

výsadbou tulipánů nebo při

postupných rekonstrukcích

stárnoucích keřových porostů.

Jsou významným zdrojem

pylu a nektaru pro hmyz

v období, kdy přirozené zdroje

v krajině ubývají, a zároveň

přispívají k rozmanitosti

půdních mikroorganismů

i k estetickému působení

zahrady

Principy udržitelné péče využívané v Dendrologické zahradě

Dendrologická zahrada je dlouhodobě rozvíjena jako specializované odborné pracoviště zaměřené na studium dřevin, ekologických vazeb a principů udržitelné péče o krajinu. V průběhu několika desetiletí byla systematicky formována jako živá sbírka rostlin, v níž není kladen důraz pouze na taxonomickou pestrost, ale především na pochopení biologických souvislostí, fungování ekosystémů a respektování přirozených procesů v krajině.

Zahrada je chápána jako funkční a dlouhodobě stabilní ekosystém, který respektuje přirozené rytmy růstu a obnovy, sezónnost vegetace i složité vazby mezi rostlinami, půdou, vodou a živočichy. Péče o jednotlivé plochy i o celek je vedena s cílem minimalizovat vnější zásahy, podporovat samoregulační schopnosti porostů a zvyšovat jejich odolnost vůči klimatickým výkyvům. Uplatňované postupy vycházejí z principů ekologického zahradnictví, adaptivního managementu a šetrného hospodaření s přírodními zdroji.

Důležitým aspektem je také dlouhodobá kontinuita péče – rozhodnutí nejsou činěna s ohledem na okamžitý estetický efekt, ale na dlouhodobý vývoj porostů, jejich stabilitu a biodiverzitu. Zahrada tak slouží nejen jako prezentační prostor, ale i jako modelový příklad udržitelného přístupu k péči o veřejnou i odbornou zeleň.

Hospodaření s vodou

Hospodaření s vodou je v Dendrologické zahradě založeno na principech úspornosti, cílenosti a podpory přirozené odolnosti rostlin vůči suchu. Závlaha je omezována na nezbytné minimum a využívána pouze tam, kde je skutečně nutná, zejména u mladých výsadeb, nově zakládáných ploch nebo v extrémně suchých obdobích.

U etablovaných dřevin a trvalek je zálivka výrazně omezována, případně zcela vynechávána, aby byl podporován růst hlubšího kořenového systému a vyšší adaptabilita rostlin. Zalévání probíhá méně často, avšak vydatně, s cílem umožnit vsak vody do hlubších vrstev půdy. Vyhýbá se časté povrchové zálivce, která podporuje mělké kořenění a zvyšuje závislost rostlin na dodávkách vody. U stromů je zálivka cíleně směřována do kořenové mísy, nikoli na listy či kmeny.

K zálivce je využívána výhradně rybníční voda, u květin v truhlících a mobilních nádobách především zachycovaná dešťová voda. V pěstitelských plochách probíhá zálivka ve večerních nebo časně ranních hodinách, aby se minimalizovaly ztráty vody výparem. Upřednostňovány jsou cílené způsoby závlahy, jako je kapková závlaha nebo vsakovací mísy, zatímco plošné kropení je využíváno pouze v omezené míře.

Organický odpad a práce s biomasou

Veškerý rostlinný odpad vznikající při údržbě zahrady, s výjimkou materiálu napadeného chorobami, je kompostován a následně znovu využíván při zakládání pěstebních ploch, ve školkách nebo při přípravě nových záhonů. Tento uzavřený cyklus přispívá ke zlepšování půdní struktury a snižuje potřebu externích vstupů.

Při zimním průklestu jsou drobné větve ponechávány přímo v porostech, kde vytvářejí přirozený půdní kryt. Silnější větve jsou ve stinných partiích a pod staršími stromy snášeny na hromady a ponechávány k přirozenému rozkladu. Stejným způsobem jsou zachovávány i kmeny starých, doupných a rozpadajících se stromů, které představují významný biotop pro organismy vázané na tlející dřevo.

Principy kosení

Pravidelně jsou koseny pouze pochozí a provozně nezbytné plochy. Centrální luční porosty jsou sečeny dvakrát ročně – formou senoseče na konci jara a následné otavy na konci léta. Tento režim podporuje druhovou pestrost travních společenstev, stabilitu luk a výskyt hmyzu vázaného na květnaté porosty.

Okrajové partie keřových a stromových porostů jsou koseny vyžinači obvykle dvakrát za sezónu, mimo období senoseče, nejdříve od druhé poloviny května. Tento postup umožňuje vývoj prvních generací hmyzu v okolních porostech a současně vytváří útočiště pro bezobratlé živočichy unikající z kosených luk.

Péče o půdu a její ochrana

Půda je chráněna před vysycháním, erozí a degradací především omezením nadbytečných zásahů a podporou přirozených procesů. Povrch půdy je ponecháván krytý vegetací, mulčem nebo organickou hmotou, čímž jsou stabilizovány půdní poměry, zlepšována infiltrace vody a podporována půdní biota.

Mulčování záhonů je využíváno ke snížení zaplevelení a omezení potřeby závlahy, přednostně dřevní štěpkou z větví pocházejících ze zimních průklestů a zmlazování keřových porostů. Použití drcené borové kůry je omezeno na nezbytné minimum. Na slunných stanovištích jsou zachovávány nekryté části půdy pro hmyz, který se vyvíjí v jejích horních vrstvách, jako jsou čmeláci a řada dalších druhů. Ve školkách je povrch půdy pravidelně kypřen plečkováním. Dočasně nevyužité plochy jsou osévány krycími nebo vícedruhovými bylinnými směsí s vyšším zastoupením vikvovitých druhů, které zlepšují strukturu půdy a obohacují ji o dusík.

Trvalkové záhony nejsou vyhrabávány, protože trvalky vyžadují průběžný přísun organické hmoty a ochranu rašících rostlin i jejich semenáčků. Způsob péče se liší podle stanovištních podmínek. Na slunných stanovištích mulčovaných štěrkem jsou suché nadzemní části pokoseny v předjaří a odváženy ke kompostování, pro případné dokončení vývojových fází těch druhů hmyzu, který využívá dutá stébla bylin pro svůj vývoj. V hajních a stinných partiích jsou zbytky rostlin koseny mulčovací sekačkou s ponecháním drtě na místě.

Podpora ptactva a hmyzu, včetně chovu včel

Dendrologická zahrada nepředstavuje pouze sbírku rostlin, ale komplexní a druhově bohatý ekosystém. Díky pestré, patrovité uspořádané vegetaci a rozmanitosti biotopů poskytuje vhodné podmínky pro život širokého spektra živočichů, zejména ptactva. Různorodost prostředí v zahradě vytváří ideální zázemí pro desítky druhů ptáků v průběhu celého roku. Jednotlivé části areálu přitom hostí odlišná společenstva:

- Louky a otevřené plochy slouží jako loviště dravců a pro brodivé ptáky.
- Jehličnaté porosty poskytují úkryt drobným druhům, například králíčkům, sýkoře parukářce či krívkám.
- Křoviny a remízky nabízejí vhodná hnízdiště pro slavíky, pěnice a pěvušky.
- Vodní plochy a mokřady jsou útočištěm vodních ptáků, jako je kachna divoká, polák chocholačka či ledňáček.

Celkem bylo v zahradě zaznamenáno přibližně 115 druhů ptáků, přičemž v hnízdním období se jich zde pravidelně vyskytuje kolem šedesáti. V uplynulých letech bylo zdokumentováno a okroužkováno více než 50 druhů. Podpora výskytu ptactva je cílenou součástí péče o areál. V zahradě je instalováno přibližně 50 ptačích budek, vytvářeny jsou vhodné hnízdní příležitosti a v zimním období probíhá pravidelné přikrmování na vybraných místech.

V letech 2012–2021 byla Dendrologická zahrada zapojena do mezinárodního projektu CES (Constant Effort Site), realizovaného ve spolupráci s Kroužkovací stanicí Národního muzea. Tento projekt sleduje dlouhodobé změny ptačích populací standardizovanou metodou kroužkování. Během desetiletého výzkumu bylo okroužkováno více než 5 000 jedinců z přibližně 57 druhů. Mezi nejčastěji zaznamenané druhy patřily pěnice černohlavá, kos černý, sýkora koňadra a červenka obecná. Výzkum přinesl také cenné údaje o výskytu méně nápadných či skrytě žijících druhů a potvrdil citlivost ptačích populací na výkyvy počasí – například výrazný pokles hnízdní úspěšnosti v důsledku nepříznivého počasí.

Získaná data přispívají k lepšímu porozumění změnám v krajině a slouží jako podklad pro ochranu přírody na lokální i mezinárodní úrovni. Návštěvníci mají možnost ptačí svět poznávat nejen individuálně, ale i prostřednictvím tematických akcí, jako jsou vycházky za ptačím zpěvem nebo podzimní pozorování ptactva.

1	2
	3
	5
	4

1

Navrtané kmeny a větve, umístěné v záhonech květin a keřů, slouží k podpoře tzv. včel samotátek. Různě hluboké a široké otvory využívají odlišné druhy včel, kterých na našem území – často skrytě – žijí stovky. Tyto druhy patří mezi spolehlivé opylovatele i v obdobích proměnlivého počasí

2

Duté lodyhy trvalek a stébla okrasných trav slouží řadě druhů hmyzu ke kuklení a některým také jako zimní úkryty. Semena rostlin jsou významným zdrojem potravy pro ptactvo, proto jsou tyto porosty koseny až s příchodem jara a biomasa je následně odvážena na komposty pro postupný rozklad a případné dokončení vývoje hmyzu

3

Květy máček (*Eryngium*) jsou mimořádně cenným zdrojem nektaru a přitahují velké množství opylovatelů. **Květy máčky obrovské (*Eryngium giganteum*)** jsou pravidelně navštěvovány desítkami včel i dalších druhů hmyzu

4

Květy trvalek na konci jara a v průběhu léta na slunném svahu u Černého rybníka opylují desítky jedinců **drvodělků fialových (*Xyllocopa violacea*)**, našeho největšího druhu včel. Svědčí jim teplá léta i šetrný způsob péče o zahradu

5

Přítomnost desítek druhů motýlů v zahradě svědčí o bohaté nabídce živých rostlin pro housenky i nektarodárných květů pro dospělé jedince. Na snímku je dlouhózobka svízelová (*Macroglossum stellatarum*) na květenství šanty (*Nepeta*)

1	2	6
3	4	
	5	

1
Hmyzí hotely představují vítanou podporu bezobratlých živočichů v zahradě a vhodně doplňují přirozené úkryty v krajině

2
Výskyt ptactva je podporován rozmístováním a pravidelnou údržbou desítek různých typů hnízdních budek v celém areálu Dendrologické zahrady

3
V zimních měsících je **zimující ptactvo přikrmováno slunečnicí** na několika vybraných místech zahrady

4
Bohaté druhové zastoupení ptactva v zahradě oceňují také návštěvníci každoroční akce **Vítání ptačího zpěvu**

5
Chov včel přispívá ke spolehlivému opylování sadu okrasných jablek i mnoha dalších druhů kvetoucích rostlin

6
V lesních partiích a okrajích lesa jsou pravidelnými návštěvníky stále vzácnější motýli, například **perleťovec stříbropásek** (*Argynnis paphia*)

Dendrologická zahrada cíleně podporuje výskyt hmyzu a drobných savců prostřednictvím šetrného managementu vegetace. V části areálu jsou porosty ponechávány bez zásahu, v lesních partiích je omezeno kosení a v okrajových zónách jsou udržovány snosy větví a tzv. studené komposty. Ty poskytují vhodné podmínky pro vývoj larev saproxylických brouků v tlejícím organickém materiálu. Výskyt samotářských včel je podporován instalací navrtaných kmenů, ponecháváním suchých větví, rozmisťováním hmyzích hotelů a vytvářením obnažených půdních ploch na osluněných stanovištích. Zahrada se zaměřuje také na podporu dalších skupin živočichů. Výskyt netopýrů je podněcován instalací specializovaných budek a ponecháváním stromů s dutinami, které slouží jako jejich přirozené úkryty. Součástí péče o areál je rovněž chov včel, realizovaný především za účelem zajištění opylování sbírek okrasných kvetoucích dřevin. Včelařství tak přispívá ke stabilitě porostů a zvyšuje reprodukční schopnost rostlin ve sbírkových výsadbách.

Pesticidy a hnojení

Průmyslová hnojiva jsou v zahradě používána pouze doplňkově, zejména u cibulovin, letniček a růží. U trvalých výsadeb a dřevin je hnojení omezeno, aby nedocházelo k nadměrnému růstu a snížení odolnosti rostlin. Tříděné komposty jsou využívány především v užitkové zahradě a pěstitelských plochách.

Pesticidy jsou aplikovány výhradně lokálně a pouze na silně napadené rostliny, s upřednostněním biologických přípravků. Herbicidy jsou používány výjimečně a cíleně, zejména při přípravě nových záhonů nebo regulaci problematických plevelů.

Energie a strojový park

Energie jsou využívány úsporně. Skleníky jsou v zimních měsících pouze temperovány a pěstování teplomilných kultur je omezeno na nezbytný rozsah. Strojový park je postupně obměňován za techniku s nižšími energetickými nároky a hlučností, zejména za elektrosekačky, elektrovozíky a akumulátorové nářadí. Veškeré odpady vznikající v areálu zahrady jsou důsledně tříděny.

Uplatňované principy péče vedou k dlouhodobé stabilitě porostů, ochraně půdy a vody, omezení spotřeby energie a výrazné podpoře biodiverzity. Dendrologická zahrada je tak rozvíjena jako funkční, odolný a ekologicky vyvážený celek.

Poslání Dendrologické zahrady

Dendrologická zahrada je pokusným a sbírkovým pracovištěm Výzkumného ústavu pro krajinu, veřejné výzkumné instituce. Rozkládá se na ploše 72,8 ha a v současnosti je zde pěstováno více než 10 000 taxonů rostlin. Název Dendrologická zahrada vychází z řeckých slov *dendron* (dřevina) a *logos* (nauka) a odkazuje na někdejší pracoviště Československé dendrologické společnosti, které sídlilo v části dnešního areálu.

Současná podoba zahrady se začala formovat v polovině 70. let 20. století s cílem soustřeďovat, uchovávat, odborně dokumentovat a studovat sbírky rostlin, především dřevin, a to s ohledem na jejich využití v zahradní a krajinářské tvorbě. Byla od počátku koncipována jako místo propojující vědecký výzkum, dlouhodobé hodnocení rostlin a praktickou aplikaci získaných poznatků.

Dendrologická zahrada byla zpřístupněna veřejnosti v roce 1991. Vedle světoznámého zámeckého parku v Průhonicích po dlouhou dobu stála mimo širší pozornost návštěvníků. Postupné rozšiřování aktivit nad rámec hlavní odborné činnosti však vedlo k tomu, že se zahrada stala vyhledávaným cílem nejen pro odborníky, ale i pro rekreaci a poučení široké veřejnosti.

Označení „zahrada“ v názvu přesně vystihuje charakter místa – nejde o krajinářský park, ale o promyšlené propojení zahradní architektury s rozsáhlými sbírkami okrasných dřevin, trvalek a cibulovin.

Dendrologická zahrada je rovněž významným zázemím pro profesní vzdělávání – od sezónních praxí studentů přes odborné semináře až po specializované workshopy. Je jedním ze zakládajících členů Unie botanických zahrad České republiky.

V roce 1994 byla Dendrologická zahrada registrována podle zákona ČNR č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny jako významný krajinný prvek.

Dendrologická zahrada dnes plní funkci genobanky rostlin, výzkumného pracoviště zaměřeného na adaptaci rostlin na měnící se klimatické podmínky a zároveň otevřeného prostoru pro vzdělávání, osvětu a rekreaci veřejnosti. Významnou roli hraje také v ochraně biodiverzity, a to jak prostřednictvím *ex situ* ochrany ohrožených taxonů, tak podporou druhově pestrých porostů v městském a příměstském prostředí.

Hlavními oblastmi činnosti Dendrologické zahrady jsou:

Uchovávání sbírek rostlin

- Uchovávání a rozvoj genofonu neprodukcí rostlin, soustřeďování v Průhonicích již od počátku 20. století.
- *Ex situ* ochrana ohrožených a vzácných druhů rostlin, včetně konzervace a rozvoje genofonu endemických dřevin České republiky.
- Udržování potomků cenných jedinců památných a kulturně významných dřevin České republiky.
- Spolupráce s přibližně 410 botanickými zahradami v České republice i v zahraničí v rámci mezinárodní výměny semen (*Index seminum*).

Výzkum

- Studium druhů a sortimentů rostlin vhodných pro výsadby v sídelní a krajině zeleni.
- Zvyšování druhové diversity porostů a jejich odolnosti vůči stresovým faktorům.
- Monitoring potenciálně rizikových, zplaňujících a invazních nepůvodních druhů.
- Testování dřevin tolerantních k suchu, teplu a extrémním stanovištním podmínkám.
- Ověřování, zavádění a prezentace nových technologií zakládání a obnovy výsadeb.

Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta

- Výukové programy pro mateřské, základní a střední školy.
- Osvětové vzdělávací akce pro širokou veřejnost (komentované exkurze, workshopy, rodinné programy).
- Sezónní tematické výstavy rostlin.

	3	4
1	5	6
2	7	8
	9	10

1

Ve školkách na Štípence (dnes oddělení H-I, Štípenka) se po roce 1957 pěstovaly okrasné dřeviny, zčásti uchované z genofonu Československé dendrologické společnosti. Kromě přímého prodeje byly později využity také při prvních výsadbách v zahradě

2

V letech 1957–1960 byla založena **na Štípence výsadba dřevin jako zdroj množitelského materiálu** pro obnovu válečnými událostmi poškozených výsadeb Průhonického parku. Po reorganizaci a předání zámeckého parku do správy ČSAV v roce 1962 zůstala plocha nedotčena a v 80. letech byla postupně rozvolněna probírkami. Dnes představuje jeden z nejhodnotnějších porostů v zahradě – jak podobným stářím, tak jako dokumentace tehdejšího sortimentu okrasných dřevin

3

Odběr plodů endemického jeřábu opominutého (*Sorbus omisa*) Romanem Businským

4

Sazenice vybraných potomků památných stromů byly primárně určeny k založení genobanky. Přebytečné rostliny s certifikátem pravosti byly nabídnuty zpět do původních regionů k výsadbám při významných společenských událostech

5

Založení plochy endemických jeřábů předcházelo detailní průzkum přirozených lokalit. Na snímku **kvetoucí jedinec endemického jeřábu labského** (*Sorbus albensis*)

6
Plocha endemických jeřábů
je od roku 2010 postupně
vysazována na ploše G-II (Pod
Dálnicí)

7
**Hodnocení sortimentů
dřevin** je v zahradě
kontinuální a jeho výsledky
jsou pravidelně publikovány
v odborném tisku. Kolekce
okrasných slivoní, třešní a višní
byla shromážděna kolem roku
2000 a vysazena v oddělení
O-I v severní části zahrady.
Nejvhodnější taxony byly
následně narubovány na
semenáče asijských druhů
zajišťující jejich dlouhověkost
a byly přesazeny na novou
plochu

8
**Testování bohatých
sortimentů rostlin** vhodných
do sídelní a krajinné zeleně
probíhá v zahradě kontinuálně
od poloviny 20. století. Na
snímku hodnotitelská plocha
trvalek v blízkosti dubového
remízu (oddělení E-I)

9
Výukové programy pro děti
všech stupňů škol podporují
pozitivní vztah k přírodě, úctu
k životu, odpovědnost za
životní prostředí i estetické
vnímání krajiny

10
Nejvýznamnější událostí
roku jsou tradiční **vystavy
tulipánů**, které každoročně
přitahují tisíce návštěvníků

Použité zdroje

- Ambroz J. (1921): Aus meiner Malonyaner Werkstat. — Mitteilungen der Deutschen dendrologischen Gesellschaft 34: 214–224.
- Anonym (1927): Zpráva o činnosti státních výzkumných ústavů, stanic a ostatních pokusných objektů zemědělských v Republice československé do konce roku 1924. — Státní pokusné objekty zemědělské, Praha.
- Anonym (b. d.): Čeník Spolkových zahrad Č. dendrologické společnosti. — Československá dendrologická společnost, Praha.
- Baroš A. & Matiska P. (2012): Vizualní hodnocení trvalkových výsadeb s vyšším stupněm autoregulace v Dendrologické zahradě v Průhonicích. — Acta Pruhoonica 102: 75–81.
- Baroš A., Barošová I., Plavcová O., Šantrůčková M., Tábor I., Uher J., Urbánek H., Vávrová V. & Votruba R. (2020): Květiny v zahradnické tradici Průhonic: kritický katalog k výstavě pořádané v Dendrologické zahradě v Průhonicích v roce 2020. — Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, Průhonice.
- Barošová I., Baroš A., Kukula K., Šantrůčková M. & Vávrová V. (2020): Trvalky v krajinářské tvorbě A. E. Silva Taroucy. Inspirace z díla Naše venkovní trvalky. — Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, v. v. i., Průhonice.
- Businský R. & Businská L. (2002): The genus *Spiraea* in cultivation in Bohemia, Moravia and Slovakia. — Acta Pruhoonica 72: 1–165.
- Businský R. & Velebil J. (2011): Borovice v České republice. Výsledky dlouhodobého hodnocení rodu *Pinus* L. v kultuře v České republice. — VÚKOZ, Průhonice.
- Businský R. (1987): Vyhodnocení sadovníckých vlastností vybraného sortimentu růží pro podmínky ČR. — Acta Pruhoonica 53: 91–126.
- Businský R. (2008): The genus *Pinus* L., pines: contribution to knowledge. A monograph with cone drawings of all species of the world by Ludmila Businská. — Acta Pruhoonica 88: 1–126.
- Businský R. a kol. (1985): Doporučený sortiment dřevin. — Informace tvorba a údržba zeleně. — VŠÚOZ, Průhonice, 61–76.
- Domin K., Silva Tarouca A. & Bayer A. (1924): Katalog rostlin průhonických zahrad. — Dendrologická společnost v Praze, Průhonice.
- Franc P., Severa M. & Truhlář V. (2013): Rododendrony a jiné vřesovištní rostliny. — Svaz školkařů České republiky, Litomyšl.
- GRIN Czech (2026): Genetické zdroje rostlin v České republice. — Dostupné online: <https://www.gzr.cz/grin-czech/>
- Heinze W. & Schreiber D. (1984): Eine neue Kartierung der Winterhärtezonen für Gehölze in Europa. — Mitteilungen der Deutschen Dendrologischen Gesellschaft 75: 11–56.
- Hieke K. (1978a): Praktická dendrologie 1. — Státní zemědělské nakladatelství, Praha.
- Hieke K. (1978b): Praktická dendrologie 2. — Státní zemědělské nakladatelství, Praha.
- Hieke K. (1982): Výzkum světových sortimentů rodu *Calluna* Salisb. a *Erica* L. — Acta Pruhoonica 45: 99–150.
- Hieke K. (1983a): Vyhodnocení světového sortimentu mochny křovité (*Potentilla fruticosa* L.). — Acta Pruhoonica 46: 3–34.
- Hieke K. (1983b): Mrazuvzdornost u stálezelených velkokvětých rododendronů. — Živa 31 (3): 82–84.
- Hieke K. (1984a): České zámecké parky a jejich dřeviny. — Státní zemědělské nakladatelství, Praha.
- Hieke K. (1984b): Vyhodnocení první etapy sortimentu stálezelených velkokvětých kultivarů rodu *Rhododendron* L. — Acta Pruhoonica 49: 3–60.
- Hieke K. (1985a): Československé šlechtění rodu *Rhododendron* L. — Aktuality VÚOZ Průhonice: 1–210.
- Hieke K. (1985b): Moravské zámecké parky a jejich dřeviny. — Státní zemědělské nakladatelství, Praha.
- Hieke K. (2004): České šlechtění okrasných dřevin. — Svaz školkařů České republiky, Litomyšl.
- Kiesenbauer Z. (2016): Dendrologická zahrada. — Acta Pruhoonica b. č.: 75–79.
- Kronika Průhonice (1950–1960): Kronika obce Průhonice od 1. 1. 1950 do 31. 12. 1960. — Dostupné online: https://www.pruhonice-obec.cz/assets/File.ashx?id_or-g=13396&id_dokumenty=78782
- Kučová V., Dostál J., Ehrlich M., Kuča K. & Pacáková B. (2014): Metodika tvorby standardizovaného záznamu krajině památkové zóny. — Národní památkový ústav, Praha.
- Mareček J. (2022): Zahradní a krajinářská architektura — kompoziční východiska. — Česká zemědělská univerzita, Praha.
- Medková L., Šantrůčková M., Sojková E., Velebil J., Kiesenbauer Z., Dvořáčková M. & Hlaváčová L. (2025): Kompoziční vývoj Dendrologické zahrady v krajině souvislostech. Interaktivní specializovaná mapa s odborným obsahem. — Výzkumný ústav pro krajinu, v. v. i., Průhonice. Dostupné online: <https://storymaps.arcgis.com/stories/f64ad6c793e-842409b304a4c55053c15>
- Mišák J. (1925): Vždy zelené stromové listnaté. Zkušenosti, v Mlýnech nabyté podává Josef Mišák. — Berlin-Westend, Verlag der Gartenschönheit.
- Novák Z., Šantrůčková M. & Zámečník R. (2025): Principy tvorby A. E. Silva Taroucy a malířsko-krajinářská kompozice. — Národní zemědělské muzeum, Praha.
- Opatrná M. (1969): Výsledky dlouhodobého pozorování trvalek. — Acta Pruhoonica 20: 1–136.
- Otruba I. (2002): Zahradní architektura pro střední a vysoké školy. — ERA, Brno.
- Roloff A. & Bärtels A. (2006): Flora der Gehölze: Bestimmung, Eigenschaften und Verwendung. — Verlag Eugen Ulmer, Stuttgart.
- Silva Tarouca A. & Schneider C. K. (1913): Unsere Freiland-Laubgehölze. — Holder, Pichler Tempsky, Wien.
- Silva Tarouca A. E. (1932): Katalog Dendrologické společnosti v Průhonicích. — Dendrologická společnost v Praze, Průhonice.
- Součková M. (1992): Soustředění vybraného sortimentu zahradních druhů a odrůd podrostových trvalek a dřevin pro městské parky. Acta Pruhoonica 60: 53–60.
- Součková M. (2004): Okrasné jabloně. — Průhonice, Svaz školkařů ČR, CD ROM.
- Steinová Š. a kol. (2022): Hortus captus. Okrasné zahradnictví a zahradně-architektonická tvorba v letech 1939–1989. — Výzkumný ústav geodetický, topografický a kartografický, Zlín.
- Svoboda A. M. (1960): Inventura okrasných dřevin VÚOZ Průhonice Štěpánka 1960. — Rukopis 42 s., depon. in archiv Odboru kulturní krajiny a sídel Výzkumného ústavu pro krajinu.
- Šantrůčková M., Medková L., Sojková E. & Velebil J. (2024): Historie zahradnických výzkumných ploch v Průhonicích v dobových souvislostech a s ohledem na vznik Dendrologické zahrady. — Prameny a studie 76: 53–66.
- Šonský D. (1985): Poslání a cíle základního sadovníckého a dendrologického pracoviště Výzkumného a šlechtitelského ústavu okrasného zahradnictví v Průhonicích a jejich uplatnění z hlediska komplexní tvorby zeleně. — Sborník ÚVTIZ — Zahradnictví 12 (1): 11–21.
- Šonský D. (1989): Současný stav a výhledy základního dendrologického a sadovníckého pracoviště VŠÚOZ v Průhonicích. — In: Helebrant L. (ed.): Význam zahradnických tradic v Průhonicích. — Aktuality Výzkumného a šlechtitelského ústavu okrasného zahradnictví v Průhonicích, Průhonice, s. 9–17.
- Tábor I. & Businský R. (1994): Sortiment dřevin Dendrologické zahrady v Průhonicích, vhodný pro městské prostředí. — Životní prostředí a veřejná zeleň, Klatovy, sborník přednášek, 1–31.
- Tábor I. & Dvořáčková M. (1994): Genofond dřevin a trvalek Dendrologické zahrady Výzkumného ústavu okrasného zahradnictví v Průhonicích. — Materiály 26. Konference botanických zahrad. VÚOZ, Průhonice, 1–45.
- Tábor I. & Součková M. (1995): Dendrologická zahrada. — Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, v. v. i., Průhonice.
- Tábor I., Reš B. & Součková M. (1998): Záchrana genofondu památných stromů v Jihočeském a Východočeském regionu. — Acta Pruhoonica 67: 1–84.
- Tábor I., Reš B. & Součková M. (2001): Záchrana genofondu památných stromů v Západočeském regionu. — Acta Pruhoonica 70: 1–68.
- Tábor I., Reš B. & Součková M. (2002): Záchrana genofondu památných stromů v Severočeském regionu. — Acta Pruhoonica 71: 1–60.
- Tábor I., Reš B. & Součková M. (2003): Záchrana genofondu památných stromů v Jihomoravském regionu. — Acta Pruhoonica 75: 1–96.
- Tábor I., Reš B. & Součková M. (2004): Záchrana genofondu památných stromů v Severomoravském regionu. — Acta Pruhoonica 76: 1–96.
- Tábor I., Reš B. & Součková M. (2005): Záchrana genofondu památných stromů v hlavním městě Praze a ve Středočeském regionu. — Acta Pruhoonica 78: 1–167.
- Tábor I., Reš B., Mackovčin P. & Létal A. (2012): Záchrana genofondu památných stromů. — Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, v. v. i., Průhonice.
- Weber M., Sojková E., Šantrůčková M., Bendíková L. & Šířina P. (2016): Identifikace, uchování a obnova kompozice památek zahradního umění. Certifikovaná metodika. — Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, v. v. i., Průhonice.
- Wulff E. & Boullion J. (2024): Erstellung einer neuen Winterhärtezonenkarte für Europa unter Berücksichtigung mesoklimatischer Effekte. — Mitteilungen der Deutschen Dendrologischen Gesellschaft 109: 81–98.

Resumé

Dendrologická zahrada v proměnách času

Katalog k výstavě přináší ucelený pohled na historii, vývoj a současný význam jedné z nejvýznamnějších sbírkových a výzkumných zahrad České republiky, Dendrologické zahrady v Průhonicích. Na pozadí proměn Průhonice a jejich mimořádné zahradnické tradice sleduje vznik a rozvoj území, které se z původních dendrologických a pokusných ploch postupně proměnilo v jedinečné pracoviště spojující vědecký výzkum, ochranu rostlinného genofundu, krajinářskou tvorbu a vzdělávání veřejnosti.

Publikace mapuje kořeny zahrady sahající k aktivitám Arnošta Emanuela Silva-Taroucy a Československé dendrologické společnosti, připomíná složité historické okolnosti 20. století i období formování současné zahrady v 70. letech. Významná pozornost je věnována osobnostem, které se podílely na jejím budování a odborném směřování, od tvůrců její koncepce až po přední dendrology, šlechtitele, taxonomy a zahradníky.

Kniha také představuje architektonické a krajinářské řešení areálu, jeho kompoziční principy i mimořádně bohaté rostlinné sbírky. Čtenář se seznamuje s kolekcemi listnatých, jehličnatých i stálezelených dřevin, trvalek, cibulovin i ohrožených druhů rostlin. Samostatné kapitoly jsou věnovány evidenci genofundu, šlechtění okrasných dřevin a dlouhodobému hodnocení sortimentů, které po desetiletí ovlivňovalo podobu české zahradní a krajinářské tvorby.

Důležitou součástí publikace je představení výzkumných aktivit zaměřených na adaptaci rostlin na měnící se klimatické podmínky, ochranu biologické rozmanitosti a hledání udržitelných přístupů k péči o zeleň. Zahrada je zde zachycena jako živá laboratoř, v níž se propojují vědecké poznatky s praktickými zkušenostmi a kde vznikají doporučení pro městskou i krajinou zeleň budoucnosti.

Publikace současně ukazuje Dendrologickou zahradu jako otevřený prostor určený nejen odborníkům, ale také studentům, milovníkům rostlin a široké veřejnosti. Vedle své vědecké a konzervační role plní funkci místa odpočinku, poznávání a environmentálního vzdělávání. Příběh zahrady je tak svědectvím o kontinuitě odborné práce, úctě ke krajině a schopnosti dlouhodobě rozvíjet hodnoty, které přesahují hranice jedné instituce i jedné generace.

Dendrological Garden through the changes of time

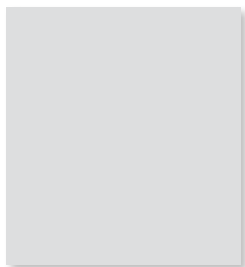
The catalogue offers a comprehensive account of the history, development, and present-day significance of one of the Czech Republic's most important research and plant collection gardens, Dendrological Garden in Průhonice. Set against the rich horticultural heritage of Průhonice, the book traces the transformation of former experimental and dendrological grounds into a unique institution that combines scientific research, plant conservation, landscape architecture, and public education.

The publication explores the origins of the garden in the activities of Count Arnošt Emanuel Silva Tarouca and the Czechoslovak Dendrological Society, while also documenting the social and historical changes that shaped the site throughout the twentieth century. Special attention is given to the personalities whose vision, expertise, and dedication contributed to the establishment and growth of the modern Dendrological Garden, from landscape architects and garden designers to leading dendrologists, breeders, taxonomists, and gardeners.

The book also presents the architectural and landscape concept of the garden and introduces its remarkable living collections. Readers are guided through extensive assemblages of deciduous, coniferous, as well as evergreen woody plants, perennials, bulbs, and threatened native plants. Dedicated chapters describe the documentation and management of plant genetic resources, ornamental plant breeding, and the long-term evaluation of plant collections that have influenced horticultural and landscape practice for decades.

A major theme of the publication is the role of the garden as a centre of applied research. Ongoing studies address plant adaptation to changing climatic conditions, biodiversity conservation, and sustainable approaches to landscape management. The garden emerges as a living laboratory where scientific knowledge is tested under real conditions and translated into practical recommendations for future urban and rural landscapes.

At the same time, the book portrays the Dendrological Garden as an open and welcoming environment for students, professionals, and the wider public. Beyond its scientific and conservation mission, it serves as a place of inspiration, recreation, and environmental learning. Ultimately, the story of the garden reflects a broader narrative of continuity, stewardship, and the enduring relationship between people, plants, and the landscape they shape together.

Na titulní straně:
Zadní strana obálky:

DENDROLOGICKÁ ZAHRADA V PROMĚNÁCH ČASU

Autoři: Zdeněk Kiesenbauer, Jiří Velebil, Markéta Šantrůčková, Eva Sojková, Lucie Medková, Marie Dvořáčková, Lucie Hlaváčová, Ivo Tábor

Vážíme si pomoci kolegyně Věry Vávrové, především v oblasti zpracování archivní dokumentace. Zároveň děkujeme za podporu a cenné rady.

Autoři fotografií: Zdeněk Kiesenbauer, Jiří Velebil, archiv Dendrologické zahrady

Autor titulní fotografie: Zdeněk Kiesenbauer

Recenzenti: Ing. Ina Truxová, Ing. Milena Andrade Dneboská

Grafická úprava a sazba: Lenka Krejčová

Technická spolupráce: Magdalena Jirousová

Vydavatel: Výzkumný ústav pro krajinu, v. v. i., Květnové náměstí 391, 252 43 Průhonice

Realizace: Lenka Krejčová, K-public, Kamenná čtvrt 112, 639 00 Brno, kpublic@volny.cz

Tisk: Didot Brno

Rok vydání: 2026

Počet stran: 120

Náklad: 400 ks

ISBN 978-80-87674-61-1